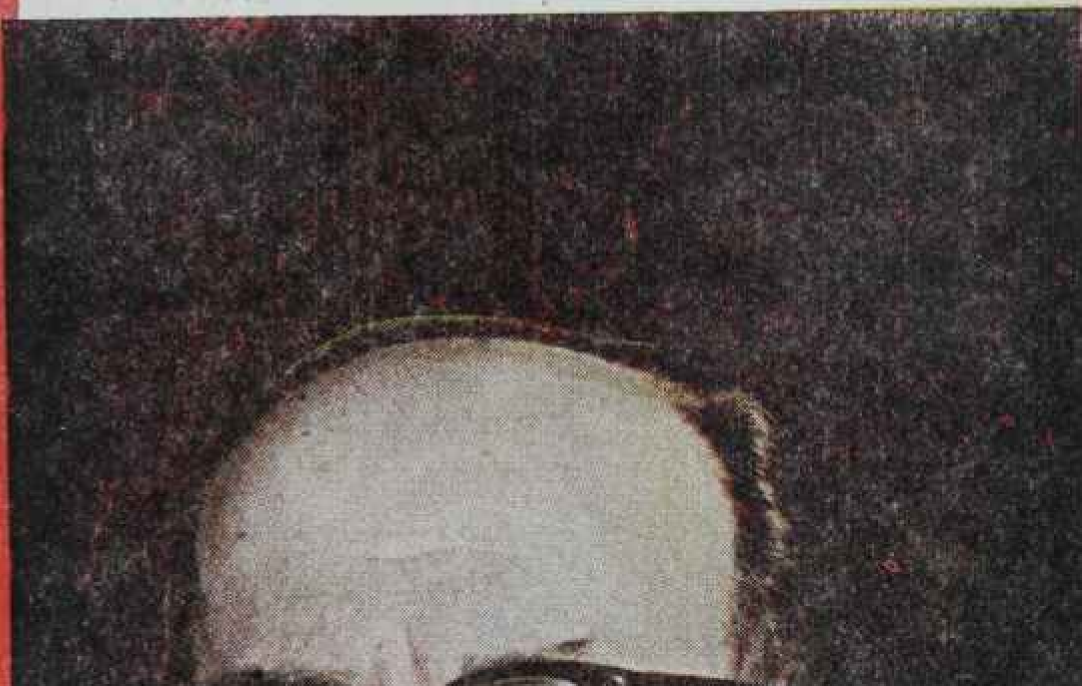
23 Kasım 1957 Sene: 4, Cilt: XI, Sayı: 18[illegible]

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

YIL: 4 Cilt XI, Sayı: 185
Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara
İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiati 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

AKİS** Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yom işlerini fiilen idare eden Mesut **Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
İlhami SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	**(12 nüsha) :**	**8 lira**
6 aylık	**(25 nüsha) :**	**16 lira**
1 yıllık	**(52 nüsha) :**	**82 lira**

İlân Şartları:
3 **renkli arka kapak (Tam tayfa)!**
350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları
Santimi 4 lira.

***Dizildiği ve Basıldığı* yar;**
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA

Tel : 16221

Basıldığı tarih: 21.11.1957

Kapak resmimiz

Cemil Sait Barlas
Bir "Hapishaneci" daha

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

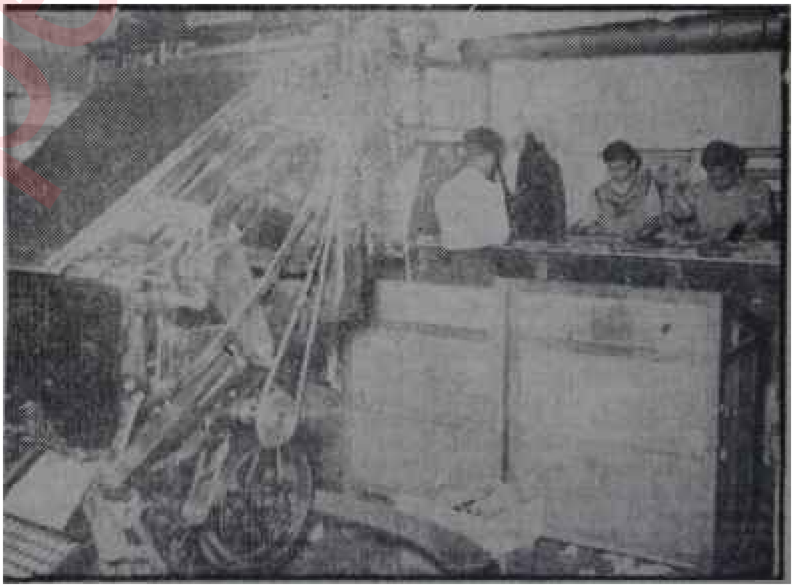
AKİS'in kapağında bu hafta bir kere daha Cemil Sait Barlasla karşı karşıya geldiniz. AKİS, çıkmaya başladığı günden bu yana ancak birkaç kişinin resmine kapağında iki defa yer vermiştir. Cemil Sait Barlasın tevkif edilmesi vatan sathında öylesine büyük bir akis yaratti ki, haftanın en aktüel adamını seçmekte büyük bir titizlik gösteren Kurmay Heyetimiz, Cemil Salt Barlasın resmini bir defa daha kapağa koymakta hiçbir mahzur görmedi. Eski Ekonomi ve Ticaret Bakanlarından Barlasın hayatı ve politik şahsiyeti hakkında onu çok yakından tanıyan arkadaşlarımızdan müteşekkil bir ekibe hazırlattığımız yazıda, Barlası bütün hususiyetleriyle tanıtmağa muvaffak olduğumuzu sanıyoruz.'

Okuyucularımız ve bayilerimiz tarafından son haftalar içinde devamlı bir mektup, telefon ve telgraf bombardımanına tutulduk. Bu mektup, telefon ve telgraflarda mecmuamızın pek çok yerde bulunamadığı veyahut geldiği anda tükendiği bildiriliyor. Daha fazla mecmua göndermek imkânının olup olmadığı soruluyor. Üzülerek bildirelim ki mecmuamızı bu şartlar altında daha fazla bastırmak ve her talep edilen yere göndermek imkânımız yoktur. Malûm ya bu, herşeyden evvel bir kâğıt meselesidir. Biz ise verilen kâğıdı son damlasına kadar kullandığımız halde mevcut talepleri karşılayamıyoruz.

Son haftalar içinde dünyadaki hadiseler öylesine çeşitli yerlerde, öylesine çeşitli tezahürler gösterdi ki, bunları okuyucularımıza duyurabilmek için -bu haftaya mahsus olmak üzere- DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarımızın sayısını dörde çıkardık. Böyle olduğu halde dahi dünyada olup bitenleri tam olarak verebildiğimiz iddiasında bulunamıyacağız. Gene bu haftaki DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarımızda uzun yıllardan beri Pariste bulunan arkadaşımız Aydemir Balkanın, Cezayir hadiseleriyle alakalı son derece enteresan bir makalesini de bulacaksınız.

AKİS'in, bu sayısında sizlere mecmuamızın basıldığı Rüzgârlı Matbaanın bir köşesinin resmini sunuyoruz. Bu resim, AKİS'in elinizdeki sayısı hazırlanırken çekilmiştir. Şu elinizdeki Mecmuanın hayli geniş olan yazı kadrosundan başka, en azından yirmi kişilik bir teknik eleman kadrosu sayesinde çıktığını öğrenmek; öyle sanıyoruz ki, bir mecmua çıkarmanın ve hele bu mecmuayı yaşatmanın ne kadar güç bir iş olduğunu anlatmaya yetecektir.

Saygılarımızla
AKİS

Rüzgârlı Matbaada AKİS hazırlanıyor

Millet

Hükümet buhranı

Şu satırların yazıldığı ait, Menderes V. kabinesi açıklanmamıştı. Şu satırların okunduğu sırada açıklanmış olacağı muhakkak değildir. D. P. Genel Başkanı ile D. P. Meclis Grubu arasında tamamile lüzumsuz bir kuvvet denemesi devam etmektedir ve İktidar Partisinin, Genel Başkanın mı, yoksa Grubun mu istediği istikamette seyredeceği henüz bilinmemektedir. Bilinen, başlarında bir çok kuvvetli şahsiyetin bulunduğu bir Demokrat zümrenin, miletçe 'benimsenmiş sloganların Muhalefet elinde bırakılmaması, D. P. nin tekrar hürriyetlerin gerçek müdafii bir siyasî teşekkül haline getirilmesi için açıkça mücadele etmekte olduğudur. Böyle bir mücadele 1957 seçimleri kadar vukuatlı geçmiş bulunan 1946 seçimlerini takiben C.H.P. içinde cereyan etmişti. Park, o zamanlar ileri düşünceliler zümresinin, meşhur tâbirle "35'ler"in Cumhurbaşkanı İsmet İnönünün müzaheretine sahip olmasıdır.

Kabinenin açıklanması, mücadelenin sonu demek olmayacaktır. Her şey göstermektedir ki yalnız millet değil, bizzat D. P. içinde geniş bir kitle rejimin alması gereken istikameti kat'i olarak tâyin etmiştir.. Mücadele demokratik rejimlere has, onun kendine mahsus silâhlarıyla yapılan bir mücadeledir ve bunun memnunluk vermemesine imkân yoktur. Savaş iki zihniyet arasında cereyan etmektedir.

Tarihe şöyle bir bakmak, bu gibi mücadelelerde hangi tarafın daha şanslı olduğunu görmeye yettiği için, bugünlerde biten hafta içinde millet-e nikbin, ümidli ve neşeli olmamız için bütün sebepler mevcuttu.

İktidar

Kaos

Bu hafta Salı akşamı, saatin sekize yaklaşmakta olduğu bir sırada, İsmet İnönünün Ankaradaki pembe evinin önünden iki kişi geçti. Biri uzun boylu ve orta yaşlı, öteki orta yaşlı ve orta boyluydu. Orta boylu olanın başı açıktı, üzerinde dar bir pardesü vardı. Biri Adnan Menderesti, öteki Fatin Rüştü Zorlu. İki yolcu tam evin önünde bir an duraladılar. Ama bu, içeriye girmek niyetiyle olmadı.. Bahçeden mavi renkte bir otomobil çıkıyordu. Onu beklediler. Sonra, Kavaklıdereye doğru yollarına devam ettiler. Yoksa, bu hafta Ankaranın siyasî havası iki Büyük Lider arasında bir temasın vukuu için kâfi derecede ne yumuşamıştı, ne de olgunlaşmıştı. Zaten böyle bir temasta D. P. Genel Başkanına refakat edecek en münasip siyasi şahsiyet de, seçim sırasında Basın işlerini tedvir etmekte olan, yani radyodan mesul bulunan Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu değildi.

D. P. bütün hafta boyunca karışık halini muhafaza etti. Haberler haberleri takip ediyor, fakat bir insicam katiyyen temin edilemiyordu. En eğlenceli hâdise, aynı Salı günü cereyan etti., O gün öğle vakti, bir eski Demokrat, elinde Zafer gazetesiyle Ankara Palasın büyük salonuna girdi ve geniş koltukların birinde oturmakta olan bir tanınmış gazeteciye giderek D. P. organını gösterdi.

"— Bak, dedi, hepinizi atlatmış".

Gazeteci Zafere bir göz attı. D.P. Meclis Grubuna seçimler hakkında Meclis tahkikatı açılması için bir takrir verileceği, bu takriri şimdiden yüz milletvekilinin imzaladığı yazılıydı. O zaman, bir kahkaha attı.

"— Ayol biz onunla başa çıkamayız. O sadece bizi değil, yüz Demokrat milletvekilini de atlattı".

Muhatabının anlamadığını görünce ilâve etti:

"— Hani, takriri imzaladığı, bildirilen yüz milletvekili.. Böyle bir harekette bulunduklarını onlar bile, bu sabah Zaferi okuduklarında öğrendiler."

Hakikaten takrir- hikâyesi D.P. Genel Başkanının "huzuru mutad zevat" ile birlikte bulunduğu İstanbulda imal olunmuş, Zafere ve Havadise bunu büyük şekilde yazmaları oradan emredilmişti. Tıpkı, bir müddet evvel, D. P. Grubunun C. H. P. Grubuna cevap vereceği yolundaki haber gibi.. Bu yenisinin de eskisinin akibetine maruz kalması hiç de gayrır mümkün değildi. Zira D.P. Meclis Grubunun bir çok azası "Seçimlerde Muhalefet baskı yaptı" temalı bir şarkıdan hiç de hoşlanacak ruh haleti içinde bulunmuyordu. Bunun ciddiyetle kabili telif bir tarafını bulmak son derece zordu. Gerçi Genel Başkanın arzusuna uyarak böyle bir takriri imzalıyacak yüz değil, üçyüz Demokrat milletvekili, vardı. Nitekim gazetelerde havadisi, hattâ neticesi C.H.P. suçluydu- ilân olunduktan sonra, Gruba böyle bir takrir verildi. Ama, doğrusu, güdülen gayeyi anlamak güçtü. Meclis tahkikatı açılırsa, Tahkikat Komisyonuna Muhalefetten aza alınacak mıydı? Alınmıyacak mıydı? Alınmıyacaksa Demokratların birtakım seçim suçlarını Halkçılara yüklemelerinin ne tesiri olacaktı? Yok, Komisyona Halkçılar da girerse başka mesuliyetlerin ortaya çıkması ihtimali yok muydu? Kaldı ki; bir seçim suçlusu aranıyorsa; evvelâ ortada bulunan ve ilâmla suçlu görülmüş Radyonun mesullerini cezalandırmak gerekmez miydi? Belki de niyet bir "Siyasi suç" ihdas etmek ve onun muhakemesini bir nevi Nürenberg mahkemesinde görmekti. Bu ise İstiklâl Mahkemesi değil de neydi? Anlaşılan hedefe çapraşık yoldan gidilmek isteniliyordu. Mamafih D. P. Meclis Grubu içinde bazı milletvekillerine Zaferin ve Havadisin saçma, larından gına gelmişti, Allah rızası için artık hal sureti bekleyen meselelere temas olunsaydı. D. P. milletvekillerine hakim olmaya başlayan bu temayülü doğuran başlıca sebep,

E. Kalafat — F. **R. Zorlu** — N. Gedik

Göze batanlar.

Haftanın İçinden

Polis Tedbirleri

Metin TOKER

İktidar mütemadiyen yükselen fiatlara ve gittikçe artan darlığa karşı mücadele açmış bulunuyor. Bu, desteklenmesi lâzım, takdire şayan bir teşebbüstür. Hayat pahalılığı ve istihlâk maddelerindeki sıkıntı ne İktidarın derdidir, ne Muhalefetin derdi. Sıkıntıyı, ıstırabı hepimiz çekiyoruz. Muvafıkı, muhalifi çarşıya çıkıyoruz; muvafıkı, muhalifi aradığımızı bulamıyoruz; muvafıkı. muhalifi karaborsacının esiri oluyoruz. Bundan kurtulmak herkes için bir büyük saadet sayılacaktır.

Ne var ki, iktisad meselelerini Beyazıt meydanı sanmamak lâzımdır. "Beyazıt meydanı 2.10 metre insin" deriz. Beyazıt meydanı iner. Ama "Fiatlar yüzde on insin" dediğimiz zaman, rakkamlar yerlerinden kımıldamaz bile. Zira iktisad meselelerinin hukuk yoluyla halli imkânı henüz keşfedilmemiştir. Hele bir takım polis tedbirleri almak suretiyle fiat yükselmelerinin önlenmesi veya piyasaya bol mal sürmek şimdiye kadar' görülmemiş tecrübelerdir. Bu istikametteki her teşebbüs ilk iki ayın sonunda hüsranla neticelenmiş, eski durum bile, yeni durumun yanında mumla aranmıştır. Zaten böyle olmasaydı dünyada İktisad Fakültelerinin hikmeti vücudu olmaz, Hukuk Fakültelerini, ya da Jandarma mekteplerini yahut Polis Enstitülerini bitirenler bayat pahalılığından istihlâk maddesi darlığına, para politikasından fiat politikasına her feri kolaylıkla halledebilirlerdi. Halbuki hâdiseler göstermiştir ki iktisad bir ayrı ilimdir ve iktisadi meseleler, iktisad yoluyla çözülür.

Ama polis tedbiri lâzım değil midir? Elbette lâzımdır, hatta elzemdir. Bütün aşırılıklar, bütün densizlikler kanon korkusu karşısında yontulacak, hizaya gelecektir. Ağır cezalar, şiddetli hükümler, kontroller ye ayarlamalar sön derece faydalıdır. Eğer, iktisad ilminin emrettiği tedbirlere refakat ediyorlarsa.. Fakat bütün" marifet polis tedbirlerinden . bekleniyorsa, eğer iktisadî hatalar zorbalıkla telâfi edilmek isteniliyorsa, hatalı yolda ısrar olunacaksa, muvakkat bir. salâhtan sonra büsbütün kötüleşme hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Bunlar, birer kehanet değildir. Bunlar, iktisad kitabı karıştırmış herkesin bildiği basit hakikatlerdir.

Evet, İktidar mütemadiyen yükselen fiatlara ve gittikçe artan darlığa karşı mücadele açmış bulunuyor. Evet bu, desteklenmesi lâzım, takdire şayan bir teşebbüstür. Ancak, bugüne kadar ilân edilen, bugüne kadar görülen sadece polis tedbirleri olmuştur. Halbuki İktidarın Millî Korunma Kanunu tecrübesinden bir ders' edinmesi lâzımdı. Millî Korunma Kanunu iktisadî güçlüklere karşı bir hukuki set idi. İktisadî tedbirlerle desteklenmediği için, daha doğrusu iktisadi tedbirleri desteklemediği için Millî Korunma kanunu bir büyük fiyasko oldu. Şimdi, hukuki de değil, düpedüz polis, yasaklarıyla memleketin iktisadî meselelerini düzene sokmaya çalışacaksak, mağlûbiyeti, hezimeti peşinen göze almalıyız. Yok, İktidar, şimdilik ilân edilen polis tedbirlerini müstakbel ve şimdikinden değişik iktisadî politikasının bir parçası, bir tamamlayıcın olarak düşünüyorsa, fiat yükselmelerinin önlenebileceği ve darlığın önünün alınacağı pek âlâ ümit edilebilir, tahmin olunabilir. Her şey, D. P. nin iktisadî politikasının değişip değişmemesine bağlıdır ve bu politikanın esâsları aynı kalacaksa her hangi bir salâh ümit etmek bütün saflıkların en büyüğüdür.-

Fiatlar seçimlerden bu yana elle tutulur şekilde fırlamıştır. Seçimlerden bu yana sıkıntılar gözle görülürcesine çoğalmıştır. Bunun sebebi "piyasanın, eski **yolda devam olunacağına kanaat getirmiş bulunmasıdır. Eğer eski yoldan dönülmek niyeti İktidarda mevcut değilse, polis tedbirleri beklenen neticeyi katiyyeni vermeyecektir. Zira iktisadî meselelerin halli için ilk çare, derde bir ciddi teşhis koymaktır. Bizim derdimiz nedir?**

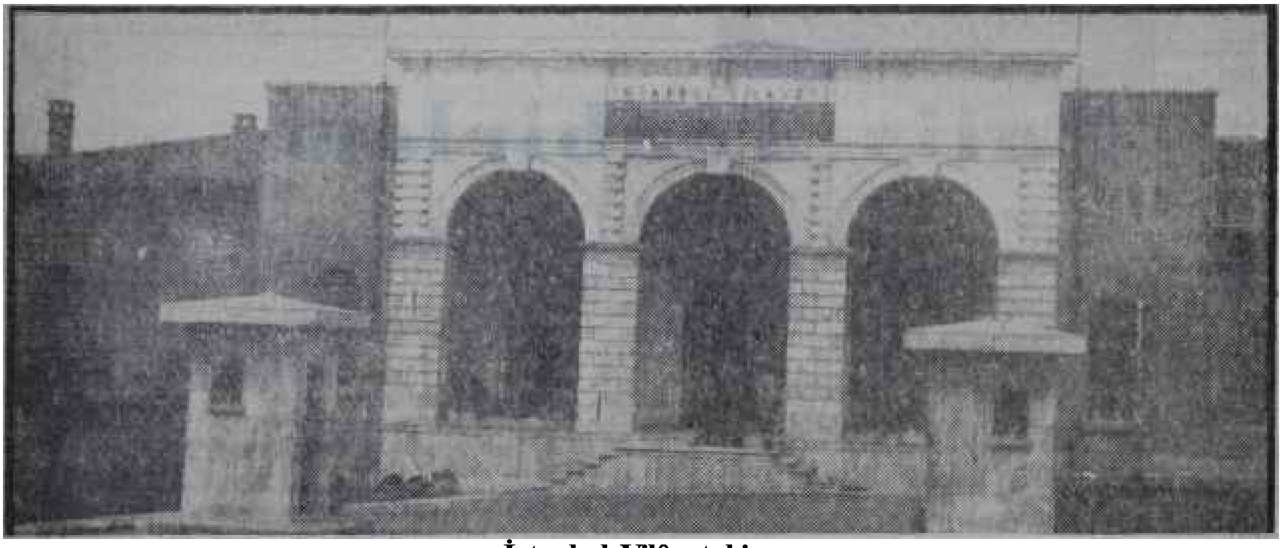
Dert, gene D. P. İktidarı tarafından bundan iki yıl önce teşhis olunmuş, hatta tedavi yolu bile gösterilmiştir. Menderes IV. kabinesinin tatbik sahası bulunmayan iktisadî politikası böyle bir bahtsızlığa uğramasaydı, Grup o politikaya sahip çıksaydı ve o politikanın 1 numaralı tatbikçisi olması gereken zat inanılmaz bir zaaf gösterip meşhur 1956 bütçe nutkunu kıraat etmeyi kabul etmeseydi, İktidar bugünkü polis tedbirlerine, muhtemeldir ki, lüzum hissetmiyecekti. Şimdi yapılacak iş öyle bir politikayı benimseyip ciddiyetle tatbik etmektir.

Evvelâ, bütçe fiilen açık vermemeli, hatta bir fazlayla kapanmalıdır. Bu, güdülen gayeye erişmenin *sine qua non* şartıdır. 1958 bütçesi şişirilmiş bir bütçe olarak hazırlandığı takdirde, polis tedbirleri, tıpki Millî Korunma Kanunu gibi bir yeni dert olmaktan başka sıfat taşımıyacaktır. Bütçe üzerinde müsbet oynama, maaşları ya da ücretleri kısmak, o yoldan tasarruf yapmak değildir. Ortada iki çare mevcuttur. Birincisi askerî masrafları azaltmaktır. Siyasi konjonktür içinde bu mümkün müdür, değil midir? Biz, Pravda muharriri muamelesi gören basın mensupları, elbette ki bir şey söyleyemeyiz, zira hâdiselerden bizi haberdar tutmak âdeti bu İktidarda yoktur. İkinci çare, yatırımları yeniden gözden geçirmektir. Şimdi, meselenin burasında bir hususu kati şekilde belirtmek lâzımdır. "Fazla yatırım yapıyoruz'", "Yatırımları kısmalıyız"... Bunlar lâftır. Türkiye kalkınmaya mecbur bir memlekettir ve kalkınma yatırımla olur. Ama, yatırım vardır, yatırım vardır. Duyuyoruz, İstanbulun istimlâkine 500 milyon lira sarf edilecekmiş; Boğaziçi köprüsü 50 milyon dolara malolacakmış. Eğer hâlâ o kafadaysak, eğer yeni bütçemizi o zihniyetle hazırlıyacaksak; valilere, değil, Azraile kontrol selâhiyeti versek fiatlar yükselmekte devam edecek, mallar serbest piyasadan kaçacaktır. Bu Newton kanunu kadar kuvvetli bir iktisadî kanundur. Önüne geçilemez.

İkincisi, enflâsyona karşı biz tedbir almadıkça enflâsyonun neticesi olan pahalılık önlenemiyecektir. Yeni ve âdil vergiler., İşte, bizim ihtiyacımız. Vergi lâfının yüzü soğuktur. Ama gerektiği zaman vergi koymak, hükümet etmenin başlıca İcabıdır. İthalâttan hazine hissesi alınmasını biz, AKİS, daima tasvip etmişizdir. Ziraî gelirlerin vergiye tâbi tutulmasını doğru bulmuşuzdur. Bugün, yüksek kazançlardan alınan vergi arttırılırsa, bir şartla bunu hararetle destekleriz: Hazineye giren paranın Beyazıt meydanının indirilip bindirilmesinde kullanılmaması şartı. İthalâttan alınan hazine hissesi o yoldan tekrar piyasaya sürüldüğü içindir ki fayda değil, zarar vermiştir.

Bunun yanında para politikasının yeniden gözden geçirilmesi, kredi hacminin tesbiti, İktisadî Devlet Teşekküllerinin borçlanması ve primler ilk el atılması gereken meselelerdir. Bu meselelerin, Menderes V. bilinmez ama, ilk günlerdeki Menderes IV.'e yabancı gelmemesi gerekir. Deva, o hükümetin programında yazılıdır. Onu tozlanmış raftan almak ve tatbikine geçmek polis tedbirlerini muvaffak kılacak tek çaredir.

İktisadî meseleler iktisad kanunlarıyla halledilir! İktidar bunu kabul etmedikçe, idam sehpaları dikse fiatları durdurmaya muvâffak olamıyacaktır.

İstanbul Vilâyet binası
Başbakanlık II

Mecliste rastladıkları muhalif milletvekillerinin -Zaferin ve Havadisin iddia ettikleri gibi yamyama hiç de benzememeleriydi. Bilâkis, her geçen gün biraz daha iyi şekilde anlaşılıyordu ki istenilen huzurun gerçekleşememesi D. P. dışı değil, D. P. içi hadiseler neticesidir.

Kabine meselesi

Hakikaten haftanın başında Pazartesi günü hükümetin hâlâ kurulamamış olmasından şikâyeti, Mecliste C. H. P. Grubunun sözcüsü yapmıştı ama, D. P. Grubunun bir çok mensubu, hususî sohbetlerde ayni şikâyeti dile getirmişti. Başbakan adayı Adnan Menderes niçin memleketin bu 1 numaralı meselesiyle başkentte, yakından alâkalanacak, mutad temasları yapacak yerde kalkıp Boğaziçi kıyılarına gitmişti? Devlet ve hükümet mefhumlarını Muhalefetin zedelediği D. P. organlarının mutad iddiasıydı ama, zedelenmenin hakikaten Muhalefetten geldiği doğru muydu? İşte, yirmi günden beri -bu satırlar yazıldığı sırada Kasım ayının 20 siydi ve Menderes IV. kabinesi 1 Kasımdan beri müstakbel Menderes V. kabinesine vekâlet ediyordu- hükümet mevcut değildi. Bunun adı, Barutçunun dedeği gibi dünyanın bütün parlamenter memleketlerinde "hükümet buhranı" idi. Üstelik vekil hükümet, asilini bağlayacak bir takım kararlar alıyordu.

Kabinenin ilân edilmemesinin sebebi "Seçimlerden evvel, seçimler sırasında ve seçimlerden sonraki" tutumları beğenilmeyen üç Bakanın, bir çok D. P. Grubu mensubu tarafından istenilmemesiydi. Bunlar, 1957 seçimlerini idare eden Bakanlar olarak daima anılacak Emin Kalafat, Fatin Rüştü Zorlu ve Namık Gedikti. Bilhassa Emin Kalafatın seçimlerden sonra karşılıklı münakaşayı "İnönü ve Günaltay gelecek seçimlere kadar öleceklerdir" manasına gelen cümlelere kadar götürmüş olması yalnız umumî efkârda değil, bizzat Demokratlar arasında soğuk duş tesiri yapmıştı. Üstelik, "huzuru mutad zevat" politikasına D. P.nin yeni Meclis Grubu şiddetle alayhtardı. "Adnan Bey iyi ama etrafı!" şikâyeti, her geçen gün biraz daha yayılıyordu. Böyle düşünenler arasında D. P. nin çok yüksek kademelerinde oturanlar da vardı. Meselâ Genel İdare Kurulu azası Atıf Benderlioğlu bunlardan biriydi. Bizzat Atıf Benderlioğlunun Kalafatlı, Zorlulu, Gedikli bir hükümete beyaz rey vermesi -tabii Grupta- bahis mevzuu bile değildi. Çekilenler yetmemiş miydi ve tecrübeden hâlâ ders alınmayacak mıydı? Milletin karşısına bugün Muhalefetin elinde bulunan ve tesirleri aşikâr olan silâhlarla, yani hakim istiklâliyle, değişik seçim kanunuyla, basın hürriyetiyle, kısaca insan haklarıyla ve geniş, müsamahalı bir politikayla nihayet çıkılamayacak mıydı? Memlekette mutlaka sinirli, gergin bir hava mı estirilecekti? Nitekim müstakbel Adalet Bakanının hüviyetinin bütün Bakanların üstünde bir ehemmiyet almış bulunması bunun deliliydi. Esbak Bakan Göktürkün lüzumundan fazla şöhretli müsteşarı Hadi Tanın, sayın Profesöre halef olması ihtimali bile bir çok Demokrat milletvekilini yerrinden sıçratmaya kâfi geliyordu. Hadi Tanlı bir Menderes V. kabinesi, kendi Grubunda biraz daha fazla kırmızı rey demekti. Bilakis Grup, 1954 ten itibaren kilit mevkileri arasına girmiş bulunan bu makamda apayrı bir zihniyetin temsilcisini görmek istiyordu.

Medenî Berk
Allah yürü ya kulum deyince..

Ama Genel Başkan hâlâ "huzuru mutad zevat" ın arasında yaşıyordu ve o bakımdan fasid daireyi yarıp selâmete erişebilmesi zor oluyordu. Galiba hep, senelerdir gelmeyen Hızır bekleniyordu.

Milletvekillerinin toplantıları

Hakikaten bu hafta içinde bir çok D. P. milletvekilidir çok yerde bir araya geldi ve bunları konuştu. Hareketin başında bulunanlar yalnız milletvekilleri değildi. Bilhassa kaybedilen vilâyetlerden gelen heyetler hakikatleri açık açık söylüyorlardı. Bu sefer kendileri kaybetmişlerdi, ama böyle gidilirse gelecek sefer her yerde kaybedilecekti. Muhalefetin baskısı! Bu, tamamile saçmaydı. Bir çok yerde valiler, D. P. ye mülayim davranmışlardı. Buna rağmen halkın

şikâyeti o kadar çoktu ki, hezimet önlenememişti. Gelen heyetlerin bâr kısmı "huzuru mutad zevat "ın yalnız hükümet işlerinden değil, Parti işlerinden de uzaklaştırılmasını istiyordu. Büyük Kongre toplanmalıydı ve realist gözle 1957 seçimlerinin neticesini gözden geçirip ona göre bir hareket hattı tesbit etmeliydi. Her halde D.P., eski D.P. olmaktan uzaklaşma istikametindeydi. Genel Başkanın bu gidişten ne dereceye kadar haberdar bulunduğu, hükümetini ilan ettiğinde anlaşılacaktı. Üstelik 1955 manevralarının bu sefer aynı neticeleri vermediği seziliyordu.

Bir çok milletvekili anlayamıyordu: Hâlâ sevdikleri Genel Başkanları niçin kendilerine güvenemiyor, bir takım kimselerin tesirinden kendisini kurtaramıyordu? Üzülmemek ellerinden gelmiyordu.

İşte D. P. nin içi bu halde olduğu içindir ki, çeşitli denemelerin işaretleri Zaferle Havadisin sütunlarım her gün süslüyor, fakat hiç bir gün netice alınamıyordu. Parti, parti organlarının işaret ettiği yolda değildi. Bu muhakkaktı ve bu çok iyi bir haberdi.

İktisad

Hatlara emir

Bu haftanın başında Pazartesi günü, bir çok İzmirlinin faali hakikaten görülecek şeydi. O sabah gazeteler, büyük manşetlerle Ticaret ve Ekonomi Bakanlığının yeni kararlarını ilân etmişlerdi. Fakat İzmirliler arasında, seçimlerden evvel Basmahane meydanında yapılmış olan büyük D. P. mitingine gitmiş ve Adnan Menderesi dinlemiş olanlar " gözlerine inanamamışlardı. Anlaşılan kulaklarına daha fazla itimadları vardı. Nitekim saat 13 olunca radyolarının başına geçmişler ve kolay alınamayan Ankarayı açmışlardı. Havadislerin okunmasına başlanınca derin bir nefes almışlardı; çok şükür, gazetelerde ilân olunan haberden bahis bile yoktu. Ama sevinçleri kısa sürmüştü, zira bültenin sonunda spiker Ticaret ve Ekonomi Bakanlığının tebliğini aynen vermişti. Pamuğun devri, temliki ve nakli iş'arı ahire kadar yasak ediliyordu. Tüccar ve müstahsil pamuk mevcutlarını iki gün içinde beyanname ile bildireceklerdi. Pamuk ihracatı münhasıran Çukurova ve İzmir Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri tarafından yapılacaktı. Gıda maddelerine gelince onların istihsalinden istihlâkine kadar bütün safhalarım her şekilde kontrol için valilere geniş ve esaslı selâhiyetler takınıyordu. Fakat Basmahane Mitingini takip etmiş, olanları şaşırtan gıda maddelerine ait sirkülerin ikinci, pamuğa ait tebliğin üçüncü maddesiydi. Bu maddelerde, emirlere aykırı şekilde hareket edenlerin Millî Korunma Kanunu hükümleri gereğince cezalandırılacakları bildiriliyordu.

Millî Korunma Kanunu! Basmahane meydanında hâlâ Adnan Menderesin "Millî, Korunma Kanununu kaldıracağız" diyen sesinin akisleri vardı. Ama seçimler bitmişti ve üstelik İzmir D. P. ye rey vermişti!

İlk neticeler

Bu haftanın ortasında kararlar ilk tesirlerini göstermiş bulunuyordu. Altın fiatları düşmüştü.' Bu sukut Egede yedi lirayı buluyordu. Doğrusu istenilirse pamuk fiatları

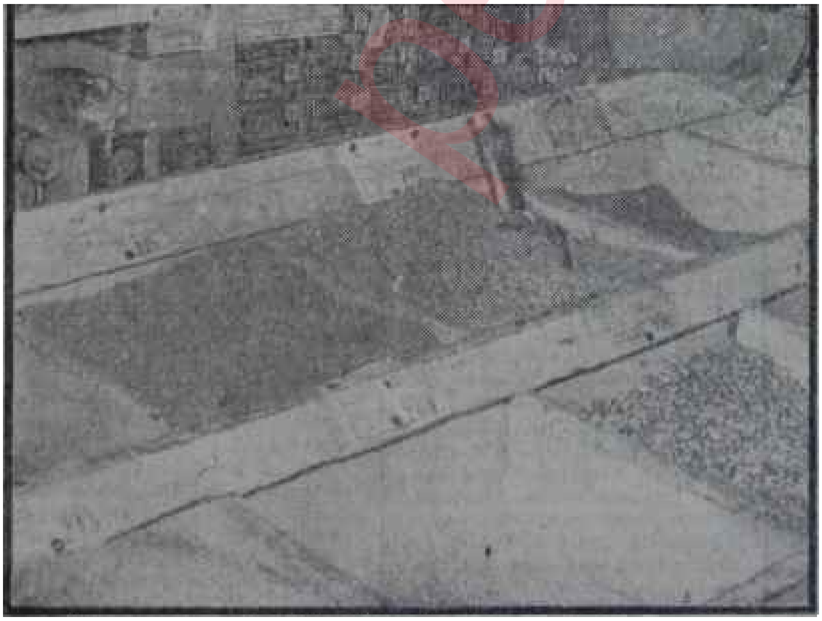

Abdullah Aker
Erken atılan adım

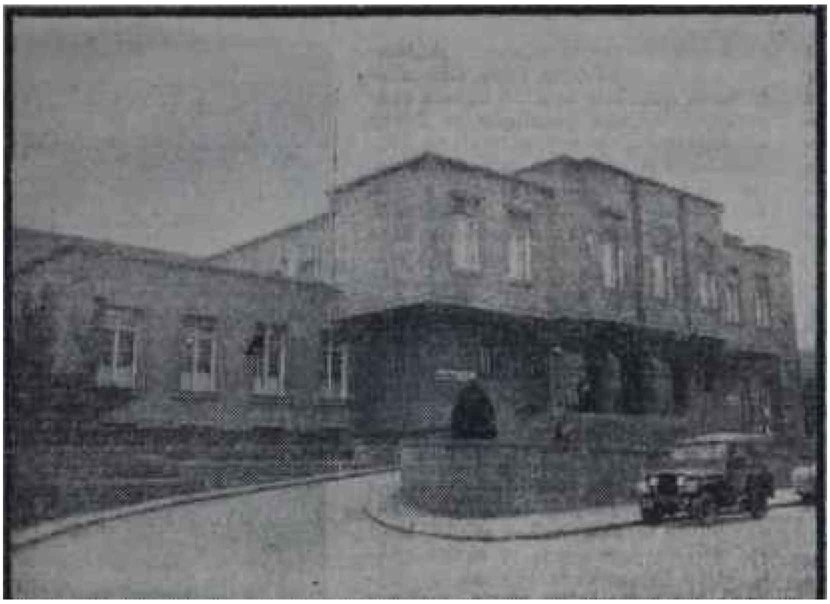
görülmemiş bir artış kaydetmişlerdi. Altın fiatlarının yükselmesi de onunla ilgiliydi. Müstahsil çok para kazanıyordu, komisyoncu çok para kazanıyordu, tüccar çok para kazanıyordu. Zaten Egenin İktidara rey vermiş bulunması da, o sebepten değil miydi? Bölge, enflasyondan kâr gören bölgeydi. Daha doğrusu enflasyon o bölgeyi daha geç çarpacaktı. Fakat şimdilik köylü, cebi para gördüğünden reyini D. P. istikametinde kullanmıştı. Artık, seçimlerin hemen akabinde, Millî Korunma Kanunu yakasına yapışıyordu.

Buna mukabil, hemen aynı şekilde artmış olan gıad maddeleri . fiatları inmedi. Sadece durdu. Piyasaya mal sürme muamelesi ise, olmadı. Bolluk bahis mevzuu değildi. Fiatlar da merdivenin zaten bulundukları basamaklarındaydı. Bunlar, tabii neticelerdi. Hattâ bir miktar ucuzluğun belirmesi imkânı dahi vardı. Millî Korunma Kanununun ilk günlerinde de aynı şeyler vuku bulmamış mıydı? Nitekim bu haftanın ortasında D. P. organı gazeteler başlıklarında iki sene evvelki başlıkları taklidden geri kalmadılar. Bolluk başlamıştı ucuzluk geliyordu! Milletin hayati ihtiyaçlarıyla oynayanlara müsaade edilmeyecekti!

Tıpkı Millî Korunma Kanunu gibi, yeni kararlar da geniş halk kütleleri aracında memnunluk uyandırdı. Psikolojik bir hava yaratılmışa benziyordu. İktisaddan anlayan daha az kalabalık zümreye gelince, onun gözleri halden ziyade istikbale çevrikti. Zira her şey, İktidarın müteakip tavrına, bağlıydı.

Bakkal dükkânında etiketler
Kendini nimetten sayan fasulye

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı
Basmahane meydanından ne haber?

Niçin acele?

Fakat bir mesele, dikkati çekmekten geri kalmadı. Tebliğin yayıldığı gün Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı koltuğunda Menderes IV. kabinesinin Bakanı Abdullah Aker, vekâleten oturuyordu. Menderes V. kabinesi henüz kurulmamıştı. Abdullah Akerin yerini bir başkasına terketmesi, hiç de gayrımümkün değildi. Sonra, yeni hükümet nasıl bir iktisad politikası takip edeceğini bildirmemişti. O halde, neden acele edilmişti? Bunun cevabı gerçi durmadan yükselen fiatlardı. Ama, madem ki böyle, bir zaruret vardı, Adnan Menderesin İstanbulun imarı meselesini geriye bırakıp hükümetini bir an evvel kurması daha iyi olmaz mıydı? Zira bu kararlar eğer Menderes V. kabinesinin ilk iktisadî icraatı olarak yayınlanmış bulunsaydı, zerrece şüphe yok, bugünkünden beş misli fazla tesir yapar, psikolojik havayı iyi istikamete beş misli hızla iterdi. Hem, doğrusu istenilirse bugünkü nahoş neticeyi vermiş olan iktisadî ve mali politikanın yerini daha rasyonel ve ilmi bir politikaya bırakacağı hususunda kuvvetli işaretler yoktu.

Elde dolaşan gazete

Nitekim bu haftanın ortasında D. P. organı Havadis gazetesinin Salı günkü nüshası İzmirde elden ele dolaşıyor ve başmakale sütununda çıkan bir yazı ibretle gösteriliyordu. Hüviyeti malûm, imzası namevcut başmuharrir hükümet kararlarının mucip sebeblerini anlatıyordu. Seçimlere tekaddüm eden günlerde muhalefet partisi mensupları "suni darlık yaratmak için" piyasadan bir kısım malları toplamışlardı! Sonra, **bir** çok bakkal da, "muhalefetin çok menfi propagandası neticesi" müşterisinin kulağına eğilmiş ve gıda maddesi stoku yapmasını tavsiye etmişti. Müthiş başmuharrir son derece kategorikti. Diyordu ki "Piyasada hangi mal azalmışsa onun bazı depolarda ve bir kısım evlerin raflarında bol bol mevcut olduğunu kat'iyetle ifade edebiliriz!" Böylece de "esasen mevcut olan bolluğa rağmen" bir darlık başgöstermişti.

Fıtraten tüccar **olan** İzmirlilerin bu gazeteyi elden ele dolaştırıp gülmemesi hakikaten kabil değildi ve doğrusu istenilirse yeni kararların tesirine bu başmakaleden daha fazla zarar verecek **bir** yazı düşünülemezdi. Ümid edilirdi ki yeni kararlar, iktisad anlayışı, darlık sebebini izah tarzı bu olmayan kimseler tarafından alınmıştı. Bu haftanın ortasında bir İzmirli, bahis mevzuu başmakalenin "Fiatlara dur emri verildi" mealindeki başlığını, okuduktan sonra ilave etti:

"— Fiatlar da, nanik dediler".

Eğer zihniyet Havadis gazetesinde açıklanan zihniyetse ve "esasen mevcut olan bir bolluk" *a priori* düşünülüyorsa, tedbirler de piyasadan mal toplayıp suni darlık yaratmış muhalefet mensuplarına karşı alınmışsa -bu muhalifler ne de zenginmişler!. İzmirliye hak vermemek kabil değildi.

Emirle başmuharrirler yazı yazabilirlerdi ama, doğrusu fiatların emir alarak durdukları şimdiye kadar dünyanın hiç. bir tarafında görülmemişti.

Bütçe hazırlanıyor

Bu hâdiseler umumî efkârın gözü önünde cereyan ederken, bu hafta içinde Ankarada Maliye Bakanlığındaki çalışmalara büyük bir hız verilmişti. Maliye Bakanı Hasan Polatkan son derece çalışkan bir insan olduğunu en amansız düşmanı dahi teslim etmekle mükelleftir başını kaşıyacak vakit bulamıyordu. Hazırlanan, yeni' yıl bütçesiydi. Tasarının 1 Aralıkta Meclise teslimi gerekiyordu. 1 Aralığa ise, fazla bir zaman kalmamıştı. Halbuki daha hükümetin teşekkül tarzı meçhuldü. Gerçi Hasan Polatkan, şahsı itibarile fazla şimşek çeken bir paratoner olmaktan kurtulmuştu. Grubun ona aşırı itirazı yoktu. Bu bakımdan yerini muhafaza etmesi kuvvetle muhtemeldi. Ama ne de olsa Bütçeyi hazırlayan Bakanın bir "vekil Bakan" olması hiç mahzursuz değildi. Üstelik Hasan Polatkan hayatı ucuzlatacak, piyasayı ferahlaştıracak bir mali politikanın şampiyonu olarak bilinmekten de ziyadesiyle uzaktı. Bilâkis, enflasyonun meziyetine hararetle inanmışa pek benziyordu.

Piyasa bekliyor

Her halde bu haftanın ortasında piyasa bekler vaziyetteydi. Pamukla alâkalı karar pek çok kimseyi Çukurovada ve Egede mutazarrır etmişti. Zarar görenlerin sadece komisyoncular veya tüccar olduğunu sanmak hataydı. Bizzat müstahsil sıkıntıyla karşılaşacaktı. Buna mukabil gıda maddeleriyle alâkalı kararın her valiye ayrı selâhiyet vermesi, işleri karıştıracak gibi görünmesine rağmen, müstehlik kitleleri memnundu. Ufukta yeni bir ümit doğmuştu. Ama ümidin gerçekleşmesi için Havadis gazetesinde ilân edi-

İmar

Bir çok büyük caddelerin kavşak noktam olan Beyazıt meydanının, açılan yollara muvazi olarak önce 3,5 metre indirilmesine karar verilmiş, fakat daha sonra bu indirme ameliyesi için 1,70 m. *kafi görülmüştü. Lakin bu kararın alındığı şurada meydanın bilhassa Beyazıt Kütüphanesi önlerindeki kısmının ve' ortaların 2,10 m. kadar açıldığı müşahede edilmiş, bunun üzerine bu kısımların yeniden yükseltilmesi ve 1.70 m, ye çıkarılması icap etmiştir. Dün akşama kadar devam eden bu tekrar yükseltme işi pek yakında tamamlanacaktır.*

Meydanda konuştuğumuz amele çavuşlarından biri, eliyle uzun bir kavis çizdikten sonra, "indirin dediler, indirdik. Sonra, haydi yükseltin dediler. Yükseltim. Bazı kısımları beğenmediler, yine düzelttik." dedi.

(Meşhur Yeni Sabah Gazetesi . 19 Aralık 1957)

ton zihniyetin varid bulunmaması şarttı. Bilâkis, "esasen bir darlık olduğu" kabul edilmeli ve ona çare aranmalıydı.

Piyasanın beklediği şuydu: Fiatlar daha ileri atılmak için hız alırcasına mı durmuşlardı -Millî Korunma Kanunu zamanında olduğu gibi-, yoksa hakikaten yeni bir iktisadî politika mı tezgâha konuluyordu? Mesele daha ziyade Menderes V. kabinesi bir programla Meclisin karşısına geldiğinde anlaşılacak, 1958 bütçesiyle de katiyyet kazanacaktı. O tarihe kadar piyasada bir faaliyet beklememek lâzımdı.

Muhalefet

Sönmiyen ışık

Evlerine geç dönmek itiyadında olan bazı Bayındır sokak sakinleri büyük bir merak içindeydiler. Bu sokaktaki, binaların birinde hemen her gece geç vakitlere kadar ışıklar yanıyor, içerde bir takım insanların çalıştığı görülüyordu. Halbuki daha bundan üç ay evvel bu bina güneşin battığı saatlerde karanlığa gömülür, kapıları kilitlenir ve bomboş kalırdı. Şu son aylarda ne olmuştu ki bu binada, böyle her gece elektrikler yanıyor ve geç vakitlere kadar çalışılıyordu? Sonra Bayındır sokak sakinlerinin bir şey daha dikkatlerini çekmişti. Gece geç vakitlere kadar çalışanların içinde en son çıkanlar üç genç adam oluyordu. Bunlardan biri usun boylu gözlüklü, biri topluca sportmen yürüyüşlü, üçüncüsü ise ufak tefek ve pek genç bir insandı. Bayındır sokak sakinlerini meraklandıran bu bina C.H.P. Genel Merkezi idi. Genel Merkezden daima en geç çıkmayı itiyat edinmiş olan üç kişi ise Kızılaya kadar beraberce yürüyorlar ve orada bunlardan topluca ye sportmen tavırlısı ayrılıyordu. Geri kalan iki kişi, Bahçelievlere doğru yollarına devam ediyordu.

Bu haftanın başında Salı gecesi Bayındır sokaktaki sarı binanın üst kattaki odalarından birinde karşılıklı iki masaya oturmuş olan adamlardan biri hemen hemen yarım saattir üstüne eğildiği ve dikkatle okuyup notlar aldığı dosyayı kapattı ve yanı başındaki etajerin üstüne koydu. Önündeki notları da toplayıp bir başka dosyanın içine yerleştirdikten sonra gülümsiyerek arkadaşının yüzüne baktı ve:

"— Nihayet bitti" dedi.

Gözlüklerinin kalın camlan altında gözleri pırıl pırıldı. Arkadaşının da işi biraz evvel bitmişti. Karşılıklı gülüştüler. Saat 21'e geliyordu. Daha yemek yememişlerdi. Gidip Restoran Bekirde rahatça bir yemek yiyebilirlerdi. .En azından onbeş yirmi günlük bir mesai sona ermiş ve C. H. P. nin seçimler sırasında uğradığı haksızlıklar, yer yer yapılan baskılar, kütüklerdeki aksaklıklar, bazı sandıklardaki yolsuzluklar, teşkilâttan gelen raporlar teker teker incelenerek tesbit edilmişti. Artık bundan böyle Mecliste C. H. P. seçim neticeleri üzerine tesir eden unsurları ortaya delilleri ile koyabilir, dertlerini şikâyetlerini sayıp dökebilirdi.

Elektrik düğmesini çeviren iki arkadaş sokak kapısını çekip Kızılaya doğru hızlı hızlı yürüdüler- Kısa boylu olan üçüncü adam bu akşamki çalışmalara katılmamıştı. Kendilerini lokantada bekliyordu. Orada yemek yedikten sonra Yenimahallede ki bir toplantıya gideceklerdi. Bunların birincisi Prof. Turhan Feyzioğlu öteki Bülent Ecevit, üçüncüsü de Muammer Akpınardı. Partinin daha büyük çaptaki sözcülerine malzeme Ankaranın bu genç milletvekille hazırlıyordu -Feyzioğlu, C. H..P ara seçimi mücadelesini Ankara yermek niyetinde olduğu için Sivas tercih etmişti ya...-

İsmet İnönü
Muhalefet adına

Kasım Gülek
Seçim neticeleri

Faik Ahmet Barutçu
Sözcü

İsmail Rüştü Aksal
Hele sıra bir bütçeye gelsin

Akis Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne
A N K A R A

Mecmuanızın 16/Kasım/1957 tarih ve 184 sayın nüshasının 9 uncu sahifesinde (Menderes V. i Beklerken Menderes I. i hatırlayış) başlığı altında fotoğrafımın yanında intişar eden yazı tamamen hakikate aykırıdır.

Tekzip ediyorum:

1950-1951 de Vekillikden istifaın lüzumu bana hiç kimse tarafından bildirilmiş değildir. Tarafımdan ise, ima tarzında olsa "Adnan Bey benim istifa etmemi mi istiyor? ' Yağma yok - Beraber geldik, beraber gideriz". Veya buna benzer veya bu manayı ifade eden hiç bir cümle hiç bir kimseye tarafımdan söylenmemiştir.

Çakırbeyli çiftliği ile hususi surette meşgul olduğum da hakikatle alâkası yoktur:

İstihbaratının kuvvetli olduğunu daima iddia eden mecmuanız, Soyadımı dahi yanlış yazmış bulunmaktadır.

Saygılarla.

Aydın Mebusu
ve
Eski Ziraat Vekili
Nihat İyriboz

Masanın başında

C. H. P. Genel Merkezinden çıkan iki arkadaşın Restoran Bekir gardrobuna paltolarını bıraktıkları sırada, Çankayadaki pembe renkli bir evde uzunca bir istirahat devresi geçirmiş olan C . H . P . Genel Başkan İnönü, yemek masasından kalkıyor ve çalışma masasının başına oturuyordu. Son günlerde rahatsızlığı yüzünden yatağından bile çıkamamış ama, bir an dahi hâdiselerle alâka

tu kesmemişti. Bütün gazeteleri dikkatle okumuş, anlatılanları dinlemişti. İşte, şimdi ayağa kalkmıştı. Çalışma masasının başında, topladığı malûmatı kâğıda geçirmeğe çalışıyordu. Hükümet programını bizzat tenkit etmek niyetindeydi. Bunun için hazırlık yapıyordu. Gerçi herşey kabinenin teşkiline ve programın havasına bağlıydı ama, gene de şimdiden tesbit edilecek bazı şeyler vardı. İnönü bunları hayli işlek olan el yazısıyla tabii lâtin harfleriyle- teker teker kâğıt üzerine geçiriyordu.

C. H. P. bu devre Mecliste, bahar havası üslûbu içinde, ama son derece kati bir lisanla konuşacaktı. Bir defa tenkitlerin son derece sert olacağında hiç kimse şüphe etmemeliydi. Ancak bu sertlik yıkıcı değil, yapıcı bir sertlik olacaktı. C. H. P. açık konuşacaktı. Bir takım talepleri vardı. Seçim neticelerinin üzerinde ciddi şekilde durulmasını istiyordu. Seçim suçluları muhakkak ve muhakkak cezalandırılmalıydı ki gelecek seçimlerde aynı yollara tevessül edilmesin.

İsmet İnönü gözlüklerinin üstünden bir an raflardaki kitaplarına baktı, sonra notlarına devam etti. İktidar, rejimi normalleştirecek miydi, hormalleştirmiyecek miydi? Yani, Menderes IV. kabinesinin vaadleri tatbik sahası bulacak mıydı, bulmayacak mıydı? D. P. nin buna karar vermesi lâzımdı. Eğer D. P. müspet istikamette gitmek kararındaysa, seçim meselelerim C. H. P. dört sene bir Bizans kavgasının temeli yapmamaya hazırdı. "Olan oldu, tâ ki istikbale ait yollar temizlensin" denebilecekti. Adalet emniyeti, Basın hürriyeti, partizan idareye paydos!. Batılı manasıyla demokratik bir rejim!. İnönü, Meclisin kürsüsüne çıktığında D. P. yi bir tercih yapmak durumunda bırakacaktı. Eğer hataların süratle düzeltilmesi yoluna gidilirse, memlekete zabıta tedbirleriyle değil, hukuk devleti kurarak huzur getirilirse,. D.P. İsmet İnönüyü pek alâ kendi yanında, yani insaflı bir Muhalefet lideri olarak bulabilirdi. Aksi halde, hâdiselerin mesuliyetini bu topraklar üzerinde mürakabesiz, hürriyetsiz bir totaliter idare kurmaya çalışacaklar sırtlamalıydılar. Yani İsmet İnönünün hükümet programı tenkidi, Türk Demokrasisinin tarihi noktalarından biri olacak, C. H. P. Genel Başkanının da en mühim konuşmalarından birini teşkil edecekti. İnönü, tarihî hüviyetinin gerektirdiği lisanla, fakat aynı hüviyetin kendisine verdiği -172 milletvekiline ilâveten, kuvvetle konuşacaktı. Mesele çıkarmak istemiyordu. Ama meselelerin örtbas edilmesine de katiyyen müsaade etmiyecekti.

C. H. P. nin kuru gürültülere kulak asmağa niyeti yoktu. Muhalefet olarak daima vazifesini yapacaktı,, icâp ettiğinde tenkitleri sert olacaktı. Her an hükümetten hesap soracaktı. Zafer ve Havadis Biraderler **Kollektif şirketinin arkasında yer alan şiddet taraftarları anlamalıydılar ki** C.H.P. **nin** hiç kimseye **kaptırılacak pabucu yoktu. C. H. P. mademki muhalefetteydi, o halde muhalefetin icap** ettirdiği **bütün vazifeleri yerine** getirecekti. **Buna kimse mani olamazdı. C. H. P.** içinden tek **bir** fert bile. **D. P. nin** arzuladığı şekilde **mu**halefet yapmağa, direktif alarak muhalefet yapmağa razı değildi.

Ne Zihniyet!

Şu satırları lütfen dikkatle, dikkatten de çok ibretle okuyunuz. Bunlar Zafer gazetesinin başmakale sütununda çıkmıştır:'

"Kısaca bilsinler ki, kendileri bu çirkin nadanlıklarında inad ettikleri müddetçe.... bizden nezaket, yakınlık ve diğer her türlü muaşeret tezahürleri beklemeye zerre kadar hakları yoktur."

Bu parlak fikir, İtalya Cumhurbaşkanının ziyareti münasebetiyle devlet parası kullanılarak tertiplenmiş kabul resimlerine Muhalefet temsilcilerinin çağrılmamasının, bütün memlekette uyandırdığı tepkiye karşı müdafaaname diye neşredilmiştir. "Çirkin nadanlık" Cumhurbaşkanını bu seçimlerden sonra tebrik etmemek, Cumhurbaşkanı seçimine katılmamak, bir Parti Meclisine 'sahip olmaktır.

Nezaket, yakınlık ve diğer her türlü muaşeret tezahürleri! Sanki bunları isteyen varmış *gibi*.. Bir devlet büyüğü, bayramda, kendisinden daha yaşlı olan bir muhalif politikacıyı tebrik eder. Buna nezaket denir. Bir devlet büyüğü, bir muhalif politikacıyı evinde yemeğe davet eder. Buna yakınlık denir. Bir devlet büyüğü bir muhalif politikacıyı oğlunun düğününe çağırır; onu, torunu dünyaya gelince kutlar; zaman zaman bir hizmet yapıp yapamayacağını sorar. Buna, muaşeret tezahürleri denir.

Ama bir resmi ziyaret vesilesiyle devlet kasasından tertiplenen kabul resimlerine Muhalefeti davet etmeye; ne nezaket, ne yakınlık, ne muaşeret tezahürü denir. Bunun adı, sadece ve sadece vazifedir.

Anlatabildik mi ?

Grup çalışmaları

Genel Başkanın Çankayadaki pembe evde kâğıt üzerine geçirmeğe çalıştığı ve pek yakında Meclis Kürsüsünde ifade edeceği bu fikirler daha önce Meclis Grubunda görüşülmüş ve tam bir ittifakla karara bağlanmıştı. Belki yıllardan beri ilk defa C. H. F. içinde bir fikrin etrafında böylesine sıkı bir hale meydâna gelmişti. Arkalarında bütün bir milletin reyini hisseden muhalefet milletvekilleri, Mecliste büyük meydan muharebeleri vermeğe hazırlanıyorlardı. Günlerden beri kurulamayan kabine karşısında Faik Ahmet Barutçu ilk çıkışı yapmış ve "C.H.P. hâlâ niye harekete geçmiyor?", diyenleri fiilen tatmin etmişti. C. H. P. Grubu Mecliste kendisine tahsis edilen salonda muntazaman toplanıyor ve ilerdeki günlerde güdeceği siyaseti en ince noktalarına kadar tesbit ediyordu. Her milletvekili ihtisasına göre muayyen komisyonlarda vazife almıştı. Mecliste yapılacak tenkitler bu komisyonlar tarafından hazırlanacaktı. Meselâ bütçe müzakerelerinde C. H. P. Grubu adına bütçeyi tenkit edecek olan bir İsmail Rüştü Aksal, elbette Maliye Bakanını epey terletecekti. Grup sözcülüğünü yapmakta olan Faik Ahmet Barutçunun ise parlâmento polemiklerinde bilenmiş Zekâsı, iktidar hatiplerini gayet tedbirli konuşmaya mecbur bırakacaktı. C. H. P. Genel Sekreteri Gülekin ise Mecliste bilhassa seçim sonuçları üzerinde ısrarla duracağında hiç kimsenin şüphesi yoktu. Geçen haftanın son günü Genel Merkezde yaptığı bir basın toplantısında ilk defa 1957 seçimlerinin kati neticelerini açıklayan Genel Sekreterin dikkati çekeceği noktaların başında muhakkak ki, seçimlerde muhalefetin iktidardan daha fazla rey aldığı gelecekti. 1954 seçimlerinde milletvekillerinin yüzde 93'ünü çıkaran D. P., bu sefer ancak yüzde 69,5 nisbetinde milletvekili çıkarmıştı. C. H. P. ise 1954 de milletvekillerinin ancak yüzde 5.7 sini çıkarabilmişken bu sefer yüzde 29.18'e yükselmişti. Alınan rey bakımından bu yüzde nisbetleri tamamen C.H.P. nin lehine gelişmişti. Hükümet eliyle bir türlü açıklanmayan neticeler, C. H. P. Genel Sekreteri tarafından açıklanınca, İktidar organlarının nasıl bir telâş ve endişeye düştükleri de kimsenin gözünden kaçmamıştı.

Mitingden Meclise

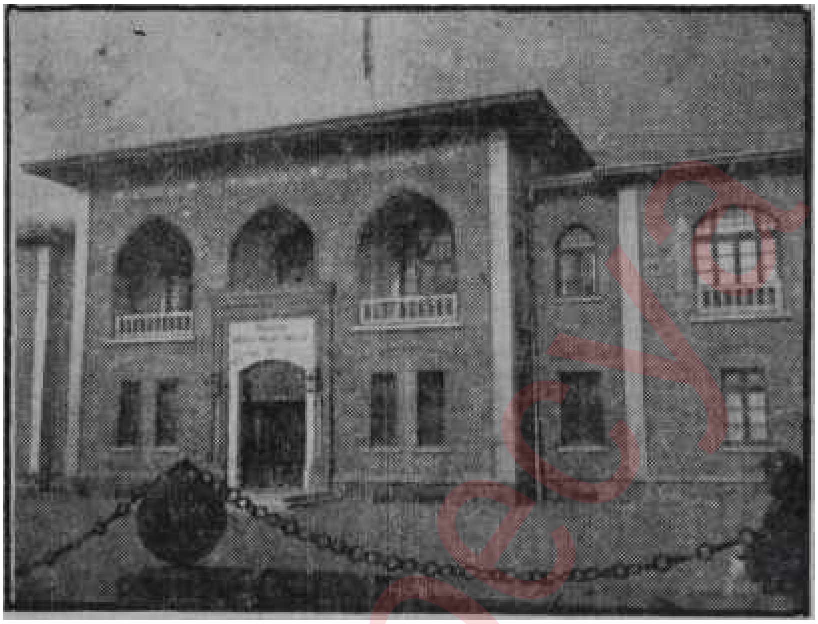
Muhalefet çevrelerinde olup bitenleri yakından takip edenler, C. H. P. içinde bundan üç hafta evvel kendisini kuvvetle hissettiren "Miting havası'nın yerini yavaş yavaş "Parlâmento havası" na terketmekte olduğunu memnuniyetle görüyorlardı. Bunda D.P. Grubunun da mesuliyet lerini bilir şekilde davranmaya niyetli görünmesinin büyük payı vardı. Madem ki D. P. Grubu rejimi dejenere ettirmek temayülünde değildi, böyle teşebbüslere karşı koyacaktı, o halde C. H. P. Grubu da muhalefetini başka şekilde yapmak mevkiindeydi. Hakikaten unutulmamalıydı ki, İktidarı Muhalefet mürakabe edecekti ama, bizzat Muhalefet de umumî efkârın mürakabesi altındaydı ve ayağını denk atmalıydı. İnönü dahi bu umumi kaidenin istisnasını teşkil etmiyordu.

B. M. M.

Eski ağızda yeni taam

Bu haftanın başında Meclisin gazino, lokanta, toplantı salonu ve koridorlarında esen sükûn ve itidal havasını görüp de memnun olmamaya imkân yoktu. Öyle ki Meclis müzakerelerini takip için Meclise gelen gazeteciler koridorlarda yan yana hatta kol kola dolaşan muhalefet ve muvafakat milletvekillini gördükleri zaman gayri ihtiyari duraklıyor ve geçen yıllardan bu yana Mecliste meydana gelen değişikliği hayretle seyrediyorlardı. Meclisin hemen her köşesinde muhalif mil. letvekillerine rastlamak mümkündü. Çok partili hayata girdiğimizden beri daima parmakla gösterilecek kadar az olan muhalefet milettevekilleri, bu sene öylesine artmışlardı ki Mecliste, ki milletvekillerinin üçte birini teşkil ediyorlardı. Bu, tabiatiyle muhalefet milletvekillerine psikolojik bir canlılık kaynağı oluyordu. Üstelik bu devre yeniden Meclise giren C. H. P. milletvekillerinin mühimce bir kısmı daha evvelki devrelerde Meclisde bulunmuş, politik tecrübeleri olan insanlardı. Bunlar simdi iktidar partisi saflarında olan pek çok insanı da tanıyor ve onlarla arkadaşlık etmekte bir mahzur görmüyorlardı. Bu ise muhalefet ve muvafakat milletvekilleri arasındaki buzları eritmek bakımından son derece müsbet bir tesir yaratıyordu. Meclisin havası hemen hemen tamamen değişmişti. Her iki taraf ta azami bir anlayış içinde hareket ediyor, bu sayede de gazetecilerin geçen yıllar içinde Meclis koridorlarında görmeğe pek alıştığı o hasmane bakışlara, karşılıklı selâm vermemelere falan pek rastlanmıyordu. Muhalif muvafık hemen herkes birbirleriyle dostane konuşuyor, şakalaşıyor, beraber çaylar içiliyor, yemekler yeniyordu.

Milletvekilleri arasındaki bu dostluk ve anlayış havası Meclis riyasetinde ve idarecilerinde de tezahürlerini gösteriyordu. Gecen yıllarda Meclis grubu odası olarak verilen salonun bu sefer aşağı yukarı altı misli daha fazla milletvekili ile Mecliste temsil edilen C. H .P. ye az geldiği, Başkanlık Divanına herhangi bir talepte bulunulmadan görülmüş ve C. H. P. ye daha geniş bir salon temin edilmişti. Ayrıca Grup Başkanı ve Başkan vekilleri için de ayrı bir oda ayrılmıştı. Buna karşılık geçen devreye nazaran ancak sekizde bir nisbetinde milletvekili ile Mecliste temsil edilen ve minyon bir parti manzarası arzeden Hür. P. nin elindeki geniş salon alınmış, yerine dört kişinin rahatça oturup çalışabileceği bir yer gösterilmişti.

Büyük Millet Meclisi
Bir gündem aranıyor

Gündemsiz Meclis

Bu haftanın başındaydı. Başkan Agâh Erozan, kürsüdeki yerini aldıktan sonra etrafına bakındı. Yerlerine oturmuş olan milletvekillerinin sayısını yeter bulmuş olacak ki önündeki çanı çaldı.

"— Çoğunluk vardır, celseyi açıyorum" dedi.

Türkiye B. M. M. tarihinde belki de ilk defa gündemi olmıyan bir meclis oturumu açılıyordu. Gündeme göre ortada konuşulacak hiç bir şey yoktu.

Meclis Başkan Vekilinin "Çoğunluk vardır, celseyi açıyorum" sözlerinden sonra etrafına bakındığı görüldü. Mademki gündemde bir şey yoktu, o halde açtığı gibi celseyi kapatabilirdi de. Tam celseyi kapattığını ilân edecekti ki muhalefet saflarından söz istendiği görüldü. Erozan kısa bir tereddüt geçirdi. Söz isteyen C. H. P. Grup Başkan vekillerinden Faik Ahmet Barutçu idi.

Koyu lâcivert bir elbise giymiş olan Barutçu azimli ve alışkın adımlarla kürsüye doğru yürüdü? Celsenin açılışı ilân edildiği halde bir türlü temin edilememiş olan sükûnet Barutçunun kürsüye doğru yürümesi ile bir anda elde edildi. Bilhassa iktidar milletvekilleri adeta put kesilmişlerdi. Acaba C.H.P. nin bu kurt politikacısı ne diyecekti? Kürsüye çıkmış olan Barutçu bir müddet Mecliste hasıl olan sessizliğin yüzlerde doğurduğu hayreti seyrettikten sonra tok sesi ve kendine has şivesi ile söze başladı:

Memlekette yeni bir seçim yapılmıştı. Meclisin açılışından bu yana aradan 17 gün geçmişti. Bu 17 gün içinde teamüller gereğince istifa eden kabineyi yeniden kurmak vazifesi Devlet Başkam tarafından bir defa daha Meclisteki çoğunluk partisi liderine verilmişti. Ama ne var ki Meclisteki çoğunluk partisi lideri sıradan geçen 17 gün zarfında bir türlü kabineyi teşkil edip Meclis huzuruna çıkmamış ve Memlekette suni bir kabine buhranının sürüp gitmesine sebeb olmuştu.

Barutçu sözleri arasında "buhran" kelimesini telâffuz eder etmez Mecliste çoğunluğu teşkil eden iktidar partisi sıralarından pek de sert olmıyan protesto nidaları yükselmeğe başladı. Bir takım milletvekilleri oturdukları yerden bağırıyorlardı:

"— Buhran ne demek? Bizde buhran yok!"

Barutçu durmuş, kendisini protesto edenleri seyrediyordu. Ortalık biraz yatışır gibi olunca yeniden söze başladı. Tane tane ve ağır ağır konuşuyordu:

Konuşmasında buhran var dememişti. Suni bir buhran yaratılıyor demişti, Bu, dünyanın her tarafında da ayni şekilde ifade edilirdi. Parlâmento lisanında uzun müddet kabine kurulamamasına "kabine buhranı" denirdi. Bunun adı böyleydi. C. H. P. Meclis Grubu, yaratılmak istenen bu suni buhranın uzayıp gitmesinden şikâyetçi idi. Karşısında bir kabine görmek istiyordu.

Barutçu sözlerini bitirdikten sonra yerine döndü. Meclise başkanlık etmekte olan Agâh Erozan ise önündeki çanı bir kere daha çaldıktan sonra gündemde görüşülecek bir madde olmadığından oturuma son verdiğini bildirdi.

Böylece bu haftanın başında Pazartesi günü II. devrenin üçüncü oturumu B. M. M. nin topu topu 4 dakikalık bir toplantısından sonra bir hayli sakin bir hava içinde sona eri-

yordu. Zafer ve Havadis Kardeşler Kollektif **Şirketinin bütün gayretleri, ne** rağmen **Meclisin** bu yılki **manzarası doğrusu şu ilk günlerde** hiç **de limit kırıcı** değildi. Şahıslar ve partiler politika dışı meselelerde birbirlerine karşı azami anlayış gösteriyorlardı.

Politikacılar

Adananın yolları

(Kapaktaki sanık)

Vakit gece yarısını bulmuştu. Saatlerden beri otobüste sarsıla sarsıla yol alanlar, uzaktan Yozgatın ışıklarını gördüklerinde derin bir göğüs geçirdiler. Sabah karanlığında yola çıkmışlardı. Tâ Adanadan geliyorlardı. Gerçi bindikleri otobüs rahattı; hemen her türlü konforu vardı. Ama ne olursa olsun, yol hem uzun, hem de berbat bir yoldu. Sar sılmaktan içleri dışlarına çıkmıştı. Hepsinin de uyku gözlerinden akı. yordu. İçlerinden bir çoğu Yozgatı, ilk o gece görüyorlardı. Sarsıla sarsıla gidilen yolda, otobüs birden durdu. Yozgatın ışıkları şimdi karşıda kalmıştı. Otobüsün durduğu yerde koşuşmalar, bağırışmalar oldu. Sonra otobüstekiler birer ikişer yere indiler. Uyuşan kollarını, bacaklarını hareket ettirip serin Yozgat havasını ciğerlerine doldururken önünde bulundukları binaya endişe ve merakla bakıyorlardı. Bina hemen yol kenarında, dik bir yamaç üzerinde inşa edilmişti. Önünde hayli usun ve dolambaçlı bir merdiven göze çarpıyordu. Gecenin karanlığı içinde, arka plânda, başka binalar da seziliyordu. Hattâ arkadaki binalar, daha canlı duruyorlardı. Burası Yozgat Cezaevi idi. Otobüsle saatlerce süren bir yolculuktan sonra buraya gelenler ise Antepli 26 kişi idi. İçlerinde ilk nazarda göze çarpan meşhur simalar da vardı. Meselâ eski Ekonomi ve Ticaret Bakanlarından Cemil Sait Barlas, Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürlerinden ve son seçimlerde C. H. P. Gazia'ntep adaylarından Ali İhsan Göğüş, C. H. P. Gaziantep İl Başkanı ve C. H. P. adayı Osman Bilen, gene Antep adaylarından Avukat Refik Daniş, İl İdare heyetinden Cemil Cahit Güzelbey, Ömer Köylüoğlu. Haysiyet Divanı azaların, dan Nail Bilen bunlar arasındaydı.

Otobüsten inenler Yozgat Cezaevi personeli ile Yozgat C.H.P. İl teşkilâtı ileri gelenleri tarafından karşılandılar. Gelecekleri daha evvel Cezaevine savcılık, C.H.P. İl teşkilâtına ise Genel Merkez tarafından bildirildiğinden her iki taraf da ellerinden geldiği kadar iyi bir şekilde hazırlanmıştı. Cezaevi idarecileri Adanadan getirilen bu 26 sanık için ayrı bir koğuş ayırmış, koğuşun duvarlarını badana ettirmiş, ranzalarına, bir çeki düzen vermiş, kırık camları yeniletmiş ve ortalığı derleyip toparlamıştı. Yozgatlı C. H. P. liler ise yataklar yorganlarla bu koğuşu tefriş etmişlerdi. Bir cezaevinde yatan insana ne lazımsa hepsi temin edilmişti. Doğrusu, hak yememek lâzımdı. Hapishane personeli de yeni gelenlere 'husuŝî bir itina gösteriyor, onları sıkmamak, üzmemek için elinden geleni yapıyordu,

İlk günler

Adanadan otobüsle getirilen yenilere bilhassa Yozgat Cezaevinin eski **sakinleri** büyük **bir** saygı gösterdiler. **Onları** ağırlıyabilmek için **ellerinden geleni esirgemediler.** Bilhassa **Cemil** Sait, sanki onlar için **bir** baba olmuştu. Etrafından ayrılmak **istemiyorlardı. Zaten hapishanelerde adet buydu.**

Adanadan **gelenlerin ilk** gece gördükleri **bina** Cezaevinin **müdüriyet kısmını teşkil ediyordu.** Tuhaf **bir** tesadüf, Yozgat Cezaevinin müdürü de **hemen hemen** Adana **yolcuları ile** aynı **günlerde** bu hapishaneye tâyin edilmiş ve vazifesini henüz devir almıştı. Kendisi Müdür odasında yatıp- kalkıyordu. O **da** muhitin **yabancısıydı.** Yeni mevkuflar **ise** arka taraftaki taş . binalardan ibaret asıl cezaevine, koğuşlarına yerleştirilmişlerdi. İlk **gece** yol yorgunluğunun üzerine deliksiz bir uyku uyumuşlardı. Sabaha kadar koca koğuşta **çıt bile çıkmamıştı.**

Yozgatta, yeni gelenlerin hemen her türlü dâvası ile yakından ilgilenen C. H. P. **teşkilâtından Avukat** Hüsnü Cengiz olmuştu. Meşhur Çapanoğulları sülâlesinden olan Avukat Hüsnü Cengiz, şehire bir hayli mesafedeki Cezaevi ile Yozgat arasında her gün adeta mekik dokuyordu. Gerçi sanıklar içinde adaletin tecelli edeceğinden endişe eden pek yoktu ama, Hüsnü Cengiz gene de her gelişinde ' sanıklara müjdeli ve yürek ferahlatıcı haberler vermekten geri kalmıyordu.

İlk sorgu, **ilk ziyaret**

Hemen Cumhuriyet bayramı ertesinde tevkif edilmiş olan sanıklar, Yozgata **sevk edildikleri güne**

Cemil Sait Barlas
Aktif politikacı

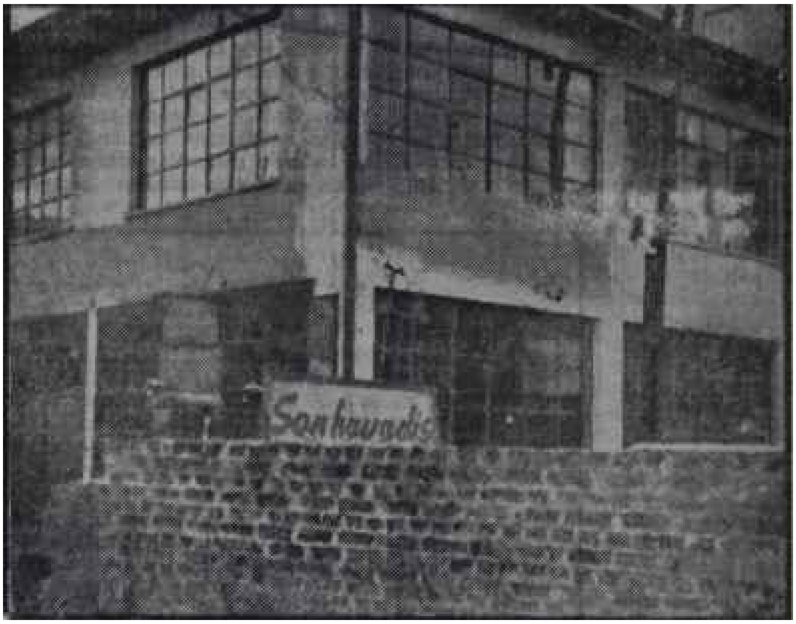
Gaziantepten bir görünüş
Sır küpü!.

kadar hakim huzuruna çıkarılmamışlardı. Bu bakımdan da bir türlü, kendilerinin nasıl isnat altında tutulduklarını bilmiyorlardı. Ancak Yozgata sevkedildiklerinin ertesi günü ilk sorguları yapılan sanıklar Sorgu hâkiminin karşısına çıkarıldıkları zaman itham edildikleri suçu Öğrendiler.

Yozgatta bu hadiseler cereyan ederken Ankarada, Kızılay civarındaki bir apartmanın 5 numaralı dairesinde başka hazırlıklar yapılıyordu, başka bir hava esiyordu. Daire, Bârlasların kira ile oturdukları daireydi. Adanada mevkuf olarak tutulan 26 kişi arasında kocasının da Yozgata sevkedileceğini öğrenen Emine Barlas, hemen Yozgata gitmek üzere yola çıkmıştı. Yanında küçük oğlu Selini de vardı. Aynı gün iki kişilik bir C.H.P. heyeti de bu ana oğulla beraber Yozgata müteveccihen hareket ediyordu. Heyet Cemal Reşit Eyüboğlu ve Turhan Feyzioğlundan müteşekkildi. Bu dört kişilik kafile Yozgata vardıklarında Yozgat C. H. P. teşkilâtı ile temasa geçtiler. Avukat Hüsnü Cengiz kendilerine yardım için elinden geleni yapıyordu. Hep beraber hapishaneye gidildi. C. H. P. li milletvekilleri ile avukatları ve Barlasları bizzat Müdür odasında misafir etti. Hoş, zaten oturup konuşulacak başka bir yer de yoktu. Müdürün odasına ilk defa Cemil Sait Barlas geldi. Daha kapı açılır- açılmaz kapıda babasını gören Cemil Saitin en küçük çocuğu Selim, bir ok gibi annesinin yanındaki sandalyeden fırlamış, boyu henüz boyuna yetişemediği için babasının bacaklarına sarılmıştı. Küçük Selim Barlas "babacığım, ba-

Emine Barlas
Üzülmüyor ama hayrette

Son Havadis matbaası
"Amacımız Sosyal Güvenliktir"

bacığım" diye hıçkırıyordu. Eski Ekonomi ve Ticaret Bakanı Cemil Sait, son derece metindi. Misafirleri güler yüzle karşıladı. Her birine ayrı ayrı "hoş geldiniz" dedi, ellerini sıktı. Eğildi; küçük delikanlıyı kucağına aldı, sevdi, okşadı. Selim babasının boynuna sarılmış, bir türlü kucağından inmek istemiyordu. Daha sonra diğer sanıklar da geldiler. Onlarla da konuşuldu, "geçmiş olsun" denildi. Bu arada Cemil Saite, ilk sorgusunun yapılması için sorgu hâkimliğine davet edildiği bildirildi. Biraz önce Refik Daniş ve Osman Bilenin ilk sorguları, yapılmıştı. Cemil Saitin sorgusu iki saatten fazla devam etti.

Yozgat Cezaevinde "yeniler" için ayrı bir kantin kurulmuştu. Yemeklerini bizzat buldukları bir aşçıya pişirtiyorlardı. Yemek içmek bakımından mümkün nisbette rahat sayılabilirlerdi. Tek şikâyetleri Yozgatın hayli soğuk olan havası idi. Koğuş bir türlü ısınmıyordu. Geceleri adeta titriyorlardı. Bereket hapishane idaresi anlayış göstermişti. Koğuşu ısıtmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Dışardan kömür de temin edilecekti. Barlas çocuğu kucağında karısına gayet sakin bir eda ile "nasıl olsa bunlar geçer" dedi. Sesi, cesur ve inanmış insanların sesi idi.

Aynı gün Yozgattaki yenilere, Gaziantep Cezaevinden gönderilen altı kişi daha katıldı. Böylece "yeniler" ile "en yeniler"in yekûnu 32 yi buluyordu.

Kefalete rapten tahliye

Sorgu hâkimi, Cemil Saitin ilk sorgusunu tamamladıktan sonra sanığın gayrimevkuf olarak da muhakemesinin yapılabileceğine kanaat getirmiş olacak ki 10 bin lira nakdi kefalet yatırılarak serbest bırakılabileceği yolunda bir' karara varmıştı. Bu karar Ceza Hâkimi tarafından da tasdik edildiği halde, savcı son dakikada usul bakımından bu karara itiraz etmişti. Şayet aynı mevzuda ikinci bir dâva varsa, isnad edilen suç mükerrerse, usul kanunu bakımından tahliye kararı verilemezdi. Bunun üzerine Ağır Ceza Başkanlığı tahliye kararını bozarak sanığın başka suçu olup olmadığının sorulmasına karar verdi. Bu arada diğer sanıkların sorguları da devam ediyordu. Her gün aşağı yukarı altı kişinin ifadesi alınıyordu. Nitekim geçen haftanın son günü Yozgat Sorgu Hâkimliğinde ifadesi alınanlardan Erzurumlu bir koyun tüccarının hâdise ile uzaktan yakından hiç bir ilişiği olmadığı anlaşıldı. Mehmet Avşar adındaki bu adamcağız koyun tüccarı olup Erzurumdan Gaziantebe 400 koyun getirdiği sırada daha trenden inerken tevkif edilmiş ve 18 gün mevkuf kaldıktan sonradır ki serbest bırakılmıştı. Meğer polisler Mehmet Avşarı Antep hâdiselerine adı karışan Memik Avşar adında birinin yerine tevkif etmişler. Mehmet Avşarın 18 gün durmadan "koyunlarım, koyunlarım" diye feryat etmesine kimseler aldırmamış, adamın "yahu ben Memik değil, Mehmedim" demesine kulak asılmamış, arada günlerce sorgu da yapılmadığından Memik yerine Mehmet önce Antep, sonra Adana ve daha sonra da Yozgat Cezaevlerinde 18 gün kaldıktan sonra güç hal kendisinin Memik değil Mehmet olduğunu ispat ederek

yakasını badireden sıyırabilmişti. Böylece Yozgatta kalanların sayısı 31'e iniyordu.

C. H. P., parti olarak Gaziantepli sanıklara karsı büyük bir alâka gösteriyordu. Hemen her gün Ankaradan kafileler halinde C. H. P. ileri gelenleri Yozgata gidiyorlar, sanıkların durumu ile alâkalanıyorlar ve pek yakında bağlıyacağı söylenen dâva için avukatlar hazırlıyorlardı. Bu arada C.M.P. İller de güzel bir jestle C.H.P. li avukatların Bölükbaşının dâvasına gitmelerine nazire olarak bütün avukatlarını Gaziantep hâdisesi sanıklarının duruşmalarında hazır olmağa ve onların müdafaasını yapmağa davet ediyorlardı.

Baş müşevvik!

İktidara yakınlığı ile maruf bazı gazetelerin yazdığına göre neşri yasak olan Gaziantep hâdiselerinin "baş müşevvik"i eski Devlet Bakanı Cemil Sait Barlastı. Gene bu gazetelere göre, bu "bas müşevvik"e verilecek en hafif ceza idam ol. malıydı!..

Böyle ağır ithamlar altında bırakılan Cemil Sait kimdi? Niçin daha başkaları değil de, Cemil Sait iktidar bataryasının en ağır toplarının bombardımanına maruz bırakılıyordu? bu suallerin cevaplarım Cemil Saiti yakından tanıyanlar kolaylıkla verebilirlerdi.

Cemil Sait Barlas her şeyden fince herhangi bir partide yer almış bir sıra politikacısı değildir. Mecli se girdiği 1943 yılından bu yana devamlı surette ön plânda kalmasını bilmiş, inandığı politik fikirlerden hiç bir şekilde ayrılmamış, bunları müdafaa için hiç bir tehlikeden yılmamış bir insandır. Çok genç denebilecek bir yaşta Bakanlığa getirilmiş ve C. H. P. iktidardan ayrılıncaya kadar da bu mevkide kalmıştır. Tok ve doğru sözlülüğü ile meşhurdur. Öyle ki doğru sözlülüğü yüzünden zaman zaman gaf yapmaktan, alaya alınmaktan bile çekinmez. Hususî hayatında son derece dürüst ve namuslu olan bu insan, iktidarda iken bir defa bile Bakanlara mahsus araba ile şehir haricine çıkmadığı ve bu arabayı şahsî işleri için kullanmadığı halde, kabine arkadaşı bir başka bakanın arabasında karısının gezmesine çatan o zamanlar araba saltanatının en büyük muarızı geçinen demokratlara kargı kürsüye çıkmış ve arkadaşını müdafaa sadedinde konuşurken bakanlık arabalarının icabında "limon almak için" bile çarşıya yollanabileceğim söylemiştir. O Cemil Salt Barlas ki, yıllarca Bakanlık -Ticaret Bakanlığı, yaptıktan sonra C. H. P. iktidardan düştüğü ve kendisi milletvekili seçilemediği gün beş parasız ve işsiz kalmış, ama hiç bir şekilde boyun eğmemiş, doğru bildiği fikirleri müdafaadan geri kalmamıştır.

Son derece hareketli bir insan olan Cemil Sait Barlas bu günlerde Yozgat Cezaevinde 68 üncü yaşına basmak üzeredir. İstanbulda doğmuştur ama, Antebin meşhur ailelerinden birine mensuptur. Tahsilini İstanbul Lisesinde ve İstanbul Hukuk Fakültesinde tamamladıktan sonra 1929 yılında Almanyaya giderek Heidelberg Üniversitesinde Hukuk Doktorası yap tı. Hamburg Ticaret Mahkemesinde bir müddet staj gördü, yurda döndü. İstanbulda asliye hakimliği yaptıktan sonra

Adalet Bakanlığı müfettişliğine tayin olundu. Etibankın kurulması üzerine bu müessesenin Hukuk Müşavirliğine geçti ve Gaziantepten milletvekili seçildiği 1943 tarihine kadar bu vazifede kaldı.

Cemil Sait Barlas Mecliste dikkati çekmekte geç kalmadı ve kısa bir zaman sonra Ticaret Bakanlığına getirildi. Günaltay Kabinesinin teşekkülü sırasında Cemil Sait Barlasın ısrarı üzerine Ekonomi ve Ticaret Bakanlıkları birleştirildi ve bu vazife Barlasa verildi. C. H. P. iktidarının son yılında Barlasın Günaltay Kabinesindeki vazifesi Devlet Bakanlığı idi.. C. H. P. 1950 seçimlerini kaybedip iktidardan uzaklaştığı zaman Cemil Sait Barlas parti içinde çalışıp muhalefet vazifesine devam etti. Cemil Sait Barlasın gazeteciliği de muhalefete geçmesi ile başlar. Önce Son Telgraf gazetesinde başyazılar yazan sabık Devlet Bakam, daha sonra Pazar Postası adlı haftalık gazeteyi çıkardı. Daha sonra da Son Havadisi bir akşam gazetesi olarak Ankarada neşretmeye başladı. Bir müddet sonra

Neşir Yasakları

Bir hâdisenin ilk tahkikatının selâmetle yürütülmesi içini nesir yasağı konur. Tamamiyle caizdir, mantıkidir, doğrudur. Sonra yasak, sürer gider. Belki hukukidir ama, ne caizdir, ne mantıkidir, ne de doğrudur. Bir hâdisenin vukuu öğrenilmiştir, hâdisenin az çok mahiyeti de bilinmektedir. Fakat bir neşir yasağı gelmiştir ve gazeteler tahkikatla alâkalı malûmat veremez hale sokulmuştur.

Şimdi, dışarıya bir kulak verelim. Neşri yasak edilen hâdise hakkında söylenilenleri, anlatılanları duyup ta ürpermemek kabil değildir. Giresun misali ortadadır. Giresun hakkında ne masallar uydurulmamıştır! Orada ne vakalar, ne sansasyonel tevkifler cereyan ettirilmiştir. Allahtan tahkikat kısa sürmüş, hemen duruşma safhasına geçilmiş, neşir yasağı kaldırılmış ve bir de bakılmıştır ki mesele Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet isnadından ibarettir, üstelik sanıkların hepsi beraat etmiştir.

Şu anda Türkîyenin muhtelif yerlerindeki muhtelif hâdiseler üzerinde bir esrar perdesi örtülü durmaktadır. Ama ağızdan ağıza rivayetler, her ağızda biraz daha şişerek dolaşıyor. Gazetelerin tek korkuncu olan bu "Ağız Gazetesi'ni beslemenin, ona imkân vermenin faydası nedir, lütfen söyler misiniz? Bu sayfalarda, Cemil Sait Barlas ve arkadaşlarının ne vaziyette olduklarını bütün gazetelerde çıkmış olduğu kadarıyla anlatan bir yazı buluyorsunuz. Ama mesele hakkında, hâdise hakkında, tahkikat mevzulunda bir tek kelimeye, en ufak ışığa rastlamamanız için hususi itina gösterilmiştir. Zira kanun kanundur ve kanun gazeteleri bu ışığı vermekten menetmektedir. Ne cereyan etmiştir de bir çok Gaziantepli tevkif olunmuştur; onun hakkında bilgi vermek, büz, İktidar organı olmayan gazeteler için kati şekilde yasaktır. İktidar organlarına gelince, onlar polemik yapmak veya kendi Gruplarını tesir altında bırakmak maksadıyla "Ağız Gazetesi"ni şişirici imalar, telmihter, hattâ iddialar İleri sürmekte kendilerini serbest hissediyorlar.

İnsaf ile, biraz sağı solu görerek düşünmek lâzımdır. Bir neşir yasağı, aylar ve aylar, haftalar ve haftalar sürer mit Bunun bir faydası bulunur mut Gazetecilerin kalemlerini durdurabilirsiniz, ama ağızları kapamak hiç kimsenin kârı değildir. Ağızlar kapanmayınca, elde edilen netice, beklenilenin tamamile aksi olur. Giresun hâdiseleri, bunun en güzel, en tipik misali değil midir t

Üstelik sanıkları şüphe altında bırakmak ne dereceye kadar doğrudur; bu üzerinde durulacak bir husustur. Tevkif sebebinin ne olduğu mutlaka bildirilmelidir, hâdise etraflı şekilde yazılabilmelidir. İnsan hakları bunu icap ettirir, başka şeyi değil. Şu sayfalardaki yazıyı okuyunuz: Yozgat Cezaevinin yeni sakinlerinin neyle ittiham olunduklarını dahi bulamıyocaksınız. Halbuki, sanıkları belli olmuş bir suç İsnadının mahiyeti hâlâ gizli tutulursa, ortaya ilk tahkikatın selâmetinden başka onun üstünde neşir yasağı sebepleri hatıra gelmez mit

Neşir yasağı t İcabında, elbette. Ama ne olur, sadece icabında ve sadece icabı müddetince,..

Son Havadis kendi tesislerine kavuşunca, gazeteyi sabah gazetesi haline getirdi.

Cemil Sait Barlasın siyasi fikirleri gazetesinin başlığının hemen altında yer alan bir dövizle ifade edilebilir. Son Havadis başlığının altında şunlar yazılıdır: "Amacımız Sosyal Güvenliktir".

Partizanlıktan daima uzak kalmış ve Avrupalı manasıyla politikacılık yapmayı kendine şiar edinmiş olan Cemil Sait Barlasın son vazifesi Parti Meclisi üyeliğidir. Son seçimlerde İstanbul ve Gaziantep C. H. P. listelerinden aday gösterilen Barlas. Parti Meclisi çalışmalarında kendine has çıkışları ile daima dikkati üzerine çekmiştir.

Cemil Sait Barlas, siyasi mücadelelerinin birçoğunu kendi partisi içinde yapmıştır. C. H. P. nin devletçilik prensibine olan bağlılığı, onu partisinin en sol kanadına itmiş ve bu yüzden partisi içinde dahi fikirlerine muarız bir grubun teşekkülüne yol açmıştır. Hattâ C.H.P. nin 1950 seçimlerinden mağlubiyetle çıkması üzerine partisinin artık bir "Sosyalist Parti" ye inkılâp etmesi zaruretini müdafaa etmesi, o yıllarda Cemil Saitin Partinin yüksek kademelerindeki vazifelerden uzaklaştırılmasına sebep olmuştur.

Cemil Sait Barlasa partisi içinde çok hücum edilmiştir. Politikayı bir takım "Harem oyunları" sanan rakipleri onu her fırsatta kötülemişler, bilhassa liderin gözünden düşürmeye çalışmışlardır. Ama Cemil Sait Barlas ne lidere dalkavukluk etmek küçüklüğünü göstermiş, ne görüşlerinden fedakârlık etmiş ve ne de Partinin kapısını vurarak çıkıp gitmiş, "lanet olsun" demiştir. Parti içinde kalmış, mücadelesine devam etmiş, Ulusun 1950-1954 politikasına, yani İktidara ve Menderese seviyesizce hücumları» na karsı koymuş, Muhalefet anlayışını Avrupai tarzda tutmuştur. İktidarla, İktidar arzuladıkça, temasını daima muhafaza etmiştir. Eski günlerden kalma âdetim bozmayarak hâlâ "Adnan" diye hitap ettiği Adnan Menderesin davetlerine daima gitmiş, onun sofrasında, refakatinde bulunmuştur. Ama, neyse öyle kalmış, fikri neyse onu muhafaza etmiş, onu yazmıştır. Medeni münasebetleri, medeni muhalefete aykırı bulmamıştır. Doğru olanın bu olduğunda da zerrece şüphe yoktur. Nitekim dün ona bu vasıflarından dolayı hücum edenler, bugün karşı saflarda, değişik fikirlerin şampiyonuyken Cemil Sait Barlas İsmet İnönünün en sevdiği, daha mühimi, karakterine en güvendiği arkadaşları arasındadır.

Barlas, çocuklarından ikisiyle
İyi bir baba

Cemil Sait Barlasın müdafaa ettiği C. H. P. prensiplerinden biri de laikliktir. Bu yüzden bilhassa seçim bölgelerinde, dini âlet ederek yapılan propagandalar, Barlasın şahsını hedef tutarak yapıldığı halde, Barlasın siyasi istikametinde en ufak bir inhiraf bile müşahede edilmemiştir.

Yedi yıldan beri Meclis dışında bulunduğu halde aktif politikada daima ön plânda kalmasını bilen Cemil Saite hücum etmekten âdeta zevk duyan iktidar organlarının niçin bu yolda hareket ettikleri artık kolayca anlaşılabilir her halde..

Hususi hayatı

Paraya pula fazla değer vermeyen, onlara tapmayan Cemil Sait, hayatı, ve iyi yaşamayı son devece sever. Uzun yıllar Avrupada kalmanın tesiri ile, yaşayışı Avrupaidir. Uzun kravat taktığını gören hiç olmamıştır. Daima papyon kravat takar. Ağzında ekseriye dolma gibi kalın bir yaprak sigarası bulunur. İçkilerden viski ve rakıyı -kendini bilen her Antepli gibi- sever. Fakat içki ve tütünü iptilâ haline getirmemiştir. Kâğıt oyunlarından çok hoşlanır. Anadolu klübünün ve yazları İstanbuldaki Serkldoryanın hergün görülen ve görülmediği günlerde aranan bir müdavimidir. Gece eğlencelerinden de pek hoşlanır, Ankaranın meşhur Süreyyasında gece yarısından çok sonraki saatlerde Cemil Sait Barlasa sık sık rastlamak kabildir. Bunun yanı başında ailesine ve çocuklarına da son derece düşkündür. En büyüğünden en küçüğüne doğru çocuklarının adı Fatma, Mehmet ve Selimdir.

Bu haftanın ortasında Türkiyede milyonlarca göz Cemil Sait Barlasa çevrikti ve milyonlarca yürek onun ve Barlasların ıstırabının biran evvel son. bulması için dua ediyordu. Allah hiç şüphesiz, bu haklı duaları kabul edecekti. Zaten Cemil Sait Bar. las bir zamanlar en yakın arkadaşı olanlardan bazılarının -meselâ evinde yatan, evinde kalkan, ayaklarının ucuna basıp mütemadiyen boynuna sarılan bazılarının- yaptıkları gibi şu anda Süreyyada sevdiği viskisini içmiyordu; tahta ranzaların üstünde yatıyordu.

Ama uyuyordu. Gözlerim kapar kapamaz uyuyordu. Zira vicdanı rahattı ve bu, saadetlerin hakikaten en büyüğüydü.

İstanbul

Yaya kalan Tatar **ağası**

Bu ayın başında üniversitelerde de öğretime başlanınca İstanbulun imarzede halkı bir ikinci dertle daha kendilerim karşı karşıya buldular: Nakil vasıtaları İstanbulluların ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktı..

Saat **9'da** işinin başında **veya** dershanesinde bulunmak zorunda o. lan birçok İstanbullu sabah karanlığında yataktan fırlamak, değil doğru dürüst kahvaltı etmek elini yüzünü bile iyice yıkamadan evden dışarı çıkmak, kendisini işinin başına götürecek bir vasıtanın peşine düşmek zorunda kalıyordu. Bu vasıta da, ha de. yince bulunamıyordu. Emektar tramvaylar, bir "modern şehir" hayali uğuruna birçok semtlerde seferden kaldırılmış, yollardan raylar sökülmüştü. Otobüslerin sayısı ise ihtiyacı karşılamaktan İstanbul bir modern şehir olmaktan ne kadar uzaksa o kadar ötedeydi..

Günde yarım' milyon insanın bir semtten diğerine taşınmak mecburiyetinde bulunduğu İstanbulda trafik

F. Kerim Gökay otomobil maketleriyle
"Küçük Vali"ye göre bir iş

meselesi, imar hareketinin bütün azametine, yıkılan binaların ve açılan yolların sayısının kabarıklığına rağmen halledilmiş değildi. Sabahın erken saatlerinde ve iş yerlerinin kapandığı akşam saatlerinde trafiğin kilit noktalarında vasıtaların akışım engelleyen ehemmiyetli tıkanmalara da henüz bir çare bulunmamıştı. Ama İstanbul halkını işine yetişmek için sabah karanlığında sokağa fırlatan ve eve gecenin yarısına doğru dönmesine sebep olan dert, aslında bu değildi. En mühim mesele şehir içi nakil vasıtalarının 500 bin İstanbulluyu bir semtten diğerine taşımaya yetecek kifayette bulunmamasıydı. Bu ehemmiyetli hizmeti omuzlarına yüklenen Belediye, çaresizlik çukurlarının en derininin içinden bir türlü çıkamıyordu. Güçlüklerin başında şüphesiz malî olanı bulunuyordu. İstanbul Belediyesi borçlar içinde bunalıyordu. Hele "Kriştof Kolombun yumurtası gibi basit bir iş olan" imar, bu malî sıkıntıyı altından kalkılmıyacak bir hale getirmişti. Halbuki İstanbulu nakil vasıtası bakımından ferahlatmanın tek çaresi çok sayıda otobüs satın almaktı. Ama aslına bakılırsa iş, parayla da bitmiyordu. Zira Kristof Kolombun yumurtası bir tek değildi; otobüs işi için de yeni yumurtalar -kırmak, tahviller ve banka kredileriyle lüzumlu parayı bulmak belki mümkün olurdu. Fakat bu sefer de yenilmesi gereken dış ticaret güçlükleri ortaya çıkıyordu. İthalat o kadar güçleşmişti ki, belediyelerin bile halkın ihtiyacı olan vasıtaları hariçten alıp getirtmesi "ağızla kuş tutmak" gibi çetin bir iş haline girmişti.

Bu kıt imkânlarla zaman zaman ithal edilebilen Skoda otobüsleri, çekilen sıkıntıları bir nisbet dahilinde olsun ortadan kaldıramıyordu. Zira bu otobüsler o kadar dayanıksızdı ki, yeni gelenler, daha evvel hizmete girerek kısa zamanda uzun tamire ihtiyaç gösteren otobüslerden açılan boşluğu bile doldurmaya yetmiyordu.

Basiret!

Bir dert haline gelen vasıta sıkıntısını vaktiyle bir idare adamı bir nebze basiret göstermeseydi, İstanbullular şimdi katmerli olarak çekeceklerdi. Bu idare adamı Fahrettin Kerim Gökaydı ve gösterdiği basiret te bazı semtlerde -verilen emre rağmen, tramvay raylarını söktürmemesiydi. Zira İstanbulu bir modern şehir haline getirmek hayali içinde şehir içi münakaleyi otobüslerle temin etme iddiasına rağmen nakil yükünün büyük kısmını halen kırmızı ve yeşil boyalı emektar tramvayların çektiği herkes tarafından kaimi edilen bir hakikatti. İstanbullular, bu kaplumbağa gibi süratsiz, eski ama buna rağmen menziline ergeç varan emektarlardan şikâyetçi değil, memnundular. İstanbulluları memnun eden bir diğer vasıta da bütün pahalılığına rağmen "dolmuş"lardı. Dolmuş, mübrem bir ihtiyacın zoruyla doğmuştu ve bu ihtiyaç karşılanmadığı müddetçe rağbet görecekti. Bu rağbet, ihtiyacı karşılamak mevkiinde olan resmî makamlara da yeni ilhamlar getiriyordu. Nitekim bu haftanın başında hükümet teşkilden çok İstanbulun İmarı ile meşgul oluyor görünen Adnan Menderes, Babıâlideki odasında İstanbulluların kış ilerledikçe büyüyen en mühim derdiyle de uğraştı, Vilâyette Emin Kalafat ve Hasan Polatkanın da iştirakiyle yapılan bir toplantıda İstanbulun vasıta derdi görüşüldü. Doğrusu elde pek de makbul çareler yoktu. Belediye tek başına bu işin üstesinden gelemiyordu. Maliye Bakanının da Vilâyette yapılan bu toplantılarda hazır bulunmasının bir sebebi döviz kaynaklarının yoklanması ve mümkün olursa dışardan yeni arabalar getirtebilmek imkânlarının aranması idi. Nitekim bu toplantının hemen ertesi günü gazetelerde yer alan haberlerden anlaşıldığına göre otobüs getirtebilmek işin bazı imkânlar bulunmuştu. Ancak bu sefer getirtilen otobüsler yalnızca Be. lediye emrine verilmeyecek, hususî şahıslara da bu otobüsler tahsis edilecekti. Bundan böyle şehir içinde hususî eşhas da otobüs seferleri tertipleyebilecekti. Ayrıca ufak kaptıkaçtıların da muayyen semtlere dolmuş yapmasına müsaade edilmesi düşünülüyordu. Hiç olmazsa böylece mu ayyen bir ölçüde de olsa trafik sıkıntısı azaltılacaktı. Vilâyette yapılan görüşmeler sırasında her şeye rağmen modern şehir hülyalarından da vazgeçildiği anlaşılıyordu. Meselâ atlı arabaların kaldırılması meselesi düşünülmüştü. Düşünülmüştü ama atlı arabalar kaldırılırsa bu sefer de bu arabaların yerini alacak kamyon temini meselesi ortaya çıkacaktı. Teni kamyonlar teminine ise şimdilik pek imkân yoktu. Bu olsa olsa ilerde düşünülecek bir mesele olabilirdi. Şimdilik yapılacak tek şey caddelerden demir tekerlekli vasıtaların muayyen saatlerde geçmelerini yasak etmek ve hiç değilse ele güne karşı bu vasıtaları göstermemekti. Gerçi bunun, deve kuşunun başım kuma gömüp de gizlendim demesinden pek farkı yoktu ya...

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler ?

- XXI -

İsmail BİRET

Bugün dünyanın birçok milletleri, muhtelif devlet sistemlerini denedikten sonra, demokrasi yolunu seçmişlerdir. Demokrasi, tamamen halka dayanan bir idare sistemidir. Zaten, demokrasi, kelime itibariyle, "halka ait iktidar" demek değil midir? Demokratik rejim, görünüşte kolay bir idare sistemidir. Fakat aslında, ifrat veya tefrite kaçmaksızın, bu sistemi itidalle tatbik etmek oldukça güç bir problemdir. Böyle bir idarenin kurulmasına veya kurulduktan sonra yaşamasına mani olacak insanlara "Diktatör'' ismi verilir. Demokratik rejim içinde yaşamağa azmeden her millet, bu diktatör sınıfını bertaraf etmeğe mecburdur. Bertaraf edilmeyen her diktatör, bir gün, muhakkak bu halk idaresinin başım yiyecek, totaliter idarenin kurulmasında öncülük edecektir. Bu sebepten, totaliter rejime ' dönmemek için, demokraside, halk, muntazaman iktidarı kontrol etmelidir. Demokratik rejimi kabul eden her millet, ön plânda keyfi idareye son vermelidir. Keyfi idarenin, demokratik rejimde hiç bir yeri yoktur, ve olamaz da..

Demokrasiyi rejim olarak seçen her milletin yapması gereken ilk iş, yurttaşlarının bilgi seviyelerini yükseltmek olmalıdır. Ancak bu suretle cahilliğe veda eden halk arasında demokrasi gereken kıymetini ve yerini bulmakta gecikmiyecektir. Hayatında eline kitap almamış, cahil bir yurttaşın, her gösterilen yolu, aşırı bir uysallıkla kabul edeceği, bunun neticesinde de şaşkın bir duruma düşeceği aşikârdır. Diğer yandan az çok tahsil görmüş bir yurttaş tamamen şuurunun kendisine göstereceği doğru yolu seçecektir. Cahil bir toplumun dalkavukluğa karşı meyli bir hayli fazladır. Bu sebepten tamamen cahil bir toplumda, diktatörler kendilerine aşırı bir muvaffakiyet sağlarlar.

Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli her milletin dikkat etmesi lâzım gelen ikinci nokta, basın olmalıdır. Basın, demokratik rejimlerin aşağı yukarı mihenk taşı durumundadır. Demokrasi ile idare olunan milletlerin basınına bir göz atmakla, o milletlerin demokrasi a lanında ne dereceye kadar muvaffak oldukları kolaylıkla anlaşılır. Basın hürriyetine İndirilen her darbe, demokratik rejimlerde, ekseriyetle menfi neticeler husule getirir. Zaten basın hürriyetinin baltalanması, o milletin demokrasi alanında nasibi kalmadığına işarettir. Müstebit rejimlerin hemen hepsinde, basın hürriyeti ortadan kaldırılmamış mıdır?

Demokratik rejimlerde, iktisaden, plânlı bir kalkınma da zaruridir. İşçi tabakasından itibaren, yukarı doğru refaha kavuşan her milletin demokrasi anlayışı da o nispette yükselecek, yurttaş, geçim kaygusuna düşmeden milleti hakkında düşünme imkânlarına sahip olacaktır. Ancak bu kaygulardan uzak kalınca, iktidarı, huzuru kalble tenkit etmeği düşünecektir. Yoksa, aklı, evde yarı aç ailesinde olan bir işçiden veya bir dar gelirliden iktidarı tenkit etmesi, veya demokrasi hakkında fikir beyan etmesi pek tabii ki beklenemez..

Her ferdin, hürriyet hakkında kesin bilgilere sahip olması gerekir demokratik rejimlerde.. Her işçi, her memur, hasılı her yurttaş hürriyetin de belli sınırları bulunduğunu hatırında tutmalı, ona göre hareketlerini ayarlamalıdır. O yurttaş, bilmelidir ki, kendi hürriyetinin bittiği yerde başkasının hürriyeti başlamaktadır. Başkasının hürriyetine tecavüz etmemeği bilmek, demokratik rejimlerde temel teşkil eder.

Demokrasiyi rejim olarak kabul eden milletler, siyasî partiler yönünden ele alınacak olursa, görülürki, çok partili rejimlerde, iktidar partisi, muhalefet partileriyle işbirliği yaptığı takdirde halkın teveccühünü kazanır. Muhalefet saflarından yükselecek şikayetlere, protestolara kulak asmamak, sadece zayıf iktidar partilerinin güttükleri siyasettir. Muhalif partilere husumet beslemek, her fırsatta bu partileri ezmeğe çalışmak, demokratik rejimin kabul edemiyeceği hususlardandır.

Demokratik rejimi idame ettirebilmek ve korumak için, seçimlerin serbest ve emniyetle yapılması zaruridir. Seçimlerde halkı tesir altında bırakmağa çalışmak tamamiyle antidemokratiktir. Yurttaş, programa aykırı, böyle icraata karşı, korkmadan dâva açabilmek imkânına sahip olmalıdır. Hükümet, yurttaşlarının haklarına halel getirmemeğe çalışmalı, doğru yolu, her ne pahasına olursa olsun, terketmemelidir.

Demokratik rejimlerde, fert ve zümre menfaatlerinden fazla, toplun menfaatlerinin gözetilmesi gerekir. Yurttaş, "Bana ne?" fikrine asla temayül etmemeli, kendisini ilgilendirsin, ilgilendirmesin, memleketinin her dâvasını yakinen takip etmelidir. Sırası gelince de fikrini çekinmeden söyliyebilme cesaretini kendinde bulmalıdır. Bu cesareti kendinde bulmayanlar iktidar partisinden çekinenlerdir. Fakat, şurası bilinmelidir ki, yurttaş iktidardan değil, iktidar yurttaştan çekinmelidir. O iktidar, bu yurttaşların oylarıyla milletin başına geçtiğini, yurttaşın oyuyla yine, iktidarı kaybedebileceğini asla hatırından çıkarmamalıdır. Bir iktidar, ancak, vatandaş korkusuyla millete faydalı olabilir. Bu korku olmadıkça, o iktidarın muvaffakiyet nisbeti asgarîye iner.

Müsabaka Şartları

1 — AKİS'in bu seneki yazı mü--sabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimle milletler ne sekilde bereket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yılar kağıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yasılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kağıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'-in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun (örülen AKİS', te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmu 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacak-tır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayısı basında toplanacak olan selahiyetli bir jüri tarafından incelenecek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, İkinciliği kazanan ırasının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsleyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazı. ların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Amerika

Eisenhower
İşbirliği zarureti

Kaplumbağa hızlanıyor

Rus sputniklerinin fezaya fırlatılmasından sonra Amerikan halk efkârında beliren heyecanı yatıştırmak için yetkililer tarafından yapılan beyanlar, geçen hafta da Amerikan gazetelerinin manşetlerini teşkil ediyordu. Manşetlerin en büyüğü Başkan Eisenhower'in yaptığı bir konuşmaya ayrılmıştı. Eisenhower, bu konuşmasında, hemen hemen bir hafta önce söylediklerini aynen tekrarlıyordu, (AKİS, sayı: 184). Başkana göre, Rusların feza yarışında Amerikalılardan ileri gittikleri inkâr edilemez bir hakikattir ama bu, Batılıların savunma gücünde bir azalma yaratmış değildi. Bilâkis hür dünya, şu sırada her zamankinden daha kuvvetli" bulunuyordu.

Ancak hür dünya bundan sonra da komünistlerden daha kuvvetli olmak istiyorsa, mutlaka işbirliği yapmak zorundaydı. Bundan başka, Batılılar savunma gayretlerini daha çoğaltmak durumundaydılar. Nitekim Birleşik Amerika İdaresi Savunma bütçesinde bazı artışlar yapmayı düşünüyordu. Bir sözcünün Başkan Eisenhower'in konuşmasından sonra açıkladığına göre, bu artış 4 milyon doları bulacaktı.

Başkan Eisenhower geçen hafta içinde yaptığı konuşmada Amerikalılara pek yakında kendi peyklerini de gökyüzünde göreceklerine dair teminat da yeriyordu. Bu "pek yakın", ne zamandı? Bu mevzuda söylenenler birbirini tutmuyordu. Önceleri ilk Amerikan sun'i peykinin 1958 Martında atılacağına dair söylentiler dolaşmıştı. Şimdi bu peyki havaya fırlatacak dört safhalı füzeyi imal eden fabrikanın bir sözcüsü Amerikan sputnikinin atılış tarihini 1 Aralık olarak açıklıyordu.

Başkan Eisenhower'in geçen hafta yaptığı konuşmada temas ettiği en önemli mevzulardan biri de dış yardımlar meselesiydi. Siyasî alandaki teşebbüs üstünlüğünün Rusların eline geçmesinden sonra bu mesele büsbütün büyük bir önem kazanmıştı, Eisenhower dış yardımlarda herhangi bir kısıntının düşünülemeyeceğini söylüyordu. Başkan yardımcısı Nixon aynı gün yaptığı bir konuşmada daha da İleri gidiyor ve geri kalmış memleketlere yapılan yardımların arttırılması hususu üzerinde duruyordu. Nixon'a göre bu memleketler iktisadi kalkınmalarım sağlamak için mutlak bir taraftan yardım görmek zorundaydılar ve Amerika için bu işi komünistlerden daha iyi yapabileceğini göstermek zamanı gelmişti.

Tunus

Anlaşmazlık yaratan silâhlar

Geçen Cuma günü, havanın kararmaya yüz tuttuğu saatlerde, Tunus hava alanına Amerikan Hava Kuvvetlerine mensup bir taşıt uçağı indi. Uçak, çok kıymetli bir yük taşıyor olmalıydı. Zira yere inmesinden önce alanda çok sıkı emniyet tedbirleri alınmış, hiç kimsenin piste yaklaşmasına müsaade edilmemişti. Hatta gazeteciler bile uçağı uzaktan seyretmek zorunda bırakılmışlardı.

Aslında, uçağın taşıdığı yük bu devirde öyle pek kıymetli sayılan yüklerden değildi. Uçaktan çıkan bir kaç yüz hafif piyade silâhı bugün hiç kimse için büyük bir şey ifade etmezdi. Ancak ne var ki bu silahlar Amerika Birleşik Devletleri tarafından Tunusa gönderilmişti ve bütün mesele de buradan" çıkıyordu.

Silâhlanan Tunus

Tunus daha çok kısa bir zaman önce bağımsızlığını kazanmış bir devletti. Bağımsızlığına, kavuşmadan önce, Tunusun müdafaasını Fransız kuvvetleri sağlıyordu. Fakat şimdi Fransız kuvvetleri çekilmişlerdi ve Tunusun güvenliğini koruyabilmek için silâha ihtiyacı vardı. Tunus, başlangıçta, bu silâhları Fransadan istemişti. Ancak Fransa Tunusa istediği kadar silâh vermekte tereddüt gösteriyordu. Fransız iddialarına göre, Tunus kendine verilen silâhları Cezayir milliyetçilerine geçiriyor ve bu yüzden, Cezayirdeki ayaklanma-

ARAPLAR

Cumhuriyet Hükümeti, Orta Doğu meseleleriyle altı yıldır aktif bir şekilde ilgilenmektedir. Gizli diplomasiye sıkı sıkıya bağlı kalmamıza rağmen, ikide bir memleketimize gelip giden Arap sultanları ve devlet adamları sayesinde bu ilginin müşahhas delillerine sık sık şahit olmaktayız. Binbir gece hikâyelerinin diyarından gelen güzide misafirleri, şöhretlerine lâyık bir şekilde ağırlamaktayız. Gazeteler, meşhur "hafızai beşer" kanununa boyan eğerek son dakikada keşfedilen büyük Türk dostlarına kasideler yazmakta kusur etmemektedirler.

Çok güzel.. Fakat acaba altı yıllık gayretin semeresi ne oldu? 1951 sonbaharında Mısıra verilen notayla başlıyan bu Orta Doğu siyaseti acaba ne netice verdi? Bu sualin cevabı hiç te parlak değildir. Arap devlet adamlarına ve krallarına gösterilen aşırı iltifata rağmen, Arap dünyasında Türk düşmanlığı gittikçe gelişmektedir. Kral Hüseyinin memleketinde. bomba patlatmak heveslilerinin ilk aklına gelen hedef Türk sefaretidir. Kıbrıs propagandasını körüklemek için Atinada toplanan Yunan Müstemleke Aleyhtarları Birliğinin en ateşli müşterileri Arap memleketleridir. Birkaç ay evvel spor ve ticaret sahasında flört ettiğimiz Mısır, Türk-Suriye hududunda karakol tutmaktadır. İran petrollerinin İskenderuna akıtılmasını önlemek için, Arap memleketleri entrika ve şantaj yarışına girişmişlerdir.

Haydi diyelim bu memleketlerle aramızda, şu veya bu sebepten herhangi bir dostluk anlaşması yoktur. Fakat Orta Doğudaki yegâne resmi dostumuz Iraka ne buyanlar? Bağdat Paktı üyesi Irakın Türkiyeye karşı Suriyenin himayesini üzerine almasına ne mânâ vermeli? Türkiyenin Suriyeye hücum edeceği dedikoduları ortalıkta dolaşırken, resmî dostun Suriyenin yanında çarpışacağını ilân etmesine ne demeli? Müttefik olmıyan bir memleketi korumak için, müttefikiyle çarpışmaya hazır olduğunu söyliyen "nev'i şahsına münhasır" bir müttefik acaba nerede görülmüştür ki? Petrol borularının Türkiyeden geçmesine aleyhtar mem-

un bastırılması bir türlü mümkün olmuyordu. Eğer Tunus silâhlanmak istiyorsa her şeyden önce Cezayirlilere yardımdan vazgeçmeli ve daha mühimi, Fransadan başka bir devletin askeri yardımını kabul etmemeliydi.

Fransız idarecileri Tunusa başka **bir** devletin yardımını kabul etmemesini söylerlerken, ilk zamanlar, bu "başka bir devlet" tabiriyle İngiltere ve Amerikayı değil, Mısırı kasdediyorlardı. Zira, o sıralarda, Tunusun Mısırdan silâh alması da bahis konu-u olmuştu. Rusyadan geniş miktarda askerî yardım gören Mısırlılar Tunusu kendi saflarına çekebilmek için bu yardımın 'bir kısmım Tunusa aktarmaya çoktan razıydılar. Ancak Tunus Devlet Başkanı Habib Burgiba, Batı dostu olarak tanınmış bir devlet adamıydı ve ordusunu Rus silâhlarıyla teçhiz etmek, istemiyordu. Bu durum karşısında Burgiba için yapılacak tek hareket vardı: Silâhlarını İngiltere ve Amerikadan getirtmek.. İşte geçen hafta içinde Batı dünyasını en çok meşgul eden ve bölen meselelerden biri de İngiliz ve Amerikalıların Burgibanın bu talebine nihayet verdikleri muvafakat cevabı oluyordu.

Filhakika, İngiliz ve Amerikan hükümetleri Tunusun silâh taleplerine bir cevap vermeden önce çok düşünmüşlerdi. Fransanın, Tunusa silâh gönderilmesinden memnun olmıyacağı gün gibi aşikârdı. Durum böyle iken Londra ve "Washingtonun Burgibaya müsbet cevap vermeleri, Batılılar arasında giderilmesi güç bir anlaşmazlığa yol açabilirdi. Müsbet cevap vermedikleri takdirde ise Tunusun Kahirenin ağına düşmesi işten bile değildi. Burgiba ne kadar Batı taraftarı olursa olsun nihayet bütün idareciler gibi halk efkârım da hesaba katmak zorundaydı ve işin fenası, Tunuslular Batıdan silâh alınmazsa Mısır yardımının kabul edilmesini istiyorlardı. Mısır yardımının kabulü ise Tunusun da tıpkı Suriye gibi kaybına sebep olacaktı. Elhasıl bu mesele İngiltere ve Amerikayı güç bir duruma düşürmüştü ve mutlaka, sakal ile bıyık arasında bir tercih yapmak gerekiyordu.

Geçen hafta yapılan tercih, Washington ve Londra hükümetlerinin Tunusu ebediyen kaybetmektense Fransayı gücendirmeyi daha elverişli saydıklarım göstermektedir. Geçen hafta açıklandığına göre, İngiltere ve Amerika, sadece tedafüi maksatlarla kullanılmak ve başka yerlere gönderilmemek şartıyla Tunus hükümetine "az miktarda" silâh yollamayı kabul etmişlerdir. Bildirildiğine göre, İngilterenin yollıyacağı silâh 350 otomatik tüfek ile 70 bren topundan ibaret olacaktır. Amerikanın yollıyacağı silâh ise, kesin olarak bilinmemekle beraber, herhalde adedi bir kaç yüzü aşmıyan otomatik tüfektir.

Fransanın tepkisi

Tunusa gönderilen bu silâhlar, evvelden de beklenildiği gibi, Batılılar arasında büyük bir anlaşmazlığa yol açtı. İngiliz ve Amerikalıların hareketi Fransada geniş infial uyandırmış ve Fransanın Londra ve Washingtondaki Büyük Elçileri, İngiliz ve Amerikan Dışişleri Bakanlıklarını ziyaret ederek hükümetleri adına şifahi protestoda bulunmuşlardı. Diğer yandan, anlaşmazlık NATO çerçevesi için de de ele alınmıştı. Pariste toplanan NATO Parlâmento-. lar konferansındaki Fransız temsilcileri toplantıları terketmişler, Fransanın daimi delegesi ise meseleyi Daimi Konsey önüne götürmüştü. Fransızların ısrar edecekleri anlaşılıyordu; zira Cezayirlilerin haklarım tanımaya yanaşmıyorlar ve istiyorlardı ki Cezayirliler silâhsız, kendileri silâhlı meseleyi halletsinler.

Habib Burgiba
İki cami arasında...

VE BİZ

Doğan AVCIOĞLU

leketlerin başında Irak gelmektedir. Musul petrolünü Türkiyeye akıtmak şöyle dursun, İran petrolünün bir kısmının İskenderuna şevki hususunda Türkiye ve İranın vardığı prensip anlaşmasını bile baltalamaya çalışmaktadır. Her yıl bütçemizin gelirler hanesini süsliyen 100 milyonluk petrol borcunu da ödememesi, bu dost memleketin dostane olmıyan hareketlerinden sadece bir tanesidir.

İşte altı yıllık gayretten sonra, Orta Doğuda elde edilen tek dostluk, böyle acayip bîr dosluktur. Ve bu acayip dostluğa nail olmak için Cumhuriyet Hükümeti şimdiye kadar hiç bir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Irakın "kapris" lerini azami sabırla karşılamıştır. Meşhur Nuri Sairi, talihsiz Süveyş seferinden sonraki müşkül günlerde en büyük yardımı Türkiyeden görmüştür. Hattâ Irakın hatırı olsun diye, Orta Doğuda hakikiden dost olduğumuz tek memleket İsrailden, ortada hiç bir sebep yokken, sefirimiz geri çekilmiştir. İktisadi bakımdan da bizim için son derece avantajlı olan Türk- İsrail dostluğu, sırf Irakı memnun etmek için feda edilmiştir!.

İşte Orta Doğuda altı senedenberi yeni müttefikler peşinde koşan kâh sindirme kâh okşama siyasetinin bilançosu kısaca bundan ibarettir. Hâlen Türkiye, Arap Dünyasında hiçbir müttefike sahip değildir. Tek resmi dost Irak hile bizden çok, diğer Arap memleketlerine yaklaşmaya çalışmaktadır. İşin daha acısı, bir zamanlar Atatürk Türkiyesine hayran olan Arap halk efkârı aleyhimize dönmüştür.

Muvaffakiyetsizlik, tevil ve inkâra sığmıyacak kadar barizdir. Kabahatı tamamiyle hariciyemizin sırtına yüklemek haksızlık olacaktır. Zira Batı ittifakına sadakati şiar edinmiş Türkiye, elbette ki müt tefiklerinin uğradığı muvaffakiyetsizlikleri paylaşacaktır. Fakat kraldan fazla kral taraftan olmak için de hiç bir sebep yoktur.

Arap memleketleriyle olan münasebetlerimizi yeniden tanzim etmenin zamanı gelmiştir. Batılı dostlarımız da bu zarureti herhalde anlıyacaklardır...

İran

Kâğıt üzerinde ilhak

Geçen haftanın sonlarında bir gün İranlılar ve Tahranda bulunan yabancı basın mensupları hayretle öğrendiler ki İranın on üç değil on dört vilâyeti vardır! Bir çok kimse kulağını uğuşturdu: "Acaba yanlış mı işitiyorum" diye. Ama, hayır. İçişleri Bakanlığının sözcüsü son derece sarihti : İranın on üç değil, on dört vilâyeti vardı ve on dördüncü vilâyetinin adı Bahreyn idi. Haberi yalnız İranlılar ve Tahranda bulunan basın mensupları hayretle öğrenmediler; onlardan da fazla şaşıran, Süleyman İbni Ahmed adında bir araptı. Süleyman İbni Ahmed Bahreyn şeyhiydi ve doğrusu isteni-

lirse topraklarına pek âlâ da sahipti. **İran İçişleri Bakanlığının sözcüsü** gene, millî karakterlerinden biriyle tezad teşkil eden bir tevazu göstermişti. Yoksa **"İranın** on **dört** vilâyeti vardır" değil, "yüz on dört vilâyeti vardır" diyebilir ve Teksastan Hiroşimaya bir çok beldeyi bu şekilde ilhak edebilirdi!

Paylaşılan topraklar

Birinci Cihan Savaşı sona erip, Arap Yarımadası üzerindeki Osmanlı hakimiyetinin tasfiyesi bahis mevzuu olduğu sıralarda, Yemene komşu olan Aden şeyhliği ile bu şeyhliğin etrafındaki diğer küçük Ülkeciklerin, Umman ve Maskat Sultanlığı ile Katar, Bahreyn ve Kuveyt şeyhliklerinin İngiliz nüfuzu altında bırakılmaları kararlaştırılmıştı. Adlında bu topraklar üzerindeki İngiliz nüfuzu Birinci Cihan **Savaşının** sona ermesinden çok önce, XIX. Asrın ilk yarısı içinde kurulmuştu ve Savaşın sonunda imzalanan barış andlaşması bu fiilî durumu hukukileştirmekten öteye gitmiyordu.

İngiltere, Arap Yarımadasının her türlü coğrafî ve tabiî özellikten mahrum bu çorak ülkeleriyle neden alâkalanmıştı? Bu sualin cevabım vermek pek güç bir is olmasa gerekti. Başlangıçta, bu ülkeler, Hindistana uzanan deniz yolu üzerinde oldukları için İngilterenin dikkatini çekmişlerdi. Daha sonraları **ise,** İngiltere, dikkatini bu toprakların altında bulunduğu anlaşılan zengin **petrol** yatakları üzerinde topluyordu. O kadar ki, Orta Doğunun ilk petrolü 1908 yılında İranda fışkırdıktan kısa bir müddet sonra, İngiltere, toprak altı zenginliği bakımından belki İranı bile geçen bu ülkelerdeki bütün petrol arama ve işletme imtiyazlarını kendi üzerine çıkardığı gibi, gerek bu ufak sultanlık ve şeyhliklerle - bu arada Bahreyn şeyhliğiyle-, gerekse Osmanlı İmparatorluğu ile yaptığı muhtelif anlaşmalarla bu topraklar üzerindeki fiilî nüfuzunu bir kere daha teyit ettirmişti.

Millî sınırlarını çizerken bütün bu ülkeleri anavatan dışı bırakan Türkiye Cumhuriyeti ne Lozan Konferansında, ne de daha sonra bunlar üzerinde bir hak iddia etmeye kalkışmadı. Fakat ondan ayrılarak milli birliklerine kavuşan Arap devletlerinin bir çoğu, zaman zaman, bu ufak sultanlık ve şeyhliklerin kendilerine ait olduklarım söylemekten geri kalmadılar ve İngiliz protektora idaresini güç durumlara düşürdüler. Bu arada, geçen Temmuz ayının sonlarında, Suudî Arabistan ve Mısırın teşvikleriyle Umman ve Maskat sultanlığında bir ayaklanma oldu ve güçlükle bastırılabildi. Bu ayaklanma, belki de, bu topraklar üzerindeki İngiliz hakimiyetinin sonuna yaklaşmakta olduğunu gösteren işaretlerin ilkiydi.

İranın hareketi

Şimdi, Arap Yarımadası dolaylarındaki İngiliz hakimiyetini tehdit eden ikinci tehlike işareti İrandan geliyordu. Bilindiği gibi Bahreyn İran körfezinde bulunan küçük bir adacıktır ve İran, uzun bir müddetten beri, bu adacığın kendine ait olması gerektiğini ileri sürmektedir. Adanın savunmazım elinde tutan ve Şeyh Süleyman İbni Ahmedi kendi saflarında bulunduran İngiltere bu İran taleplerini şimdiye kadar, dikkat nazarına bile almamış ve İranın meseleyi kuvvet yoluyla halledebileceğini bir an bile düşünmemişti. Bu bakımdan, geçen hafta İranın Bahreyn adasını kendi topraklarına kattığını bildirmesi İngilterede oldukça büyük bir şaşkınlık yarattı.

Ancak, İran hükümetinin bu hareketi yalnız İngilterede şaşkınlık yaratmakla kalmadı, bütün dünyada da merakla karışık bir hayret uyandırdı. Siyasî çevreler bu ilhakın sade, ce kâğıt üzerinde yapılmış bir ilhak olduğunu söylemekte, fiiliyata nasıl döküleceği yolunda hiçbir tahminde bulunamamaktadırlar. Hiç kimse İranın işi kuvvete dökeceğine ihtimal vermemektedir. Zaten İran hükümeti de bu nazar! ilhakı nasıl gerçekleştireceği hususunda izahat vermekten kaçınmış, adanın bundan böyle İranın ondördüncü vilâyeti olacağını söylemekle yetinmiştir.

Arap Birliğinin tepkisi

Hakat Bahreyn adasının ilhakı hakkındaki İran kararına en sert tepki Arap Birliğinden geldi. Bir sözcünün söylediğine göre Birlik, bu karara itiraz edecekti. Ayın sözcüye göre, Bahreyn İrana değil, münhasıran Araplara ait bir mıntakaydı. Bu bakımdan, İngiliz protektorası altından kurulduğu zaman İranın bir vilâyeti yerine bağımsız bir Arap devleti olmalıydı. Bilhassa Irak, sesini şiddetle yükseltti. İrana ne oluyordu? Bu ne münasebetsiz harekettı? Böylece meşhur Bağdat Paktında bir sahne daha açılıyor ve pakt azalarının bu sefer üçü arasında yeni kavga başlıyordu. İhtimal Türkiyeye gene iş düşecekti.

Arap yarımadası ve Bahreyn

Umulmadık taşın yardağı baş

Ürdün

Krala hücum

Geçen hafta Olta Doğuda cereyan eden hâdiselerin en önemlilerinden biri Bahreynin İran tarafından kâğıt üzerinde ilhakı ise, diğeri de Mısır ve Suriye basınında Ürdün Kralı Hüseyin aleyhinde açılan geniş kampanyaydı. Bu kampanya zaman zaman o kadar şiddetlendi ki insan, ister istemez, bu hareketin Arap tesanüdü ile nasıl telif edilebileceğini sormaktan kendini alamadı.

Mısır ve Suriye basınında bütün bir hafta boyunca devam eden bu kampanya, aslında kaynağım Ürdün içinde mevcut huzursuzluktan alıyordu. Ürdün, içinde muhtelif unsurlar ihtiva eden " bir ülkeydi ve Hükümet, otoritesini halkın değil, silâhların desteğinden alıyordu. Bilhassa Arap-İsrail harbinden sonra Ürdüne gelen Filistin mültecileri Kral Hüseyinin Batı taraftarı siyasetinden hiç memnun değillerdi. Bu yılın başlarında Abdullahın torununu tahttan indirmek için büyük bir harekete geçmişler, fakat Mısır ve Suriye tarafından da desteklenen bu hareket Batılıların yardımı sayesinde başarısızlığa uğratılmıştı. O günden buyana, Ürdünün Filistin mültecileriyle meskûn mahallelerinde, her gün bir başka duvara yazılmış olan şu ilân okunuyordu: "Bir katil aranıyor" Mültecilere göre, bu katilin görevi Hüseyini öldürmek olacaktı.

Geçen hafta, aynı ilâna Mısır ve Suriye gazetelerinde de rastlandı.

O kadar ki, geçen hafta Ürdünü Kral Hüseyinin mi, yoksa Mı-

Kral Hüseyin
"Karanlıkta vuruşanlar!"

sır ve Suriye basınının mı idare ettikleri de merakla sorulabilirdi..

Yunanistan

İşçi Partisinin teyidi

Sekiz aydır bir türlü toplanamıyan Yunan Müstemleke Aleyhtarları Birliği, nihayet geçen hafta kongresini Atinada yaptı. Dünyanın dört bucağından gelmiş 60 delege toplantıda hazır bulundu.

Bilhassa Suriyeli Sosyalistler ve İngiliz İşçi Partisi Üyeleri kongrede ekseriyeti teşkil ediyordu.

Orta Doğu, Cezayir ve Kıbrıs meseleleri gündemin belli başlı meseleleriydi. Yunanlıların maksadı aşikârdı. Birleşmiş Milletlerde müzakereler yaklaşıyordu. Dünya evinde Arap memleketlerinin Yunanistanı desteklemesi lâzımdı. Fakat asıl gaye İngiliz İşçi Partisinin Milletvekillerine, Brightonda yaptıkları taahhütleri tekrarlatmaktı. Fenner Brockway ve Ian Mikardo gibi İşçi Partisinin tanınmış şahsiyetlerinin, partilerinin Adayı Yunanlılara vermeye hazır olduğunu bir daha tekrarlamaları, Yunanlıların arayıp ta bulamıyacağı bir şey di.

Nitekim Brockway ve Mikardo, Brightondaki beyanatın İşçi Partisinin Kıbrıs meselesindeki resmi tutumunu ifade ettiğini teyid etmekten çekinmediler. Böyle sarih bir teyidden sonra, İşçi Partisine eğer iktidara gelirse yaptığı vadi tutmaktan başka bir yol kalmıyordu. Muhafazakâr Hükümet nazlanırsa, Yunanlılar partiyi kazanacaklarından emin, gittikçe kuvvetlenen İşçi Partisinin is başına gelmesini bekliyecekLerdi.

Cezayirden Haberimiz Var mı ?

Aydemir BALKAN

Dünyanın bir köşesinde kan dökülüyor, insanlar birbirine giriyor. Üstelik bu, yıllardan beri devanı ediyor.

Fas ve Tunus hâdiselerinin ve buna muvazi olarak gelişen Cezayir ve bütün Güney Akdeniz huzursuzluğunun bizim için önem ve mânası olmak lâzımdı. Buna rağmen D. P. iktidarı yıllarla, gerçeklere göz yumdu. Seslere kulaklarını tıkadı. Hâdiseleri takip ve tahlil için gerekli fikrî gayreti harcamadı. Orta Doğuda nasıl yıllarla başkalarının politikasının dümen suyundan gittiysek, Kuzey Afrikada da ataletin sembolü bir halet içinde, baskı ve zulüm cephesiyle, Fransızlarla beraber olduk. Bu bölgelerdeki engin prestijimiz, saygılı mazimiz ve bilhassa Mustafa Kemalin muhteşem misali, tecelliye bakın ki, kendi ellerimizle zedelendi. Bize vurgun bu memleketleri, istiklâl mücadelesine atılmış bu kahraman milletleri kendi kendimizi inkâr ederek, kaybettik... Orta Doğuda gösterdiğimiz anlayışsızlığı, başkalarının demagojilerine kapılmaktaki tembelce tehalükümüzü bu bölgelerde de ispat ettik. Halbuki, hükümet Türkiyenin buralardaki geniş prestijinden, müşterek psikolojik bağlarından ve bizi Batı ittifaklarına katan durumundan faydalanarak mükemmel bir hakem ve arabulucu rolü oynıyabilirdi, yapamadı. Memleketimizi birden milletlerarası sahnede ön plâna geçirebilecek bu rolü D.P. iktidarı ifadan aciz kaldı. Hattâ eminiz ki, böyle bir rol için hariciyemizde hiç bir zaman fikri bir gayret harcanmadı, gerçek elemanlara dayanan bir tahlil yapılmadı.. Bir delegemiz Bandoeng'ta sömürgeciliği savunurken, ikaz göreviyle mükellef olanı Fransada başka meşgaleleri daha alâka çekici buluyordu. Cezayir yıllardır zorbalıkla kana ve ateşe boğulmasına rağmen, bir millet haklı dâvası için ölüme atılırken, daha otuz yıl evvel aynı yoldan geçmiş Türk iyede D. P. liderleri, hem de Meclîs kürsüsünden hariciye sözcülerine "Bu, Fransanın bir iç meselesidir" dedirtecek kadar gözlerini gerçeklere kapıyorlardı.

Neticede mukadder akibet gelip çattı. Bu milletleri teker teker kaybettik. İtibarımız, ismimiz bu bölgelerde sarsıldı. Birleşmiş Milletlerdeki oyları kendi ellerimizle başkalarına hediye ettik.. D. P. öncülerinin acaba hangisi şimdi, Kıbrıs dâvasında bizi bu milletlerin destekliyeceklerini temin edebilir? Hangisi, artık Türkiye ile alâkalı bir meselede bu milletlerin oyuna güvenebilir?.. Bir mirasyedi politikasıyla etrafımızda kendimize hakiki dost bir tek millet bırakmamış olan bizler,, kimlerin tarafına güvenle bakabiliriz?.. Tahtını bir kaybedip bir bulan İran Şahına mı? "Sir Noury"nin Irakına mı?. Yoksa "yâdellere" mi?..

Cezayir hâdiseleri bu sütunlarda müteaddit defalar incelendi. Fransızların baskılarını, oyalamalarım yerdik ve Cezayirlilerin egemenlik için ölümü hiçe sayan azimlerini övdük. Fransızlar bir hal çaresine yanaşmaktansa kuvvet ve cebir yolunu tercih ettiler. Yazık ki Mustafa Kemalin Türkiyesi, uzun yıllar bu haklı mücadeleyi inkâr etti, baskı cephesiyle birlik oldu. Hatta bir kısım basınımız son zamanlara kadar vatanperver Cezayirlileri, aynen Fransızlar gibi, "tedhişçiler" diye anmaktaydı!. O Cezayirli vatanseverler ki, evlerinde büyük Gazinin tasvirlerini saklarlar, "İslâmın kılıcı" Mustafa Kemalin Türkiyesine gıpta ile yüzlerini dönerlerdi. Tunuslular gibi onlar için de Türkiye, kendileriyle, sadece tarihi ve dini bağları «lan bir kardeş belde değil, sömürgeciliği kovan müthiş bir azmin sembolü, kahraman bir ülkeydi de...

Şimdi hesaplaşalım... Bir kaç yıldır, yeril yersiz "Peygamber, din, mukaddesat!'' diye feryatlar basan tahsisatlı kalemşorlarımızın hangisi bu milletlerin mücadelesini andı? Hangisi bunlara elimizi uzatmanın lüzumunu hatırlattı? Bu "Bayram Müslümanları"nın hangisi Cezayirde kan ve ateşle boğulan dokuz milyon müslümanın dâvasını benimsedi? Oy için icabında Hacı ihraç eden iktidar, bu ezilen islâm ülkeleri için ne zaman yeni ve yapıcı bir formül teklif etti?.. İçerde İslâmın tek hamisi görünmek merakında olan D. P. nin öncülerinin hangisi, yıllardır, kan kusan bu lalam beldelerinin haklı çığlıklarına cevap verdi?.. Bilen söylesin...

Dört yıl önce Fas ve Tunusun mücadelesinde olduğu gibi şimdi de Cezayir dramı karşısında D.P. nin hâlâ susması bizlere azap vermelidir. Akdenizde ve Orta Doğuda büsbütün tecrid edilmek istemiyorsak Kuzey Afrika politikamıza -eğer böyle bir politikamız varsa- mutlaka yapıcı bir değişiklik getirmeliyiz. Yoksa Atatürk Türkiyesi bundan telâfisi kabil olmayan zararlar görecektir.

SENDİKA DÜŞMANLIĞI

Adil AŞÇIOĞLU

Dünya üzerinde sendika hürriyetinin gerçekleşmediği biricik memleketin hangisi olduğunu sorsalar buna galiba TÜRKİYE diye cevap vermek gerekecektir. Şu işçi korkusuna, sendika düşmanlığın bir türlü zihnimizden silemedik. Sendikalar sanki işverenlerin ekmeğini ve servetini elinden alacakmış, işçiler bir araya gelince ortalığı alt üst edecekmiş gibi onlara karşı her türlü muameleyi ve baskıyı reva görüyoruz. Sendikalar ve işçiler her türlü hücuma mâruz kaldıkları gibi, aydınların memleket işleri ile ilgilenmemesinden şikâyet edenler, her nedense buların sendika ve işçi dâvaları ile ilgilenmelerinden daima endişe doymaktadırlar. Ticaretle uğrasa şanların, fabrika sahiplerinin, esnafın her türlü dernekler kurmasına kimse ses çıkarmaz da şu işçiler bir araya gelip te sendika kurdular mı, hattâ sendika kurmak istediler mi, bazı idare adamlarını yerlerinde tutmak bile zor olur. Ama, seviyesine ulaşmağa çabaladığımız batıda sendikalar millî birer müessese olarak kabul edilir, işçilerin vatanperverliğine kimse dil uzatamazmış, hak aramak düşman olmak demek değilmiş; bütün bunlara bizde aldıran yoktur.

Bir yandan idare mekanizması, öbür yandan işverenler, sendikaya ve işçilere daima kötü gözle bakarlar. Sendikalar kuvvetlenirse, sanki memlekette kanunu çiğneyecekler, memleketi ve milleti hiçe sayacaklardır. Doğrusunu isterseniz, sendikaların ve işçilerin bunların hiçbirini yapmayacağını herkes pek iyi bilir. Ne var ki, sendikaların teşekkülünden ve kuvvetlenmesinden çekinenlerin asıl derdi, bugüne kadar insafsızca sömüregelmekte oldukları işçilerin şuurlanması ve haklarını sonuna kadar koruyacak hale gelmesidir, İşçiler kuvvetlenip de başkalarının haklarını ellerinden alacak değillerdir. Ancak kendi haklarım koruyacaklar ve kendilerine karşı yapılagelmekte olan kanunsuz ve insafsız hareketleri durdurabileceklerdir. Tabiatile, bu da işverenlerin ve onların tarafını tutan bazı idare adamlarının işine gelmemektedir. Çünkü sendikaların kuvvetlenmesi ve işçinin şuurlanması, ücretlerin artması, kârların gayrımeşru seviyelerinden meşru seviyelerine inmeleri, hayatın ucuzlaması demek olacaklar. Halbuki, bugün birçok işveren, işini vurgunculuğa, . pahalılığa ve işçilerin sırtından geçinme siyasetine göre ayarlamıştır. İşte işçilerin uyanmalarına, sendikalar kurup kendi haklarını korumalarına bu derece set çekilmesinin asıl sebebi budur.

Fakat insanı sevindiren nokta işçilerin gerçeği anlamağa başlamış olmalarıdır. Onlar, pahalılığın sebebini, ücretlerin neden düşük olduğunu, bazı insanların nasıl büyük servetler yaptıklarım hergün biraz daha iyi anlıyorlar.

Bugün memleketimizde faaliyet halinde olan pekaz birlik ve federasyon kalmıştır. *Çoğa,* ya kapatma talebiyle mahkemeye verilmiştir, ya da tamamen kapatılmıştır. Hem öyle kapatılmıştır ki, kapatma kararlarına karşı kanun yolları dahi tıkanmıştır. Muvakkat adı altında verilen kararların ne zamana kadar yürürlükte kalacağı belli olmadan birçok birlik halen faaliyet gösterememektedir. İlgili merciler birliklerin ve federasyonların bu şekilde kapatılmaları karşısındaki şikâyet ve itirazlara da pek kulak asmamaktadırlar.

Her nasılsa kapatılmamış olan İstanbul İşçi Sendikaları Birliğine katılmak isteyen sendikalara da zorluk çıkarılmaktadır. İstanbul Su İşçileri Sendikası, Türkiye Su İşçileri Sendikası haline geldikten ve İstanbul İşçi Sendikaları birliğine katılmak hususunda kongreden karar aldıktan sonra yaptığı müracaata Çalışma Bakanlığı menfi cevap vermiştir. Bu hareket te göstermektedir ki, herhangi bir politikadan yalnız bir şahsı ve meselâ bir Bakanı sorumlu tutmağa imkân yoktur. Aynı zihniyeti devam ettiren şahısların iş başında bulunması suretile aynı politikanın güdülmesine devam edilmektedir. Sendikaların birlikler kurmak veya kurulmuş birliklere katılmak hususundaki muameleleri düzenleyen kanunda herhangi bir değişiklik yapılmamış olmasına rağmen sendika aleyhtarı bir zihniyet aynı kanunu sendika hürriyetini kısmak için kullanabilmektedir. Yine bu sebepledir ki, sendikaların birlik kurmalarına karşı yegâne engelin kanun olduğunu söyleyenler, bu kanunu değiştirmek hususunda, başka kanunlarda olduğu gibi, hiç te sür'at göstermemektedirler. Bu durum karşısında tabiatile, İşçi milletvekillerinin tutumu, İşçiler arasında merak edilmektedir.

İşçiler aleyhindeki kanun engelleri ile zihniyetin yarattığı güçlükler yanında hareketlerinin neticelerini ölçemeyen bazı işçiler de işverenlerin tesiri altında kalarak ve farkına varmadan sendikaları içinden parçalamağa çalışmaktadırlar. Bir kısmı, aynı iş kolunda ikinci' bir sendika kurmakta, diğerleri de sendikaların iş yapmadığını ileri sürerek sendikaları ve idarecilerini kötülemeğe çalışmaktadır.

İstanbul Su İşçileri Sendikası büyük gayretler sarfederek yurddaki bütün baraj işçilerini de içine alacak şekilde sendikayı Türkiye çapında genişletmeğe çalışırken, bazı işçilerin İstanbulda ikinci bir su işçileri sendikası kurmuş olmaları son derece esef edilecek bir olaydır. Yeni sendikanın adı İstanbul Teknik Su İşçileri Sendikasıdır. Bu suretle aynı iş kolunda mevcut sendikalara "teknik" sıfatının takılması suretiyle kurulmuş ikinci sendikaların sayısı bir hayli kabarmıştır. Tekstil ve örme sanayii işçileri ile tramvay işçileri ve şimdi de su işçilerinden bir kısmı kendi kollarında bir sendika varken teknik sıfatını ilâve etmek suretiyle ikinci birer sendika kurmuşlardır. Sendikaların adına eklenen bu "teknik" sıfatının pek yayılmağa başlaması işçileri düşündürecek mahiyettedir. Aynı iş kolunda sonradan kurulan bütün ikinci sendikaların hep "teknik" olması, bunların tesadüfen kurulmadıklarını göstermektedir. Sendika hürriyetinin en tabii bir sonucu olarak aynı iş kolunda çeşitli sendikalar kurulmasına elbette ki kimse engel olamaz. Fakat bugünkü şartlar altında, yani sendikalar henüz harekete geçecek hale gelmeden aynı iş kolunda birkaç sendikanın bulunması, işçi hareketine ancak zarar verebilir. İşçiye grev ve kollektif mukavele hakkı tanınmadığına göre bugün sendikalar birer "aksiyon" organı olmaktan çok uzaktırlar. Sendikalar şimdilik işçileri bir araya toplayan ve onların ileride menfaatlerini koruyabilmek için harekete geçmeğe hazırlanmalarını sağlayan birer teşkilâtlanma organıdırlar. Bu sebeple sendikaların üye sayısını çoğaltmak, onların malî bakımdan kuvvetlenmesine yardım etmek, her işçinin vazifesidir. Eğer ikinci sendikaların kurulmasının sebebi mevcut sendikaların herhangi bir İş görmemeleri ise, bunun bütün kabahati sendikalarda ve idarecilerinde değil, kanunların sendikalara hareket hakkı tanımamış olmasında ve işçilerin de sendikaların kuvvetlenmesi için çalışmamalarındandır.

Öğrenme Zorluğu

Cehennem azabı

Çetin bir takım konuların öğrenilmesinde ve ezberlenmesindeki zorlukları hepimiz hatırlarız. Bizim zamanımızda "Kaçanki" diye başlıyan bir tecvit kitabı vardı. Bunun anlamadığımız bir dille yazılmış kaidelerini yumruk kadar çocuk beynimize sığdıracağız diye kaç kere yüzümüz duvara çevrili tek ayak üstünde ceza beklemiş ve hocanın uzun sopasını tepemizde hissetmişizdir. Yine senelerce geometri problemleri cebir denklemleri, kimya formülleri, logaritma cedvelleri genç dimağlarımızı zorlamış, bizi ezmiş, yıpratmış hattâ bir çoklarımızı erkenden bunatmıştır. Ama bütün bu güçlüklere rağmen yine de öğrenmek zorundayız. Öğrenmek de hep böyle hesap meseleleri, mücerret anlamlar, x'ler, pi'ler, ikinci, üçüncü dereceden denklemler, geometri şekilleri, hatta felsefe konuları, Eflatunun konuşmaları, mantık oyunları hep böyledir. Bunların bir kısmım münakaşa etmek, kavramağa çalışmak, izah etmek değil, sadece ezberlemek lâzımdır. Bir yandan da hafıza ilgi çekici konuları kolayca tutar öbürlerini almakta zorluk çeker. Böyle sıkıcı konuları okurken dikkat dağılır. Sokağın gürültüsüne, saatin tiktakına, arının vızıltısına, uzaklardan gelen seslere, tavandaki çizgilere yani abes şeylere yönelir. Asıl mevzu ile ilgi kesilir. Bir de tani yatmazdan önce okunan dersler, günün başka zamanlarında okunanlardan daha çabuk akılda kalır. Bir mevzuun bulanıklığı, gece tetkik edildiği zaman dağılır. Hatta uykuda bu konu güç olmaktan çıkar, daha bir açıklık ve berraklık kazanır. Günlerce çözemedikleri problemleri uykularında çözenler çoktur.

Uyuyan çocuk pikapta tekrarlanan dersi öğreniyor
"Armut piş, ağzıma düş!."

Hafıza uyumaz

Uyanıkken dimağa birçok mesajlar ulaşır. Beş duygumuzdan dikkatimizi dağıtan bir takım haberler alırız. Uyku sırasında bazı plâklarla bilhassa yabancı bir dili öğrenmek neden kabil olmasın? Bu usule "Hypnopedique metod" denilmektedir. Bu usulün ilk deneyleri Birleşik Amerikada yapılmıştır. Tabii olarak uyuyan veya bir ilâçla uyutulan kimsenin kulağının yanına bir mikrofon konuyor. Bu mikrofon plâk çalan bir cihaza veya bir ses makinasına bağlanmıştır. Plâk Veya ses cihazı fısıltı halinde öğrenilecek konuyu tekrarlamaktadır. Uyandığı zaman o kimse bütün tafsilatiyle çalınan metni öğrenmiş bulunmaktadır. Bu işler kendisine haber verilmeden yapılmışsa bu kadar bilgiyi nasıl olup da edindiğine belki de hayret edecektir. Bu metodla Amerikan ordusunda birçok ere Mors alfabesi, bazı gizli emirler, işgal edilen bölgelerin dili öğretilmektedir.

Öğreten uyku

Dimağ uyku esnasında bütün hafıza kudretini muhafaza edebiliyor mu? Yani uykuda bir dersi, bir konuyu, tamamen ve sindirerek öğretmek mümkünmüdür? insan bu suretle öğrendiklerinden faydalanabilir mi? yoksa bunlar boş kelime yığınları halinde kalacak ve bir papağan gibi şahıs bunları anlamadan tekrarlayıp duracak mıdır? İnsanın istirahati bozulmadan, beyin tam dinlenmiş iken, uyku saatlerini faydalı bir hale getirmek ve öğrenme için bu boş saatleri kullanmak mümkün müdür? Bir insan ömrünün yarısının uyku ile ziyan olduğunu düşünün. Bu metodun ne büyük faydalar sağlıyabileceğini tasavvur edersiniz.

Kullanılacak alet

Bu iş için bütün işini otomatik olarak yapan, kendiliğinden işleyen, duran, kendiliğinden tekrarlıyan bir pikap tertibatına bağlı bir "magnetophone" kullanılmaktadır. Uyumadan önce öğrenilecek mevzuu, öğrenecek kimse kendisi yüksek sesle okumakta ve bu otomatik olarak ses cihaziyle tespit edilmektedir. Bu suretle öğrencinin hem göz hem de kulak hafızası işlediğinden bu birinci okuyuş o konuyu öğrenmek için pek faydalı olmaktadır. Uyuduktan sonra artık sadece kulak faaliyettedir. Şahıs bu metni ses makinesine verdikten sonra ilk saatte derin bir uykuya varacaktır ve iki saat kadar derin ve dinlendirici bir uyku uyuyacaktır. Sonra Manyetofon otomatik olarak faaliyete geçecek ve 15 defa bu dersi fısıltı halinde tekrarlayacaktır. Bundan sonra öğrenci iki saat yine uyuyacak, bu sırada alınan intibalar hafızaya iyice yerleşecektir. Gecenin geri kalan kısmında evvelkinden daha kısa meselâ on defa otomatik olarak aynı ders tekrarlanacaktır. Artık mevzu tamamen hazmedilmiştir. Bu bilgi dimağda başka bilgilerle birleştirilebilir. Yeni fikirler yaratılabilir. Yani şahıs öğrendiklerini istediği şekilde kullanabilir. Bu bilgiyi daha pekiştirebilmek için öğrenci sabah uyandığı zaman metni sert ve ezici mi olacaktır? Bunun daha kolay ve yumuşak bir yolu yok mudur? Çocuklarımızı daima "dersini ezberlemeden oyun yok" veya "vazifeni yapmadan sinemaya gidemezsin" yahud da "bu hafta Galatasaray Fenerbahçe maçına hazırlanma. Önce ders." mi diyeceğiz? Onlara, üzülmeden, zevklerinden, sporlarından, danslarından fedakârlıklar yapmadan bir şeyler öğretmek mümkün değil midir?

Uykuda bilgi

Birkaç seneden beri öğretme metodları esaslı şekilde değişmiş ve mektep hayatı daha tahammül edilir bir hal almıştır. Fakat dere programlarını bazı buruk ve kekre konulardan temizlemek de mümkün olamamıştır. Çocuklarımız hâlâ eskisi gibi bunları' öğrenmekte sıkıntı çekmektedirler. Gramer kaideleri,

bir defa daha tam bir şuurla ve uyanık bir zekâ ile okumalıdır.

Gelecekte

Hipnopedik henüz başlangıçtadır. Vaadettiği gelecek hakkında bir hüküm vermeğe imkân yoktur. Ama bu geceleğin parlak olduğunu şimdiden kestirmek kabildir. Bu iş için kullanılacak âletler pek pahalı olmıyacaktır. Bir yandan da öğrenciyi spora ve yirminci yüzyılın çalışmayı köstekliyen çeşitli eğlence vasıtalarına zaman ayırmaktan alıkoymıyacaktır. Bu metod yaşlılar için de faydalıdır. Onlar da istirahat zamanlarını iyi kullanacaklar, uykularında âlim olacaklardır. Hafızalarını da zaman zaman yeni bilgilerle tazelemek fırsatını bulacaklardır. Hele zamanının çoğunu kaldırımda geçiren, avare ve başı boş gençler için böyle bir metod bulunmaz bir fırsat olacaktır. Bu metod sayesinde ukalâlık da azalacaktır. Çünkü bedava ve zor çekmeden yetişme ve öğrenme imkânı artacak, kendini hor gören birçok delikanlı birdenbire allâme kesilecektir. Hele artistler, aktörler, bütün ömrünce aynı dersleri tekrarlamış, sarı yapraklı defterden felsefe yaratmış bir çok profesör ve profesör taslağı için böyle bir metod eşsiz bir nimet olacaktır. Geceleyin kulaklığı baş ucuna koyacak ve sabahleyin gürül gürül gıgılamadan dersini anlatacaktır. Dersini yapamıyan, bir sınıfı düşe kalka beş yılda bitiren, hocayı daima kabahatli bulan, cebir hocasının zulmünden, felsefe hocasının kininden dert yanan ama bütün kıymetli zamanlarını sokakta ciklet çiğnemekle geçirenlerin de bu metod yüzünü güldürecek, sinirlerini yatıştıracaktır. Aileye de huzur ve saadet getirecektir. Bizce, bu metodun gelişmesini beklemekten başka yapacak şey yoktur.

Dr. E. E.

K A D I N

Suzan Pamir Türk - Amerikan Derneğinin üye ve misafirleriyle
Başarının sırrı: İdare

Sosyal Hayal

Propaganda,

Suzan Pamir, Türk - Amerikan Derneğinin yeni binasındaki bitmez merdivenleri bir solukta çıktı. Üst katta dört numaralı odanın kapısından içeriye girdi. Türk Amerikan Kadınları Kültür Derneği Başkanının telâşı büyüktü. Dernek her sene olduğu gibi bu senede Türkçe ve İngilizce dersler tertip * etmişti. Fakat talep o kadar fazla idi ki İngilizce öğrenmek isteyen Türk hanımlar veya Türkçe öğrenmek isteyen Amerikalı hanımlar sınıflara sığmıyorlardı. Allahtan yeni yeni gönüllü hocalar bulmak daima mümkün oluyordu. Suzan Pamir böylece dört numaralı odayı ikinci defa tekrar iki gruba ayırmak lüzumunu duymuştu. Bu sınıfın hocası Mrs. Dorothy Wiegard dört çocuklu genç bir kadındı. Bahçelievlerde oturuyordu ve doğrusu çok meşgul bir ev hanımı idi. Fakat herşeye rağmen Türkçe öğrenmeğe ve İngilizce öğretmeye karar vermişti. İnsan yaşadığı cemiyet içinde muhakkak birşeyler yapmalıydı ve insan bunu arzu ettikten sonra muhakkak birşeyler yapabilirdi. Mrs. Wiegard gönüllü Öğretmenlerden ancak bir tanesi idi. Bu öğretmenler İngilizce dersler veriyor ve aynı zamanda Türkçe derelere devam ediyorlardı. Türkçe öğretmeni Suzan Pamir onlara -yalnızca lisan öğretmekle kalmıyor aynı zamanda Türk adetlerinden, Türk adabı muaşeretinden, Türk hususiyetlerinden bahsediyordu. Bu bakımdan Türkçe dersler gayet alâka çekici oluyordu. Çok az Türkçe bilen birçok Amerikalı hanımın en ağdalı cümlelerle misafir karşıladıklarını, bayram tebrikinde bulunduklarım ve birçok Türk adetlerini Türklerden daha iyi bildiklerini görecek olursak şaşmamamız icap ediyordu. Zaten

Türk-Amerikan Derneğî üyelerinden bir grup
Her iş elbirliğiyle

Türk . Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin gayesi bu iki memleketin örf ve adetlerini, yaşayışlarım, kültürünü birbirine öğretmekti. Bunun için her ay tertip edilen yemeklerde Türk ve Amerikalı hanımların aynı masalara oturarak kaynaşmaları temin ediliyor, sosyal yardım, gönüllü yardımcılar, moda. gezi ve bütün sair kollarda müşterek çalışmalar yapılıyordu. Onların en çok rağbet ettikleri bir kol da halk dansları grubu idi ve birçok Amerikalılar memleketimizi terkederken bizim unuttuğumuz dansları öğrenmiş olarak gidiyorlardı.

Suzan Pamirin çalışma gruplarına bu sene ilâve ettiği "seçme kitaplar grubu" da Amerikalılara Türk eserlerini ve Türklere Amerikan eserlerini tanıtıyordu. Her toplantıda böylece bir eser ele alınıyor, tahlil ediliyor, yazarı hakkında malûmat veriliyordu. Sanat ve elişleri grubu, müzik grubu aynı şekilde bir kültür ta nıtma vesilesi oluyordu. Gezi grubu da aynı gaye ile çalışıyordu ve Kasımın ilk haftasında bu kolun tertip ettiği bir toplantıda New York Times gazetesi muhabiri Joseph Haff, Gordion kazısı hakkında resimli bir konferans vermişti. Zaten Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği - nin kuruluğu doğrudan doğruya propaganda gayesine dayanıyordu ve bu kuruluş şöyle hikâye ediliyordu:

Ankaranın tanınmış aydın hanımlarından birisi, birçok Amerikalıların Türk adetleri ve Türkler hakkında tamamiyle yanlış fikir sahibi olduklarını görmüş ve kendilerine bu bilgileri nereden edindiklerini sormuş. Aldığı cevap vaziyeti izah etmeye kâfidir. Memleketimizdeki Amerikalıların yakın Türk tanıdıkları sefaret kavasları veyahut evde iş gören yardımcı kadınlardır. Bunlardan alınan malûmat ise ekseri Anadolunun muayyen bölgelerindeki yaşayışı, o da çoğu zaman yanlış aksettirmektedir. Zaten Amerikalılar da, bu mevzuda, şikâyetçidirler. Yalnız Türkler değil, bütün dünya Amerikan kadınını çok yanlış tanımaktadır. Kocası evde Amerikan kadınına yardımcıdır diye onu rahatına düşkün bir insan olarak tanımak yanlıştır. Amerikan kadım çok çocuk doğurur, içerde ve dışarda çalışır. İşte böylece karşılıklı bir tanışma, bir kültür teatisi arzusu doğmuş ve Türk -Amerikan Kadınları Kültür Derneği böylece kurulmuştur. Ankaranın en faal kadın Derneklerinden birisi olan bu Derneğin 400 kadar üyesi vardır. Kültür çalışmaları yanında, elde edilen kazançlarla istidatlı fakir talebelere burs temin eden Dernek, başka sosyal yardımlarda da bulunur. Geçen sene fakir muhitlerde açılan kütüphaneler bunlardan bir tanesidir. Halen Tıp Fakültesinde kullanılan kalp hastası karyolaları da bu derneğin bir hediyesidir ve bu seneki Başkan Suzan Pamirin yeni gayesi hastahanelere iki tane "oksijen çadırı" temin etmektir. Çünkü "oksijen çadırları" maalesef mevcut değildir ve bu yüzden birçok "acı"lar olmuştur. Sosyal yardımların bir faydası da üyeleri çalışmaya teşvik etmesidir, Çünkü paraya ihtiyaç gösteren her iş çalışmayı kızıştırmaktadır.

Bizim Gazete

Jale CANDAN

Son senelerdeki mühim gazete haberlerini hatırlamak istersek gözümüzün önüne derhal üzücü manşetler gelir. Kaba kuvvetin hakka galip gelişini en acıklı şekilde tasvir eden Macar ihtilâli banlardan bir tanesidir. Memleketimizde zaman zaman tehdit , zaman zaman dedikodu ve zaman zaman da hakikat şeklinde kargımıza dikilen antidemokratik komutlar bunlardan bir başkasıdır. Rusların sun'i peyki belki de bu havadislerin en korkuncudur. Bunların yanında seller, felâketler, beklenmedik ölümler var. Bunların yanında pahalılık, darlık, türlü sıkıntılar var. Ama doğrusu, bazan iyi şeyler de oluyor; bütün servetlerini hayır müesseselerine bağışlayan tek tük insanlar çıkıyor; kendi şahsî saadetlerini bırakarak cemiyet için uğraşanlar, bu yolda çalışıp herşeye rağmen muvaffak olanlar bulunuyor. Demir Perde gerisinden bir hapishaneden kaçırılan ve insanlığa ümit ışığı veren bir kitap, bir ses duyuluyor. Bizim şu Doğuda, hani okumasını yazmasını bilmez dediğimiz Doğuda halk seçimlerde karma üste yapıp oyunu beğendiğine vermesini biliyor. Fakat gene de bütün bunlar çok düşündürücü, çok fazla ciddi mevzular..

Biz son günlerde çok bunalmıştık. Birkaç arkadaş gönlümüze göre bir gazete çıkaralım dedik. Hayal bu ya.. Kim karışır? Basın Kanununda da buna göre bir madde bulamayınca hemen oracıkta havadis manşetlerimizi hazırlıyıverdik. İlk sahifede kocaman puntolarla şu havadis göze çarpıyordu: Memlekette havalar iyi gidiyor.. Telaşla altını okuduk, acaba mevzubahis olan "bahar havası" mıydı, yoksa "seçim havası"' mı, yoksa "yeni hava" mı? Hayır hiç böyle birşey yoktu. Yalnızca muhtelif bölgelerdeki suhunet dereceleri bildiriliyor, mahsulün bereketli olacağından bahsediliyordu. Sevindik. Demek ki tayyörlerimizi kışın da giyebilecektik. Böyle mutedil kışlarda kısa ceketlerin çok yasak savacağına ittifakla karar verdik. Bu hususta yeni projeler kuruyorduk ki birden vitrinlerdeki kumaş etiketleri gözümüzün önüne geldi, başımız döndü. Fakat allahtan "bizim gazete" derhal yardımımıza yetişmişti.. Ne o? Üçüncü sayfada hiç te mühimsenmeden yazılmış bir haber vardı: Yünlü kumaş fiatları hergün biraz daha düşüyordu! Bu sefer biz kahkahalarla gülmeye başladık. "Bizim gazete" kendini şaşırmıştı. Bu üçüncü sayfada daha ne mühim haberler vardı: İktidar partisi liderleriyle Muhalefet liderlerini bir arada bir fabrikayı açarken görüyorduk, Mecliste de tatlı tatlı münakaşa ediyorlardı. Ama bunlar zaten olağan işlerdi. Daha mühim haberler birinci sayfadaydı. Kasaplar birleşmişler ve et fiatlarını indirmek üzere bir anlaşmaya varmışlardı. Daha evvel mal sahipleri dükkan kiralarını indirerek onlara bu yolu göstermişlerdi. Memurlar onlardan aşağı kalacak değillerdi ya! Hayat pahallılığına sebep olur endişesi ile yeni "zam"lar istemiyorlardı. Kadınlar senenin en şık kadınını seçmişlerdi. Bu çok zengin bir tüccarın hanımı idi. On senedir, her mevsim başı, dış memleketlere gidiyordu. Gardrobu yerli kumaşlardan yapılmış nefis kıyafetlerden müteşekkildi. Büyük bir *perde* müsabakasında Türk tipi bir ev birinciliği kazanmıştı ve projenin Türk ressamı eve Türkçe bir isim koymuştu! Prenses Margaret. albay Towsend ile evlenmişti. "Bizim gazete"nin her satırı, bir sinir ilâcı gibi, insana huzur, ve ferahlık veriyordu. Ama galiba "Bizim gazete"nin her satırı, bir zemiyordu. Ne tek bir tekzip vardı, ne de sonradan silinmiş . tek satır.

Moda

Her şeyin pratiği

Hanımların en çok alâkasını çeken bir mevzu muhakkak ki modadır. Geçen haftanın ortasında Muazzez Tamkanın İlkiz sokağındaki evine gelen çok kalabalık bir kadın topluluğu bu hakikati, inkâr kabul etmez bir şekilde ispat ediyordu. Toplantıyı Türk _ Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin moda kolu tertip etmişti, Üyeler, moda bahsinde, bu sene için istedikleri şeyleri bildireceklerdi. Moda kolunun Türk başkarii Şen Kılınç elindeki deftere notlar alıyor ve Amerikalı başkan Mrs Webster ile istişarelerde bulunuyordu. Hanımlar herşeyin pratiğini, kolayını çabuk tatbik edilenini istiyorlardı. Meselâ saçları daima berberden, mızanplidene çıkmış gibi

Şen Kılınç
Herşeyin pratiğinin peşinde

muntazam duran bir üye hanım arkadaşlarına saç taramasını öğretecek sırrını ifşa edecekti. Bir başkası makyaj, manikür dersi verecekti. İyi dikiş bilen, hatta meslekten terzi olan üyeler vardı. Bunlar iki saat içinde pratik ve şık bir bluz, güzel bir etek dikmesini öğreteceklerdi. Bilhassa şapka bahsinde hanımlar uzun metodlar değil çabuk netice veren pratik dersler istiyorlardı. Çünkü bu şekilde geçen sene kendilerine ders veren Mrs Clark'tan çok istifade etmişlerdi ve bazı üyeler bir iki saat içinde şapka yapmasını öğrenerek bir masraftan kurtulmuşlardı. Üyeler, tatbiki dersler yanında nazari dersler de istiyorlardı. "Nereye ne giyinmeli, nerede ne giyinmeli, renk ahengi, az parayla şık olmak" meseleleri onları yakından alâkadar ediyordu. Uzun bir konuşmadan ve tartışmadan sonra program tesbit edilmişti.. Moda kolunun ilk dersi aksesuarlar üzerindeydi, tatbiki bir dersti ve Özcan Savaşcan arkadaşlarına çok kısa bir zamanda gayet şık kolyeler küpeler yapmasını öğretecekti..

Ders başlıyor

Özcan Savaşcan masanın başına geçti. Çantasından renk renk organzalar payyetler, boncuklar, rafya çıkardı. Üyeler dikkat kesilmişlerdi ve genç öğretmenin boynundaki güzel kolye ile küpelere bakıyorlardı.. Öğretmen gülerek talebelere şu suali sordu:

"— Kolyemle küpelerimi beğendiniz mi?" Evet, beğenmişlerdi. Hoca memnun oldu.

"— Şu halde,, dedi, "çok kısa bir zamanda onun eşini yapabilirsiniz."

"— Ne zaman?"

"— Hemen, şimdi.."

Bundan sonra Özcan Savaşcan ince ince, renk renk organza parçaları kesti, bunları ikiye katlıyarak büzdü; ortalarına sarı tohumlar koyarak minimini, rengârenk çiçekler yapmaya başladı. Üyeler de aynı işi yapıyorlardı. Birkaç dakika içinde masanın üstü renk renk çiçeklerle dol» muştu. Özcan Savaşcan bunları demet halinde büyük payyetlerin üstüne dikti, altlarına birer klips yapıştırdı. Gayet cazip gece küpeleri elde edilmişti. Artan çiçeklerden ikinci bir çift küpe, bir iğne yapıldı.. Üyeler hayret içindeydiler. Vitrinlerde seksen liraya para demiyen bu kolye - küpe takımı demek ki böyle kolayca yapılabiliyordu. Fakat Özcan Savaşcanın ifşa ettiği sır bundan ibaret değildi. Sıra rafyalara gelmişti. Onları boncukların, ortası delik kuruşların üzerine sararak gene çok hoş küpeler, iğneler yapmak mümkündü.. Bu, hanımları o kadar sarmıştı ki bazıları bunu iş olarak ele almak niyetinde olduklarını söylüyorlardı.. İşte o zaman ev sahibesi Muazzez Tamkan müdahale etti:

"— Sizden bir ricamız var" diyordu. "Bu moda kolunda öğrenip yaptığımız birçok şeyleri çift olarak yapıp bir tanesini sosyal kola hediye edeceğiz. Bunlar aylık yemeklerimizde satışa çıkarılacak veyahut piyangoya konulacak. Elde edilen kazanç, gelir koluna devredilecek."

Bu sözler alkışlarla kesildi ve hemen orada yapılmış olan siyah payyetli pembe çiçekli zarif 'küpe sosyal kola hediye edildi. Fakat başka bir fikir daha vardı: Bu küpe hemen oracıkta piyangoya koyulacaktı. Fikir beğenildi. Böylece moda kolu üyelerinin müştereken yaptıkları küpe otuz lira getirmiş oldu ve talihli bir üye bir lira mukabilinde bu zarif küpeye sahip oldu.

Turvakar ceket
Pahalı ama sağlam

Spor bir manto
Süsü sadeliğinde

Ucuz sirke

Giyim bilgisinin bir kadına verdiği en büyük avantajlardan biri de yaptırdığı elbiseleri uzun zaman giyebilmesidir. Bu sayede daha az para harcamış olacağı muhakkaktır. Ekonomiye riayet etmek isteyen bir kadın gardrobunun esas parçalarını seçerken ucuza değil dayanıklıya, iyi kaliteye rağbet etmelidir. Meselâ bir manto, bir tayyör, bir gece elbisesi senelerce giyilir. Bunun için bir manto veya tayyör yaptırırken piyasanın en iyi kumaşlarını alıp iyi terzilere diktirmek şarttır. Şayet bu imkân yoksa bir müddet daha beklemek, uydurma birşey yaptırmaktan iyidir. Son senelerin modasına göre güzel bir deve tüyü manto veya iyi bir tweed'den yapılmış tayyör veya üç parçalı takım, kışlık bir gardrobun temelini teşkil etmektedir. Devetüyü mantolar kemerli veya martingalli olarak çok muhtelif şekillerde yapılmaktadır ve fazla spora kaçmıyan fantazi şekilleri de vardır. Şık küçük bir şapka, metal bir iğne, güzel bir eşarp hattâ bazan "çiçek"le bu klâsik mantolar kadınlaştırılmaktadır. Deve tüyünden yapılmış turvakar ceketler de bu sene çok modadır. tweed de spor ve fantazi olarak kullanılmakta her renk tweed bilhassa mavi renk aksesuarla, mavi bluz, mavi şapka, mavi eldivenler ve hattâ mavi çanta ile çok yeni bir hava taşımaktadır.

C E M İ Y E T

Mustafa Kemal Derneği Başkanı Muhtar Kumral bir konuşmasında şu görüşü ileri sürdü: Cumhuriyet Halk Partisinin muarızlarının bu partinin icraatını tenkid ederken "yirmi yedi senelik iktidar devri" tabirini kullanarak Atatürk'ün sağlığına rastlayan yuları da günümüzün politika çekişmelerinin içine sokmaları doğru değildir. Aslında 1919 ile 1938 yılları arasında kalan devre "geri ve mazlum milletlere örnek" bir inkılâp zamanıdır. Bu devre "Altın Devir" denmeli ve günümüzün siyasî münakaşalarında mevzu harici bırakılmalıdır.

Eeski NATO Başkumandanı ve halen Amerikan Kızılhaç Başkanı General A. M. Gruenther, Yeni Delhideki Kızılhaç kongresinde bulunduktan sonra uçakla İstanbula geldi. Gazetecilerle görüşen General, kongredeki müzakereler sonunda şu hakikatin meydana çıktığını açıkladı: Atom silâhlarının tahrip sahası o kadar geniştir ki, harpte hastahanelerin bombalanmaması hususunda eskidenberi riayet edilen kaidelerin tatbiki artık imkânsızdır. Bütün insanlık için tüyler ürpertici bir mana taşıyan bu haberi verdikten sonra General, sputniklere dâir bir suali şöyle cevaplandırdı: "Köpek Damka'nın ölümüne müteessir oldum."

Suudî Arabistan Kralının kardeşi Prens Abdullah Faysal İstanbul - da geçirdiği birkaç gün zarfında gazetecilerden büyük bir dikkatle gizlendi. Prensin siyasi bir sebeple geldiği rivayeti çıktıysa da teyid olunmadı. Kendisiyle beraber seyahat eden genç kâtibesinin söylediğine göre prens hazretleri "tamamen hususi maksatlarla" gelmiştir.

General Gruenther
Üzülecek şey bulamamış

Almanyadan bildirildiğine göre, Bonn Basın Ataşemiz Fuat Emircan'ın teşebbüsüyle katıldığımız "Milletlerin Sofraları" isimli bir sergide Türk yemekleri büyük rağbet görmüş ve gazetelerin "Patlıcanı Keşfettik" kabilinden Türk taraftarı başlıklar koymasına sebeb olmuştur. Bay Fuat Emircanın yemeklerle bizzat meşgul olduğu ve hepsim kendi aşçısına pişirttiği bilhassa tasrih edilmektedir. Propagandamızı sanat ve kültür eserleriyle yapamadığımıza, millî dâvalarımızı tesirli yayınlarla savunamadığımıza göre bu fuzulî gayretlerden artık vazgeçerek Bonn basın ataşemizin dinamik buluşuyla bize açtığı yeni istikamette korkusuzca yürümemiz çok "doğru olur. Bundan sonra hariçteki temsilcilerimizi mümtaz lokantacılarımız arasından seçer ve kitapların, broşürlerin, bültenlerin karşısına patlıcan dolmaları, kadın göbekleri, vezir parmakları gibi silahlarla çıkarsak, Kibrisin bütününü bile alabileceğimiz muhakkaktır.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mensuplarından Prof. Ali Nihat Tarlan son mısraı "Kahve lütfet varsa imkânın eğer" olan manzum bir istidayla Vali Prof. Gökaya müracaat etti. Vali de "Aldanma ki şair sözü elbette yalandır, Feri bitmez Nihad'ın kudreti bir misli tuvalidir" diye başlayan manzum bir cevapla birlikte profesöre bir miktar kahve gönderdi. Manzum müracaatların müsait karşılandığı haberini alan birçok profesyonel istidacılar halen aruz tekniği üstünde etüdler yapmaktadırlar.

Büyük iş adamlarımızdan, "Tütüncü" lâkabiyle maruf İhsan Doruk, eski karısı ve iş kadını Canide Sonku aleyhinde açtığı dolandırıcılık dâvasının ilk celsesinde nasıl dolandırıldığını anlattı. İddiasına göre bir gayrimenkul satışı için kendisinden 350.000 lira aldığı halde sabık zevcesi takrire gitmemiş ve nişanlısıyla bir adamına kendini borçlu gibi göstererek mallarına muvazaalı haciz koydurmuştur. Canide Sonku ise borcunun o kadar olmadığını iddia ederek İhsan Doruk .aleyhine 1.000.00 liralık tazminat dâvası açacağını ve bu - parayı hayır cemiyetlerine vereceğini gazetecilere açıkladı. Vatandaşlarımız arasında bu derece cömert kimseler varken hayır cemiyetlerimizin yakın gelecekte ihya olacaklarına şüphe yoktur.

Cahide Sonku
"İş kadını"

Geçen hafta ortasında gazetelerimiz büyük bir müjde verdiler:' Amerikan süper milyarderi Rockefeller'in torunu ve dünyaca meşhur bir inşaat şirketinin idarecisi Mr. Winthrop Roekefeller, gayet müsait şartlarla seri halinde evler yapmayı teklif etmek üzere memleketimize gelmişti! Mr. Roekefeller de ticarî olduğu kadar diplomatik lâflar ederek ağza çalınan balı büsbütün tatlılandırdı: İstanbulu çok ferahlamış görüyordu, yollar Amerikan şehirlerini bile gölgede bırakacak kadar genişlemişti, ete. Lâkin Ankaraya gitmeden evvel Mr. R. nin bir muhabire verdiği beyanat işin manzarasını bir hayli değiştirdi. Evlerin maliyeti' nekadar olacaktı ? "5-10 bin dolar karşılığı." Kredi imkânı "Biz kredi müessesesi değiliz, inşaat şirketiyiz." Şu halde bu teklifi yapmanın sırası olduğuna Mr. R. ne suretle kanaat getirmiştir ? "Yapılan istimlâkler sırasında binlerce evin yıkıldığım gördüm. Herhalde İstanbulda şimdi yeni evlere ihtiyaç pek büyüktür." Milletçe kendi kendimize şu suali sormamıza da pek büyük ihtiyaç vardır: Kramplardan, Rockefellerlerden iyilik ummayı bırakıp kendi ekonomik gücümüzden azami randımanı almak için çalışmaya ne vakit başlıyacağız ?

Dr. Zekâi Muammer Tunçman Milletlerarası Mikrobiyoloji Cemiyeti Avrupa Kısmı Başkanı oldu. Kendisini tebrik eder, memleketimizdeki mikroplar sayesinde edindiğine şüphe bulunmayan müstesna bilgisinin insanlığa faydalı olmasını dileriz.

M U S İ K İ

Küllür

Türk Kültüründe musiki

Geçen hafta Türk - Amerikan Derneğinde açılan ilk sergiyle, Amerikan Kız Kolejliler Derneği tarafından hazırlandığı bildirilen "Çağdaş Türk Kültürünü Tanıtma Haftası" başlamış oldu. Sergilerden birinde resimler, ötekinde de "Türk kültür dünyasından şahsiyetler"in fotoğrafları ve sulu boya portreleri teşhir ediliyordu. Böyle bir hafta tertipleme fikri şüphesiz ki övülmiye değerdi. Ancak tertipçilerin, birçok hassas cephesi olan bu büyük teşebbüsü gerçekleştirirken uzun ve dikkatli bir plânlama devresinden geçmeden, meseleleri -çözmek bir yana- incelemeden, pek' çok işi oluruna bırakarak, yalapşap halkın huzuruna çıkmış oldukları, sergilerin her köşesinde ve haftalık programın her satırında kendini gösteriyordu. Bir kere bu hafta, çağdaş Türk kültürünü kime tanıtmak içindi? Ankaradaki Amerikalı ve İngilizlere mi? Haftanın "resmî" dili olarak İngilizcenin seçilmiş olması bunu düşündürüyordu. Broşür İngilizce basılmıştı; konferanslar İngilizce veriliyordu. Bir Türk şehrinde Türk kültürüne dair hazırlanan bir gösterinin dilinin "İngilizce olması, diyelim ki bir İngiliz şehrinde İngiliz kültürü hakkında "hazırlanan bir "hafta" nın dilinin Japonca olması kadar garipti. İkincisi, tertipçiler kültür kelimesini nasıl anlıyorlardı? Haftanın Türkçe ismiyle İngilizce ismi arasındaki fark bunu düşündürüyordu. "Literature and the Arts in Modern Turkey" yani "Bugünün Türkiyesinde Sanatlar ve Edebiyat"- gösterinin İngilizce ismiydi. Kültür mefhumuna edebiyatın ve diğer sanatların yanında daha pek çok konunun gireceğini herhalde tertipçiler düşünmemişlerdi.

Tertipçilerin düşünemedikleri, bununla bitmiyordu. Edebiyatla ve -musikinin' dışında- diğer sanatlarla uğraşanlar herhalde, bu dallarda kültür hayatımıza büyük faydası dokunmuş, inkar edilmez tesirleri olmuş birçok şahsiyetin niçin sergide ve broşürde unutulduğunu, bu ara "İstanbulun Fethi" gibi bir filmde -konusu dışında, ne gibi bir kültür değeri görüldüğü için bu filmin hafta olayları arasında gösterildiğini soracaklardır.

Her cephesiyle "sokaktaki adamaların -daha doğrusu "kadın'ların- kültür konuları hakkındaki misafirlik sohbetlerinin halk huzuruna çıkarılmasından daha ileri bir önem taşımıyan bu "hafta"nın musiki ile alâkalı olayları da ayni selâhiyetsizlik ve zekâsızlıkla hazırlanmıştı. Böyle bir sohbette Türkiyede musiki diye bir konu açıldığı zaman akla ilk gelen isim "Yunus Emre Oratoryosu" olacaktır; öte yanda, başta Adnan Saygun olmak üzere, birçok Türk bestecisinin eserlerinin raflarda, çekmelerde" toz topladığı, icra edilmek için bu gibi fırsatları beklediği akla bile getirilmiyecektir. Aynı sohbette musiki tenkitçileri, serseri gazeteciler olarak görülecek ve "zaten Türkiyede müzik kritisyeni yok ki efendim!" sesleri arasında, memleketin musiki zevkini yükseltmek ve dolayısiyle kültür hayatına faydalı olmak için ellerinden gelen çabayı gösteren bu cengâverler harcanacaktır. Aynı sesler, Türkiyede icracı musikişinas da olmadığını meselâ bir Leylâ Gencerin sanat değeriyle değil, dil bilgisi ve kurnazlığı sayesinde yabancı diyarlarda şöhret yaptığım iddia edeceklerdir. Musiki tenkitçilerinin yanında musiki öğretmenlerinin ve müzikologların ismi bile belki geçmiyecek, geçse bile bunlar "radyoda konuşup herkesin canım sıkan adamlar" sayılacaklardır. Cumhurbaşkanlığı orkestrası mı? Biri "Aman nedir o uzun kırmızı enstrüman? İşte ondan fena sesler çıkıyor" diyecek ve bu tarihi müessesenin kül. tür hayatımızdaki yeri üstünde daha fazla konuşulmıyacaktır. Nihayet birkaç bestecinin resminin asılmasına karar verilecek, fakat "resimlerini istedik ama göndermediler ki!" iddialarıyla sergideki levhaya en önemli sekiz besteciden ancak beşinin fotoğrafı konabilecek, sergiyi gezen Türk kültürü meraklısı bir Amerikalı da bir Cemal Reşit Reyden, bir İlhan Usmanbaştan, bir Necil Kâzım Aksesten haberdar bile olamıyacaktır. Türkiyenin musiki hayatı ve musiki şahsiyetleri hakkındaki bilgisi, o levhada resmini gördüğü beş besteciye münhasır kalacaktır.

Bülent Arel
Can sıktı

Çağdaş Türk Ressamları Sergisinin ilk ziyaretçileri
Oluruna bırakılmış bir sergi

Sıkıntılı konferans

Kültür haftalarının tek konserini Adnan Saygunun oratoryosuna tahsis eden tertipçiler, hiç olmazsa diğer bestecileri bir konferansla hatırlamayı düşünmek inceliğini göstermişler, bu işi genç neslin ileri gelen bestecilerinden Bülent Arele vermişler ama, belki de Arelin hazırladığı konferans metnini gördükten sonra programlarındaki konferans kelimesini "teyp ile konser" diye değiştir-

mişlerdi.

Bülent Arel gerçi, böyle bir konferans için bugün Ankarada bulunabilecek belki en yetkili şahıstı. Çok sağlam meslek bilgisi yanında, Türk besteciliği hakkında çok ilgi çekici görüşleri olduğu, her bir bestecinin musikisini bir meslek adamı olarak ve tenkitçi, yaratıcı gözle- incelemiş olduğu, Türk musikisinin dünya musiki cereyanları arasına nasıl yerleştirilebileceği konuşunda zihin yormuş olduğu biliniyordu. Oysa verilen konferansın kimin tarafından hazırlandığını bilmiyen birinin bunu Bülent Arele mal etmesine imkân yoktu. Arel, dokuz besteci hakkında kısa ve ilgi çekmiyen biyografi notları hazırlamış, bir de herbirini temsil etmek için onar dakikalık musiki parçaları seçmişti. Bir besteci tabiatiyle her insan gibi bir yerde doğmuş -' her meslek adamı gibi bir tahsil görmüş ve bir öğretmenle çalışmış, hemen her besteci gibi "orkestra ve oda musikisi eserleri, koro parçaları, opera, senfoni, vs." bestelemiş olacaktı. Bunları ve sadece bunları, söylemenin ilgi çekici tarafı ne olabilirdi? Pek tabii olarak dinleyiciler, konferansın daha üçte biri yaklaşmadan çan sıkıntısı buhranları geçirmiye ve salonu terketmiye başladılar. Arelin hazırladığı metni İngilizce olarak okuyan Bilge Karasunun cansızlığı ve söylediklerinden çoğunun bulanık telâffuz yüzünden anlaşılmaması -herhalde o da sıkılmıştı-, seçilen musiki örneklerinden çoğunun gayet kötü icra edilmiş ve bozuk sese alınmış olması bu konferansta cazibe dîye birşey bırakmıyordu.

Ancak konferansı sonuna kadar dinlemek sabrını gösterenlerin ilgisini çekmesi gereken tek şey,. modern Türk musikisinin -en kötü şartlar dahilinde takdim edilmiş bile olsa- bir panoramasını görebilmiş ve bu suretle üç genç Türk bestecisinin -İlhan Usmanbaş, Bülent Arel ve Nevit Kodallının. eski nesle olan ezici üstünlüklerini müşahede edebilmiş olmaktı. Fakat bu üstünlüğü tebarüz ettirmek için konferansçı Arel hiçbir gayret sarfetmemiş, bilâkis son derece çekingen davranmış, her besteciye aynı söz ve musiki zamanım ayırmıştı. Doğrudan doğruya musiki konuştuğunda bu üstünlük görülüyordu. Bununla beraber haftanın tertipçileri, Bülent Arelin tarafgir davranmış olduğunu şurada burada söylemekten çekinmediler. Oysa bu, Arelin bu konferansla ilgili çalışması hakkında şiddetle reddedilmesi gereken tek ithamdı.

Konserler

İki kişilik trio

Ankara, bu mevsim bir musiki savaşına sahne olmaktadır. Amerikalıların resini kültür elçileriyle -Ballet Theatre, Eleanor Steber, Ruggiero Ricci, Minneapolis Orkestrası gibi sanatkârlar ve topluluklarla. yaptıkları kültür taarruzlarına diğer milletlerin mukabeleye karar yermiş oldukları anlaşılıyor. Fransızlar, bu mevsim Ankaraya getirecekleri savaşçıları -dört piyanist, bir viyolonist ve bir çellist- ilân ettiler ve bunlardan biri -viyolonist Devy Erlih. kudretini gösterdi. Rusların en kuvvetli silâhlarıyla -piyanist Emil Gilels ve Bolşoy Balesi, meydana atılacakları söyleniyor. İtalyanların harp plânları, henüz açıklanmamış olmakla beraber, zekice hazırlanmış olduğu tahmin edilebilir. Nihayet Almanlar, geçen hafta ileri kuvvetlerini savaş sahasına sürdüler.

Avrupaya şamil "Jeunesses Musicales" Milletlerarası Federasyonunun Almanya teşkilâtnıa bağlı üç musikişinasın, kemancı Ina Stolterfoot, viyolonselci Bernhard Braunholz ve piyanist Karl Bergemann'ın Ankarada üç oda musikisi konseri vermeleri kararlaşmıştı. Ancak viyolonselci Braunholz'un parmağının yaralanması son dakikada onun seyahate katılmamasına ve Mozart ile Schubertin triolarıyla Ravel'in keman ve çello için sonatını dinlemeye hazırşlanmış. Ankaralı musikiseverlerin keman-piyano resitaliyle iktifa etmelerine sebebiyet verdi.

Kemancı Ina Stolterfoot, almanyada liseler arasında yapılan bir keman müsabakasında birinciliği kazanmış genç -ve güzel- bir kadındı. Henüz, pişkin profesyonellerin tecrübesinden ve seviyesinden uzak bulunmakla beraber, rahat bir tekniği olan, musiki yapma kaabiliyetine sahip bir icracıydı. Son dakikada program değiştirme zorunda kalmış olmaları yüzünden piyanistle tam bir anlaşma, şaşmaz bir beraberlik içinde çaldıkları söylenemezdi. Sonatlardan meydana gelmiş programlarında, meselâ bir Brahms sonatının -Ses ve Tel Birliğinde çaldıkları Re-Minör Sonat. Bn. Stolterfoot'un klâsik ye ön -klâsik eserlere daha iyi giden küçük ve serin tonundan, romantizme meyletmiyen ifadesinden faydalanamadığı söylenebilirdi: Ama Beethovenin Sol Majör (No. 8) sonatının da ideal icraya kavuştuğu aynı güvenle söylemeliydi.

S İ N E M A

Filmler

Danielle Darrieux "Tayfun'da
"Doğu doğudur, bati da batı..."

Japonyadan Meksikaya

Her zamanki gibi gene Amerikan filmleri, mevsim başından beri gösterilen filmlerin büyük bir çoğunluğunu tutuyor. Bunların arasında ancak iki tanesi, Joshua Logan'ın "Picnic - Piknik"i ile Alfred Hitchcock'un "The Wrong Man - Lekeli Adam"ı oldukça alâka çekiciydi. Avrupa filmleri nispet bakımından Amerikan filmlerinden çok daha az bir yekûn tutmaktaysa da şimdiye kadar gösterilen eserlerin en iyisi "Le Monde du Silence . Sessiz Dünya" ve en alâka çekicilerinden biri "İl Bidona - Kalpazanlar Çetesi" bu azınlık içinden çıkmıştı. Maamafih kaynağı Hollywood olmıyan öbür filmlerin çoğu, "Sessiz Dünya" ve *"İl* Bidone". nin seviyesine erişmek şöyle dursun, Amerikan filmlerini bile aratacak kadar düşük kalitedeydiler.

Üçlü aşklar

Fransız roman ve tiyatrosunun ezeli teması "üçlü aşk", biri Japonyada biri de kendi memleketlerinde yapılan iki filmde tekrarlanıyordu. Yves Ciampi'nin ilk Fransız-Japon ortakyapımı olarak meydana getirdiği "Typhon sur Nagasaki-Tayfun" batılılara Uzakdoğu masalını bir kere daha anlatmaktan başka bir gaye gütmüyordu. Film,hiç bir dramatik yapı gözetilmeden rastgele birbiri ardına eklenen kartpostal manzaraları ve Japonyaya dair yanlışı bilgi veren, birtakım sahnelerden ibaretti. Asya işi bir üçlü aşk anlatan hikâyesi, "Madame Butterfly" geleneğine sıkıca bağlı kalıyor, Japon kadını -Keiko Kishi- âşık olduğu Fransız mühendisini -Jean Marais- eski metresine -Danielle Darrieux- kaptırdıktan sonra bir tayfunda ölüyordu. Bazı iç sahnelerdeki dekor ve renk düzenlemelerinin güzelliğine rağmen Ciampinin filmi bomboş, mânâsız, cansız ve zevksizdi. Bir başka Fransız rejisörü, Jean Renoir'ın Hindistanda Ganj Nehri kıyılarında yaptığı "The River - Rüya Gibi Geçti" adlı nefis filmi hatırlayan seyirciler, Japonyanın Ciampi gibi değersiz ve kabiliyetsiz bir rejisör elinde harcanmasına üzülüyordu. Büyük sinemacı Renoir da basit bir ana hat ile işe girişmiş, Hindistanı bir Avrupalı gözüyle görmüştü. Ama zekâsı, kültürü, insan sevgisi "Rüya Gibi Geçti" nin şiirle dolu muhteşem bir eser olmasını sağlamıştı. Japonyayı anlatmak için de bu çapta bir yaratıcıya ihtiyaç vardı.

Bahse değer öbür Fransız filmi, Jean Delannoy'nın "La Minute de Verite . İtiraf Dakikası"ydı. Delonnoy, Ciampi gibi boyundan büyük işlere girişmediği için eseri daha müsamahayla karşılanabilirdi. "İtiraf Dakikası", yüzlerce Fransız roman, piyes ve filmi gibi karı-koca-sevgili arasında geçen bir hikâyeyi anlatıyordu. Jean Gabin hali vakti yerinde bir doktordu. Bir gece, intihar eden bir ressamı -Daniel Gelin- kurtarmıya çağırılıyor, hastayla uğraşırken yatağın başucunda kendi karısıyla ressamın sarmaş dolaş bir resmini buluyordudu. Eve dönünce, evliliklerinin yıldönümünü kutlamak için kendisini bekliyen karısını -Michele Morgan, sigaya çekmeğe başlıyordu. Bir tiyatro artisti olan karısı sabaha karşı itiraflarını tamamlıyor, gün doğarken ressamın hastahanede öldüğü haberi geliyor, karı koca Fransızlara mahsus bir anlaşma havası içinde barışıyorlardı. Mevzuunda da anlaşıldığı gibi "İtiraf Dakikası"nın, seyircinin her vakit merakım cezbeden "Kocasını Aldatan Kadın" hikayesiyle bir film süresini doldurmaktan başka gayesi yoktu. Zekice tertiplenmiş diyaloglar, Delannoy'nın sağlam ve akıcı mizanseni, Gabin-Morgari -Gelin triosunun tabii ve rahat oyunları bu "a la Parisienne" filmi mutel vazı gayesine ulaşılmaya yetiyordu.

Yeni hamam eski tas

Bir yıla yakın bir müddetten sonra yeniden açılan Şan sinemasına büyük ümit bağlıyan seyirciler tam bir hayâl kırıklığına uğradılar. İlk açıldığı yıllarda oldukça değerli eserler göstermiş olan bu sinema son zamanlarda program bakımından oldukça kısırlaşmıştı. Yeni mevsime de saçmasapan bir İngiliz komedisiyle girdikten sonra yoluna bunaltıcı bir Alman melodramıyla devam etti. İlerideki programlarında bu lüzumsuz Alman filmlerinden birkaç tane daha var.

Mevsimin ilk Alman filmi "Der Postmeister . Arabacının Kızı", yıllarca evvel Türkiyede çok gözyaşı döktürmüş olan "Arabacının Kızı Dunyaşka"mn yemden çevrilmiş bir versiyonuydu. Temiz, parlak, göz alıcı renklerinden başka öbüründen farklı hiç bir tarafı yoktu. Halbuki Puşkin'in 19 uncu yüzyıl romantizmine uyarak yazdığı hikâyesinde, 20 nci yüzyılda gerçekçi bir sanatçının ortaya daha mantıklı, inandırıcı, samimî ve tesirli bir film çıkarmasına yarıyacak bazı motifler vardı. Rejisör Joseph von Baky bütün gayretini renk, dekor ve kostüm düzenlemelerine sarfedeceği yerde, fakir ve

"İtiraf Dakikası"nda D. Gelin ve M. Morgan
Herşeyi halleden itiraflar..

saf köylü kızı Dünya'nın büyük şehirde yaşamak hayaliyle parlak üniformalı bir subayın peşinden gidişini, subayın onu bıraktıktan sonra yapayalnız kalışını, evine dönemediği, kimseden yardım göremediği için çaresiz fuhşa başvurusunu ve trajik sonunu gerçekçi, şuurlu, insanî bir tutumla ortaya koyabilirdi. Fakat belli ki işin kolayına kaçmayı, gözyaşı bezleriyle oynamayı tercih etmiş. Film, başından bir sürü olay geçen Dünya'dan çok, Notre Dame'ın Kamburu makyajıyla ortaya çıkarılan babasiyle meşgul oluyor. Walter Richter korkunç makyajı, tahammül edilmez "mübalâğalı oyunu ile Joseph von Baky'nin- niyetlerine uygun olarak "Der Postmeister"in yürekler acısı bir melodram olmasını sağlıyor.

"Der Postmeister", koca bir dünya savaşının Alman sinemasında büyük bir değişiklik meydana getirmediğini, savaş sonrası Alman sinemasının da Nazi sinemasından pek farklı olmadığım gösteriyor. Nazi sinemasında devlet baskısıyla çevrilen suya sabuna dokunmayan müzikli komediler, beyni uyuşturan melodramlar, aradan sanki koca bir devir geçmemiş, yeni bir ülke kurulmamış gibi hâlâ devam ediyor. Gerçeğe sırt çevirmiş, günlük hayattan, hâdiselerden, meselelerden kaçış bugünkü Alman sinemasının başlıca vasfı. Bunu Şan sinemasının yakında programlarına girecek öbür Alman filmlerinde de müşahade etmek mümkün olacaktır. Bu uyuşukluğun, sorumsuzluğun, dışında kalmayı beceren bir Alman sinemacısı var: Wolfgang Staudte. Birbirini tutmıyan iyi ve kötü filmler çevirmesine rağmen Helmut Kautner de Staudte'nin yanında yer alabilir. Zaten koca Almanya'nın -doğu ve batı dahil- sinemacılığından bahsedildiği zaman bu iki isimden başkası hatıra gelmemektedir. Alâka çekici Alman filmi seyretmek istiyenler bu imzaların eserlerini, meselâ Staudte'nin "Katiller Aramızdadır", "Der Undertan", Kautner'in "In Jenen Tagen . Eski Günlerde", "Der Teufels General - Şeytanın Generali" gibi filmlerini beklemek zorundaydılar.

"Pro Libertate!"

Bu mevsimin göze çarpmıyan hadiselerinden biri de "Rakoczi Hadnagya - Macar İhtilâli" adlı bir Macar filminin sessiz sedasız Lüks sinemasında gösterilişi oldu. "Macar İhtilâli" gerçi güzel bir film değildi ama, uzun bir zamandan sonra Türkiyede gösterilen ilk Macar eseri olması bakımından alâka çekiyordu. Frigyes Ban'ın rejisörlüğünü yaptığı film, 1708 Rakoczi isyanını anlatıyor. F. Ban, 1951'de "Bir Toprak Parçası" adlı filmle en iyi eserini verdikten sonra gittikçe yıldızı sönen bir rejisör. 1953'te yaptığı "Macar İhtilâli"., basit romantik hikâyesi, orta karar mizanseni, amatörce oyunu, silik ve bulanık renkli fotoğraflarıyle başarılı sayılamıyacak bir film. Frigyes Ban, hürriyet, vatanseverlik, aşk, kahramanlık ve dostluk gibi temaları derinleşmeden, oldukça sathi bir şekilde, adeta bir Hollywood filmi tutumuna uygun olarak işliyor. Fakat Stautde ve Kautner'e rağmen Joseph von Baky'nin "Der Postmeister"i bugünkü Alman sinemasının karakterini temsil eden bir örnek olduğu derecede, "Macar İhtilâli" de bugünkü Macar sinemasını temsil etmekten o kadar uzak. Milletlerarası festivallerde Macarların birinci sınıf sinemacılara sahiboldukları, değerli filmler çevirdikleri ortaya çıktı. Bilhassa "Korhinta" ve "Mr. Hannibal" adlı eserleriyle Zoltan Fahri, Avrupanın sayılı rejisörleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca Felix Mariassy, Zoltan Varkonyi ve Karoly Makk da bilhassa **Macar sineması içinde çok önemli** yerlere sahiptir. Bu sanatçılardan birinin eserinin gösterilmesi şüphesiz çok daha faydalı olurdu. "Macar İhtilâli" Avrupa basınının iki yıldan beri çok methetmekte olduğu Macar sineması lehine kaydedilecek bir not değil. Mamafih Macaristandaki sansür serbestliği hakkında bir fikir verebilmektedir. Bilindiği gibi komünist memleketlerde sinema sıkı bir devlet kontrolu altındadır. Macar sineması Stalin'in ölümüne kadar Sovyet sinemasından da çok "Stalinci" bir tutum takınmış, fakat 1953'ten sonra daha liberal mevzulara el atmakta bütün sosyalist sinemaların önüne geçmiştir. Bu serbestik "Macar İhtilâli"nde de göze çarpıyor. Bütün film boyunca en hafif bir Marxist görüşe rastlanmamaktadır. Herşey vatanseverlik ve kahramanlık üzerine kurulmuştur. Film, üzerinde "Pro Libertate- Önce Hürriyet" yazılı bir bayrak dalgalanırken bitmektedir. 250 yıl önce Avusturyalıları memleketlerinden atmağa çalışan Macarların hikâyesini anlatan filmin, ideolojik sansüre rağmen "Önce Hürriyet" diye bayrak açışı bir cesaret işidir.

Meksika ihtilali.

Rejisör Roberto Gavaldon'un, asrımızın başındaki sayısız Meksika ihtilâllerinden bir safhayı gösteren "La Escondida . Büyük İhtilâl" filmi "Macar İhtilâli" ile kıyaslanınca daha çok ihtilal havası taşıyan bir film. İhtilâli bir prensip gayretine yüklemeyip bir halk hareketi olarak ele alışı, üstünkörü de olsa ihtilali gerektiren bazı sahneler gösterişi "Büyük İhtilâl'i daha canlı ve hareketli bir şekle sokuyor. Ama tek başına ele alındığında "Büyük İhtilâl" de başarılı bir film değil. Melodram unsurlarının pek fazla ağır bastığı bir mevzuu, oldukça karışık bir kuruluşu var. Hikâyenin ağırlık merkezi Pedro Armendariz ile Marda Felix'in aşk macerasıyla ihtilâlin kendisi arasında bocalayıp duruyor. Kötü senaryo, zayıf reji, kifayetsiz oyunlar "Büyük İhtilâl"in ele aldığı mevzua lâyık bir film olmasını önlüyor. Filmin bir başka alâka çekici tarafı da ünlü fotoğraf direktörü Gabriel Figueroa'nın ilk renkli filmi olması. Siyah-beyaz filmlerde, ustalığıyla büyük bir şöhret yapan Figureoa bu ilk renkli denemesinde kötü bir renk işlemi yüzünden bir varlık gösteremiyor. "Der Postmeister" gibi "Büyük İhtilâl" de başarısızlığına ve zayıflığına rağmen bugünkü Meksika sinemasının temsilcisi sayılabilir.

"Mr. Hannibar'dan bir sahne

Asıl temsilciler

T İ Y A T R O

Amerika

Amerika ve tiyatro

son mevsimdir. Theâtre de Paris'yi da doldurmuş olan halk, iki mevsim. sonra kaybetmemiş ve ilgisinden hiçbirşey kaybetmemiş olarak, bir sonbahar akşamında yine aynı tiyatroda İngrid Bergman'ı alkışlamağa koşuyordu. İşin garibi seyircilerin çoğuydu; o yaz Parisi ziyarete gelmiş olan Amerikalı zenginler teşkil etmekteydi. Amerikalı turistler yüzün-en nasıl New York-Paris arasındaki uçaklarda yer bulmak güçleşmişse, o günler zarfında Theatre de Paris'ye koşan aynı Amerikalı turistler yüzünden burada yer bulmak da okadar güç bir mesele haline gelmişti. Amerikalıların Avrupa topraklarına tiyatroya karşı göstermiş oldukları bu geniş ilginin gerçekten tiyatro sanatına karşı duydukları sevgiden mi, yoksa artık affettikleri ve geçen kış bir kere daha Oskara lâyık gördükleri İngrid Bergman'ın şahsı üzerinde uzun zamandır belirmeğe başlıyan tecessüslerini yenmek istemelerinden mi ileri geldiğini anlamak güçtü. İşin aslına bakılırsa Amerikalının tiyatro zevkini anlamak, ölçüp biçmek, birtakım hesaplara vurmak da güç bir mesele. Broadway'i boyluboyunca dolduran tiyatrolardan ekserisi hafif komediler, operetler ve müzikli showlar takdim ediyordu. Bir Miller'in, bir Williams'ın, bir Robert Anderson'un bu kadar çalgı çengi arasında nasıl kök salıp boy attıklarına şaşmamak imkânsız görünüyordu. Halbuki, bizzat Amerikalı tiyatro münekkitlerinin, Amerika halkının İkinci Dünya Savaşın. dan sonra ciddi eserlere tahammülleri olmadığım itiraf etmelerine rağmen bu neviden eserler yine de önce Broadway'de ramp ışıklarına çıkmaktan, sonra da muhtelif tiyatro trupları refakatinde eyalet eyalet dolaştırılmaktan geri kalmıyordu. Son zamanlarda dünya tiyatro âleminde derin akisler yapmış olan ve halen de Devlet Tiyatromuz sahnelerinde temsil edilen "Anne Frank'ın Hatıra Defteri" bunlardan biriydi. Bu eser son iki sene zarfında New Yorktaki "Aktörler Stüdyosu" müdürlerinden Strasberg'in Kızı Susan Strasberg'i büyük bir şöhrete ulaştırmakla kalmamış, Hollywood'lu prodüktörlerin de paylaşamadıkları bir mühim dava haline gelmişti. Eserin değeri münâkaşa götürmez bir hakikatti. Fakat nerde kalmıştı Amerikalının ciddi oyunlardan hoşlanmadığı iddiası? Kanaatimizce durum şu idi: Amerikalı çocuk ruhluydu. Ya kasıklarını tuta tuta gülmekten, yahut da hıçkıra hıçkıra ağlamaktan zevk alıyordu. Televizyonun ise Amerikalıyı tiyatroya gitmekten alakoyması asılsızdı. Televizyon bütün inkişafına rağmen Amerikalıyı sinemaya gitmekten dahi alakoymuyordu. Nerde kaldı ki tiyatrodan alakoyacaktı.. Bu yenilikler dünyasında halk en yeninin, en bilinmiyenin peşinde idi. Şimdiye kadar pek te ilgilerini çekmeyen yabancı tiyatrolar, bilhassa Fransız tiyatrosu son zamanlarda tiyatrosever Amerikalının baştacı ettiği ve gidip görmekten zevk aldığı bir yenilik haline gelmişti. Bu yüzdendir ki Anouilh'in "Toreadorlar Valsi" Broadway'de olduğu gibi, buradan sonra temsil edildiği her eyalette, her şehirde Amerikalının büyük ilgisine mazhar olmuştu. Tine bu yüzdendir ki daha geçenlerde Amerikalı bir tiyatro münekkidi "Başka Fransız eserleri de isteriz" diye yazıyordu. Bunda geçen yıl Amerikayı ziyaret etmiş olan Comedie Française'in ve J. L. Barrault-Madeleine Renaud trupunun da büyük rolü olsa gerekti.

"Devlet"siz tiyatrolar

Demek oluyor ki Amerikalı, tiyatrodan çıkar çıkmaz ne seyretmiş öldüğünü unutsa da tiyatroya gidiyordu. Şüphesiz ki nüfus kesafeti her neviden tiyatro eserinin müşteri bulmasında büyük rol oynamakta idi. Sebep ne olursa olsun Amerikalı, her. yere gitmekten hoşlandığı gibi tiyatroya gitmekten de hoşlanıyordu. Fakat tiyatroya karşı doyduğu bu ilgi şüphesiz ki Amerikan futboluna, yahut balık avına duyduğu ilgi kadar büyük değildi. Seyahati çok sevdiği halde sırf tiyatro seyretmek için meselâ Fhiladelphia, hattâ Trenton'dan kalkıp New York'a, Broadway'e gidecek Amerikalı az bulunur, belki de hiç bulunmaz. Amerikalı tiyatroyu ancak ayağına gelirse seyredecek kadar bağlıdır. Birer State, yâni devlet tiyatrosuna sahip olmak için de herhalde en ufak bir hareket göstermemektedirler. Bu yüzden meselâ burası, yani Columbus gibi, diğer bütün eyalet merkezleri de devamlı temsiller verecek birer resmi tiyatrodan mahrumdur. Broadway, Amerikanın yegâne tiyatro merkezi olmakta devam etmekte ve Hollywood'a böl bol san'atkâr ihraç etmektedir.. Takriben 450.000 nüfuslu, Ohio eyaletinin merkezi Columbus'un, yine diğer eyalet merkezlerinden çoğu gibi sadece bir tek hususi tiyatrosu vardır. İsmi Hartmann Tiyatrosudur. Burada verilen temsiller de Broadway'den turneye çıkan tiyatro truplarının Columbus'a uğramalarına. rastlayan üç beş gün içine sığmaktadır. Ekim ayının sonlarında bu kabilden olarak Polette Goddard'la Mehwn Douglas'ın başrollerini oynadıkları "Toreadorlar Valsi" Hartmanın Tiyatrosunun afişlerinde bir hafta kadar yer almıştı ve artık hayli ihtiyarlamalarına rağmen beyaz, perdenin bu pek tanınmış iki san'atkârını görmek için pek çok Columbus'lu Hartmann Tiyatrosuna koşmaktan geri kalmadı.

Bizim burada en fazla hayretimize sebep olan şey, şehirlerinin her türlü işini kendi işi bilen, şehrin noksanlarını kendi nöksanlarıymış gibi elele vererek tamamlamağa çalışan Amerikalıların neden birer State Tiyatrosuna sahip olmak için teşebbüse geçmedikleridir. Burada size kiliselerindeh veya çocuk yurtlarından bahseden pekçok kadın bulunabilir, fa-

Ohio State! Üniversite Tiyatrosunun bir temsili

Profesyonelleri aratmıyorlar

kat tiyatronun adını ağzına alacak bir kula rastlamak imkânsızdır. Tiyatro mu? Pekâlâ. Ya biletini önceden almıştır, yahut da saati gelince alır ve salona girer. Gülünecekse bol bol güler, ağlanacaksa bol bol âğlar ve saati gelince dışarı çıkar. Tiyatro burda unutulur ve bir daha da lâfı edilmez. Columbus'ta Millerin adım bilen birine tesadüfen rastlanılmıştır, o da Polonyalı bir mültecidir ve bir müddet New York'ta yaşamıştır. Yalnız Garry Moor dedinmi, televizyondaki showlarından ötürü tanımıyan yoktur. Fakat yarın Amerikalının ondan da bıkıvereceğine ve adım bir sünger geçirip hafızasından siliverceğine şüphe yoktur. Zira Amerikalı günlük hayatına faydası dokunmayacak hiç bir malûmatı hafızasında saklamak lüzumunu duymamaktadır.

Ohio State Üniversite Tiyatrosu

Bütün bunlara mukabil Amerika'nın tiyatro hayatında Üniversite tiyatrolarının ve amatör toplulukların büyük bir rol oynadıklarına ve bu hayata hatırı sayılır bir canlılık getirdiklerine şüphe yoktur. Üniversite tiyatroları hemen hemen bulundukları eyaletlerin yegâne devamlı temsiller veren teşekkülleridir. Repertuvarları yazdan hazırlanır, mevsim başında talebelere olduğu kadar, duvarları boydan boya kaplayan çeşit çeşit afişlerle halka ilân edilir, mevsimlik biletleri satışa çıkarılır. Columbus'taki Ohio State Üniversite Tiyatrosu 1957-58 mevsimi programına klâsik ve modern dört büyük eser almıştır. Bunlardan ilki bu hafta içinde temsil ettikleri Noel Coward'ın "Private Lives"ı idi. Eser, bulvar tiyatrosu nevinden olup sahneye konuluşundan çok, talebelerin başarılı oyunlarıyla dikkati çekti. Oyun bir üniversite muhitinde, Üniversitenin tiyatro talebeleri tarafından temsil edilmiş olmasına rağmen hiç bir sansüre tabi tutulmamıştı ve bizim gibi yabancıların dikkatim çeken hususlardan birini de bu teşkil ediyordu. Üniversitenin bu mevsim için programına aldığı ikinci eser "Wittterset" tir. Daha sonra Üniversite Tiyatrosu Shakespeare'in "Bir Yazdönümü Gecesi Rüyası"nı ve müteakiben Elmer Rice'ın "Hesap Makinası"nı temsil edecek.

Bunlardan başka aynı programa dahil olarak talebelerin playshop dedikleri tiyatro örnekleri serisi var.. Bu temsillerden birini geçen ay sonunda veren Ohio State Üniversite Tiyatrosu üç ayrı nevide birer perdelik üç piyes seçmiş ve bunları üç aynı janrda sahneye koymuştu. Birer temrin mahiyetinde olan bu eserlerin temsili salonu dolduran yaşlı Amerikalıları uyuklattı ise de tiyatroyla ilgilenen genç üniversiteliler için gerçekten ilgi çekici ve öğretici oldu. Üniversite Tiyatrosu ikinci playshop programım mevsimin sonuna rastlayan nisan ayında takdim edecek. Üniversitenin Tiyatro kolu işin ticari tarafım da ihmal etmemiş ve bu mevsim programına Üniversitenin 1957-58 devresinde bütün müzikal showlarını içine alan "Guys and Dolls"u da eklemeği ihmal etmemiştir. Böylece mevsim sonunda show meraklısı Amerika gençliği de tatmin edilmiş olacaktır. Ayrıca 12 adet klâsik filmin talebelere gösterilmesi de Ohio State Üniversitesinin' bu mevsimki faaliyetini tamamlamaktadır.

A. A.

S P O R

Futbol

"İlahi Komedi.."

Türk Millî **Futbol takımı tamamen** başarısızlıkla dolu bir çift **İspanya** maçını **kapadıktan sonra spor** muhitlerimizde **olagelen** hâdiseler çok zaman meraklıları güldürecek kadar **eğlenceliydi.** Neler oluyordu? Peşpeşe verilen beyanatlar, yeni maçlar arefesinde **yapılan Federasyon** toplantıları, **Basına** ani **gelen** ölüm sükutu, üzerinde ciddi olarak düşünülmesi gereken problemlerdi. **Ancak** bütün hâdiselerin yanı sıra gelişen kulis faaliyetleri de işin ciddiyetini **tamamen** kaybettirecek karakterdeydi. Millî futbol takımımızı her ikisi de Türkiyede oynanacak iki karşılaşma bekliyordu. Bunlardan ilki, Dünya Kupası elemelerinde Gal ve Doğu Almanyayı yenmiş Çekosla**vakya** ile Pragdaki 1-1 lik maçın revanşı, ikincisi Fransaya 6-3 kaybettikten sonra üç hafta önce aynı rakiple Brükselde 0-0 berabere kalan Avrupanın "Kırmızı Şeytanlar", Belçika ile olacaktı. Federasyon ve Tek Seçici "İspanyol Komedi"lerin**den** sonra mühim değişiklikler göstermişlerdi. Eşfak Avkaç, artık otoritesini ve dünyada büyük yankılar uyandırdığını tahmin ettiği, müthiş taktiklerini, açıkca Basına terk etmiş "Yazmalısınız. Ancak maçlardan önce. Ben de istediğiniz gibi hareket ederim" demişti. Bu, "seyyal" tek seçicimizin mahvı, harbi kaybetmesi demekti. Fakat umumi efkârın şimdilik, tek seçicinin hâlâ bitmeyen reklâmlarıyla, kaprisleriyle uğraşacak hal, yoktu. Federasyon içerisinde çok mühim hâdiseler, cereyan ediyor, Trabzondan D. P. milletvekili seçilen başkan Polat- istifa ediyor veya etmiş gibi görünüyor, dost **çevrelerde** "yıpranmamış sima" olarak ortaya atılan Selâhaddin, beliren tamamen idari mülâhazalarla **başkanlık** adayı gösteriliyor, geri kalan boşluklardan biri, **imar** ve yıkma hamleleri Basın Bürosundaki **fevkalâde** uygun çalışması ile mükâfatlandırılması gereken dış maçların değişmez radyo konuşucusu Niyazi Sel ile, diğeri ise, hakiki mesleği bir türlü açıklanamayan Adnan Akın ile doldurulmak yoluna gidiliyordu. Doğrusu, bu "uyma" dertli sandalya kavgası umumî efkârı ziyadesiyle eğlendiriyordu. Fakat son hafta içerisinde **bunları dahî** geride bırakan iki; mühim hâdise, nazarları bir telgraf ile yeni bir beyanatın üzerinde **topluyordu.**

İğne ve çuvaldız

Türk Milli Futbol takımı geçen kış içinde Çekoslavakya ile Pragda oynamış ve 1-1 berabere kalmıştı. Üzerinde **hiç** konuşulmadan kabul edilirse, bu netice. Milli takımımızın belki de tarihinde aldığı en **parlak** neticeydi. Çekler zorba futbollarım Avrupaya, hattâ Güney Amerikaya tanıtmışlar, artık krizi atlattıklarını, eski fevkalâde günlerine ulaştıklarım açıkça göstermişlerdi. Muhtelif memleketlerde yapılan futbol klasmanları bu memlekete ön sıralarda yerler veriyordu. Ancak Pragda yapılan ve 1-1 berabere biten Çekoslavakya _ Türkiye maçı hiç bir sportif ölçüyle kabili telif olmayan şartlar altında oynanmıştı. Dondurucu soğuk dolayısıyla buzla kaplı bir saha, her iki ekibin de futbol oynamasına müsaade etmemiş ve maçtan sonra bütün Türk futbolcuları, karşılaşmayı "Oynadığımız en anormal maçtır. İnsan ayakta duramıyor, soğuktan nefes alamıyordu" kelimeleriyle ifade etmişlerdi. Bu maç bizim gözümüzle Çekoslavakya için bir ölçü olamazdı. Çekler daha sonra Moskovada Rus ekibi ile normal maç müddetinde, 3-3 berabere kalmışlar, Dünya Kupası eleme turlarında Gal ve Doğu Almanyayı kolay mağlup etmişlerdi. Hele Leipziğde yapılan ve 4-1 Çekoslavakya lehine biten Doğu Almanya . Çek maçında Praglılar fevkalâde sert oynayan rakiplerini dört golle dize getirirken, tesirleri son hafta içinde görülen mühim kayıplara uğramışlardı. Bunlar Türkiye maçında oynaması katileşen beş oyuncunun sakatlığıydı. Nitekim rakip sahada dahi olsa maca ehemmiyet veren Çekoslavakya idarecileri, bir telgrafla durumdan Türk Federasyonunu haberdar ederek, karşılaşmanın şimdilik tehirini istemişlerdi. İşte; haftanın ve Türk Federasyonunun hayatı boyunca hatırlayamadığı otoritesi ile alâkalı en büyük gürültüsü bu telgrafla kopmuştu. Demek Çekoslavakya beynelmilel kaidelerden haberdar değildi. Demek Çekoslavakya iki hafta önce çekilecek bir telgrafla bir millî maçın tehir edilebileceğini sanıyordu. Böyle şey olamazdı. Derhal kollar sıvanmış, şu kendini bilmez Çeklerin şikâyet edilecekleri merci aranmağa başlanmıştı. Fakat Türk Federasyonu, hakkı olan bir meselede formalite icabı hareket ederken, çok garip bir duruma düştüğünün farkında bile değildi. Gene geçen yıl, Dünya Kupası elemelerinden Türkiye _ İsrail ve hususi karşılaşmalardan Türkiye-Doğu Almanya maçlarının organizasyonlarından hemen bir hafta önce, rakiplere çektiği birer telgrafla sebepsiz tehir eden ve bugün birini şikâyet için düşündüğü mercilere şikâyet edilmeyerek ceza görmeyen Türk Futbol Federasyonu, şimdi hem iğneyi hem çuvaldızı başkasına batırmağa kalkıyordu.

Bitmeyen kaprisler peşinde

Ankaranın suçu: Saha

Son yedi günün en akıl almayan beyanatı artık basına teslim olan tek seçici Eşfak Aykaç tarafından veriliyordu. Daha önce Çek maçının İstanbulda, Belçika maçının Ankarada oynanmasını kararlaştıran Federasyon, Çek maçının yapılmamak ihtimali karşısında Aykaçın ağzından Belçika maçının İstanbula alınması ihtimalini açıklıyordu. Aykaçın bu hususta gösterdiği sebep, Avrupada ortaya atılsa hakikaten kahkahalarla karşılanırdı. Tek seçici, ekibimizin İstanbuldaki taş suratlı Dolmabahçeye alışmış olduğunu bildiriyor, Ankaradaki futbol oynamak için bütün şartları havi çimen stadı Belçikalılara boykot ederek, bir milli karşılaşmanın göz göre göre çamurlara bulanmasını tabiî karşılıyordu. Federasyon haklı mıydı? Türk futbolu daha ne kadar çamur içinde kalacaktı? Ankaranın hazır çim stadı hangi maksatlarla yapılmıştı? Her halde Federasyonun hayatım uzatacak çamurlu galibiyetler için değildi.

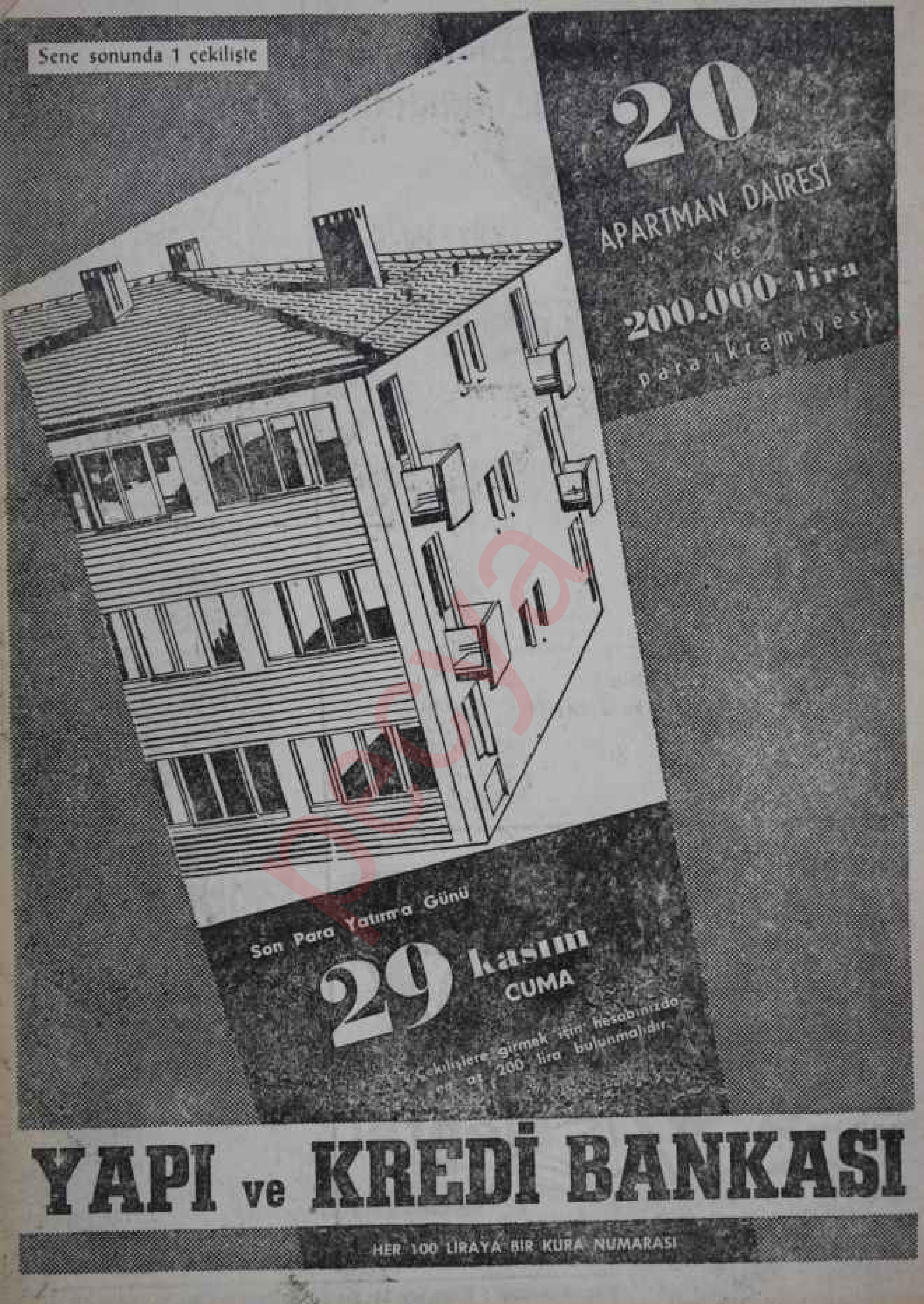

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

Kapakbaskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Sene sonunda 1 çekilişte
20
APARTMAN DAİRESİ
ve
200.000 lira
para ikramiyesi
Son Para Yatırma Günü
29 kasım
CUMA
Çekilişlere girmek için hesabınızda en az 200 lira bulunmalıdır.
YAPI ve KREDİ BANKASI
HER 100 LİRAYA BİR KURA NUMARASI